

Złożenie pracy online:
2021-09-10 22:54:53
Kod pracy:
12330/38658/CloudA

Katarzyna Owsianka
(nr albumu: 24692)

Praca magisterska

**ŁAMANIE PRAW CZŁOWIEKA W CHIŃSKIEJ REPUBLICIE
LUDOWEJ ORAZ WYBRANYCH KRAJACH ŚWIATA Z PUNKTU
WIDZENIA AMNESTY INTERNATIONAL**

**HUMAN RIGHTS VIOLATIONS IN PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA
AND IN OTHER COUNTRIES BASED ON AMNESTY
INTERNATIONAL REPORTS.**

Wydział: Wyższa Szkoła Biznesu - National-
Louis University

Kierunek: Zarządzanie

Specjalność: zarządzanie w administracji
publicznej

Promotor: dr hab. Dariusz Reśko

Składam serdeczne podziękowania Panu dr hab. Dariuszowi Reśko za poświęcony mi czas oraz pomoc w trakcie przygotowywania pracy dyplomowej.

I

Streszczenie

Celem niniejszej pracy dyplomowej jest przedstawienie problemu łamania praw człowieka na świecie. Analiza została przeprowadzona głównie w oparciu o raporty Amnesty International. Szczególna uwaga została poświęcona kwestii naruszeń praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej. Praca została podzielona na 4 rozdziały. W rozdziale pierwszym zawarto podstawowe pojęcia z zakresu praw człowieka. Rozdział 2 jest w całości poświęcony charakterystyce międzynarodowej organizacji pozarządowej Amnesty International zajmującej się zapobieganiem naruszeniom praw człowieka. W rozdziale 3 dokonano analizy przypadków łamania praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej. Rozdział 4 zawiera przypadki naruszeń praw człowieka w wybranych państwach świata. Analiza pokazała, że prawa człowieka nadal są łamane na całym świecie. Większość państwa świata, a szczególnie Chiny, nie przestrzegają krajowego i międzynarodowego prawa z zakresu ochrony praw człowieka.

Słowa kluczowe

prawa człowieka, Amnesty International, Chiny, łamanie praw człowieka, raporty, prawo międzynarodowe

Abstract

The aim of the thesis I submitted was to describe the human rights violations around the world. The analysis is based on Amnesty International's reports. The thesis focuses mainly on violations of human rights in the People's Republic of China. The thesis is divided into 4 chapters. The first chapter explains the basic concept of human rights. The second chapter focuses on international non-governmental organization Amnesty International that is a pioneer for the promotion and protection of human rights. The third chapter includes analysis of human rights abuse in China. The last chapter describes human rights violations in selected countries. The analysis showed that human rights are still violated around the world. Most countries, especially China, don't obey national and international human rights law.

Keywords

human rights violations, China, reports, international law,

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
1. ROZDZIAŁ –PRAWA CZŁOWIEKA – PODSTAWOWE POJĘCIA I KLASYFIKACJE 6	
1.1. Geneza praw człowieka	6
1.2. Generacje praw człowieka.....	12
1.3. Wybrane dokumenty prawa krajowego i międzynarodowego dotyczące praw człowieka ..	15
1.3.1. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	15
1.3.2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku.	16
1.3.3. Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej	18
1.3.4. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej.....	20
1.4. Wybrane prawa człowieka	22
2. ROZDZIAŁ – CHARAKTERYSTYKA AMNESTY INTERNATIONAL	29
2.1. Powstanie Amnesty International	29
2.2. Działalność w latach 1961-2021	32
2.3. Cele i zasady działalności.....	38
2.4. Finansowanie i struktura Amnesty International.....	42
3 ROZDZIAŁ – ŁAMANIE PRAW CZŁOWIEKA W CHIŃSKIEJ REPUBLICIE LUDOWEJ Z PUNKTU WIDZENIA AMNESTY INTERNATIONAL	45
3.1. Prawo do życia.....	47
3.2. Kara śmierci w Chinach.....	49
3.3. Kontrola urodzeń.....	57
3.4. Prawo do wyrażania własnej opinii	62
3.5. Cenzura w Internecie.....	64
3.6. Wolność wyznania.....	66
3.7. Kwestia Falun Gong	68
3.8. Zakaz stosowania tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania	71
3.9. Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej	76
3.10. Region autonomiczny Sinciang- Ujgur.....	79
4 ROZDZIAŁ - ŁAMANIE PRAW CZŁOWIEKA NA ŚWIECIE	82
4.1. Stany Zjednoczone	82
4.2. Rosja	86
4.3. Syria	90
4.4. Państwa afrykańskie.....	92
4.5. Organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka	95

4.5.1. Helsińska Fundacja Praw Człowieka	96
4.5.2. Human Rights Watch	96
4.5.3. Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy.....	97
Zakończenie	101
Bibliografia	103
SPIS WYKRESÓW, RYSUNKÓW I TABEL.....	108

Wstęp

Prawa człowieka są definiowane jako normy prawne przysługujące każdej osobie, bez względu na jej narodowość, płeć, wiek, przekonania polityczne czy wyznanie wiary. Podstawowym źródłem tych praw jest godność ludzka. Prawa człowieka są nieodłącznym elementem w wielu aspektach życia człowieka, zapewniają poczucie równości, bezpieczeństwa oraz swobodę w podejmowaniu decyzji.

Kwestia respektowania praw człowieka należy zarówno do organizacji rządowych i pozarządowych a także do sektora prywatnego. Prawa człowieka są podstawą w procesach zarządzania. Organizacje sektora prywatnego mogą mieć zarówno pozytywny jak i negatywny wpływ na zakres praw człowieka. Przedsiębiorstwa są zobowiązane do przestrzegania prawa pracowniczego, które opiera się w dużej mierze na prawach człowieka. Pracownik ma prawo do godziwego wynagrodzenia, do wypoczynku oraz do bezpieczeństwa pracy. Pracodawca nie może swoich pracowników dyskryminować ani stosować wobec nich mobbingu. Wszystkie te prawa mają swoje źródło w prawach człowieka. Należy podkreślić, że przestrzeganie przez pracodawcę praw człowieka ma pozytywny wpływ na wizerunek firmy. Takie postępowanie może poprawić reputację oraz doprowadzi do dobrych relacji z klientami. Dodatkowo, respektowanie praw człowieka jest konieczne w efektywnym zarządzaniu zasobami ludzkimi. Poczucie bezpieczeństwa i równości wśród pracowników bez wątpienia oddziałuje na ich wydajność i zwiększa satysfakcję z pracy, co z kolei przekłada się na wyniki uzyskiwane przez firmę. Pomimo tego, że za przestrzeganie praw człowieka odpowiadają głównie organizacje rządowe to organizacje pozarządowe oraz przedsiębiorstwa prywatne mają coraz większy wpływ na promowanie i przestrzeganie praw człowieka.

Ważnym krokiem w kierunku ochrony praw człowieka było wprowadzenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Dokument ten został przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 10 grudnia 1948 roku. Deklaracja stała się podstawą do tworzenia wielu traktatów dotyczących tematyki praw człowieka. Należy jednak zaznaczyć, że władze państw nie zawsze w swoich działaniach kierują się dobrem obywateli i często doprowadzają do poważnych naruszeń praw człowieka. Z tego powodu powstał szereg międzynarodowych organizacji pozarządowych. Jednym z największych ruchów zajmujących się ochroną praw człowieka jest Amnesty International. Organizacja ta, w sposób pośredni lub bezpośredni, wpływa na poprawę ochrony praw człowieka na świecie. Jednak pomimo zwracania uwagi na problem łamania praw ludzi, w wielu państwach świata dochodzi do poważnych ich naruszeń. Jednym z państw, w

którym władza nie respektuje praw swoich obywateli są Chiny. W ostatnich latach Chińska Republika Ludowa zanotowała duży wzrost gospodarczy i stała się jednym z najszybciej rozwijających się państw świata. Niestety, nie wpłynęło to w żaden sposób na sytuacje naruszeń praw człowieka. Chiny nadal pozostają państwem, w których prawo zezwala na niehumanitarne zachowania, które godzą w wolności człowieka.

Celem tej pracy jest przedstawienie skali naruszeń praw człowieka w wybranych państwach świata, ze szczególnym uwzględnieniem Chińskiej Republiki Ludowej, z punktu widzenia pozarządowej organizacji Amnesty International. Do analizy tego zjawiska wykorzystano dane z raportów publikowanych przez tę organizację.

Zidentyfikowano dwie hipotezy badawcze. Pierwsza z nich dotyczy tego, że pomimo intensywnego rozwoju gospodarczego w Chińskiej Republice Ludowej nadal dochodzi do poważnych naruszeń praw człowieka na wielu płaszczyznach, a państwo nie przestrzega prawa krajowego oraz międzynarodowego z zakresu praw człowieka. Druga hipoteza przewiduje, że pomimo licznych zmian w ostatnich kilkudziesięciu latach w międzynarodowym prawie dotyczącym praw człowieka w wielu państwach świata prawa te nie są przestrzegane.

W pierwszym rozdziale pracy zawarta jest wiedza teoretyczna z zakresu praw człowieka. Przedstawiono dynamikę zmian respektowania praw człowieka na przestrzeni wieków. W tym rozdziale opisano kilka aktów prawnych odwołujących się do praw człowieka oraz generacje tych praw. W ostatnim podrozdziale przedstawiono wybrane prawa człowieka.

Kolejny rozdział pracy dotyczy tematyki Amnesty International. W pierwszym podrozdziale została opisana historia powstania organizacji. W skrócie przedstawiono działalność Amnesty International od początku jej istnienia, wraz z wyróżnieniem najważniejszych wydarzeń, które miały wpływ na jej rozwój. W następnej części szczegółowo omówiono główne cele oraz reguły, którymi Amnesty International kieruje się w swoich działaniach. Zaprezentowano także kluczowe programy realizowane przez organizację. W kolejnym podrozdziale opisane zostały poszczególne prawa człowieka oraz zwrócono uwagę na to, w jaki sposób dochodzi do naruszeń tych praw. Ostatni podrozdział dotyczy kwestii finansowania Amnesty International. Przedstawiono tam także strukturę organizacji.

Rozdział trzeci został poświęcony problemowi łamania praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej. W podrozdziałach opisywane są przykłady naruszeń praw człowieka w tym państwie, ze szczególnym naciskiem na dane zdobyte i opublikowane przez Amnesty International.

W czwartym rozdziale pracy zawarto informacje na temat łamania praw człowieka w wybranych państwach świata, takich jak Rosja lub Stany Zjednoczone. W drugiej części

rozdziału scharakteryzowano działalność innych organizacji pozarządowych, które, podobnie jak Amnesty International, zajmują się tematyką ochrony praw człowieka.

1. ROZDZIAŁ –PRAWA CZŁOWIEKA – PODSTAWOWE POJĘCIA I KLASYFIKACJE

1.1. Geneza praw człowieka

Prawa człowieka są w dzisiejszych czasach jednym z fundamentalnych filarów państw demokratycznych. Pomimo tego, że katalog praw człowieka wszedł do słownika pojęć politycznych dopiero po II wojnie światowej, to już kilka tysięcy lat temu można było zaobserwować początki praw człowieka. Filozofowie starożytnej Grecji zwracali uwagę na to, że każdemu człowiekowi powinny przysługiwać określone prawa. Twierdzono, że człowiek może sprzeciwić się decyzjom państwa, jeśli te decyzje w negatywny sposób wpływają na wolność obywateli.¹ W starożytnym Rzymie filozofowie podkreślali, że dla ludzi ważna jest ich godność oraz że każdy człowiek, nawet niewolnik, powinien mieć prawo do wolności myśli. Co więcej, Rzymianie jako pierwsi głosili tezy o równości wszystkich ludzi. Z nauk filozofów rzymskich czerpało wiedzę wczesne chrześcijaństwo, mające wtedy cechy sekty. Wyznawcy chrześcijaństwa wierzyli, że każdy jest równy wobec boga.² Początkowy okres feudalizmu doprowadził do osłabienia monarchii, a w skutkach do wydania aktów mających powiązanie z prawami człowieka. Bunt ludności spowodowany nadużyciami ze strony monarchii sprawił, że w 1215 roku w Anglii, ówczesny król, Jan bez Ziemi podpisał „Wielką Kartę Swobód”. Król zobowiązał się przestrzegać wolności handlu, a także nie skazywać obywateli na karę więzienia bez wcześniejszego procesu sądowego. Zapisy w akcie pozwalały ludowi na odmówienie posłuszeństwa wobec króla gdyby ten złamał któreś z obowiązujących praw wolności. Akt gwarantował obywatelom nietykalność osobistą.³ Także na terenie Królestwa Polskiego, w czasach średniowiecza, powstał akt publiczno-prawny określający prawa obywateli. Mowa tu o Przywileju Jedleńskim podpisanym przez króla Władysława II Jagiełłę. Dokument ten gwarantował mieszkańcom Królestwa Polskiego nietykalność majątkową oraz osobistą. Należy jednak podkreślić, że w czasach średniowiecza w Europie, ze względów religijnych oraz społecznych, niemal niemożliwe było doprowadzenie do przyznania wszystkim ludziom

---

¹ Ishay M. *The history of human rights: From Ancient times to the Globalization Era*, Univ of California Press, 2008, s. 43.

² Ibidem, s. 33.

³ Castleden R.. *Wydarzenia, które zmieniły losy świata*, Bellona SA, 2008, s. 154-156.

równych praw. Jednak już wtedy pojawiały się osoby, które domagały się szacunku i humanitarnych praw dla pogan lub dla ludności nowoodkrytych terenów geograficznych.⁴

Bardzo duże znaczenie dla rozwoju praw człowieka miała epoka Oświecenia. Epoka ta trwała w Europie przez cały XVIII wiek i skupiła się na nauce oraz wiedzy, nazywana jest wiekiem filozofów. Rozpoczęto walki z aparatem państwowym oraz z kościołem. Zaczęto krytykować te instytucje, co we wcześniejszych wiekach było nie do pomyślenia. Równocześnie starano się popularyzować myśli wolnościowe oraz tolerancję. Społeczeństwo pod wpływem nauki stawało się coraz bardziej świadome, a absolutne rządy monarchii zostały osłabione. Jednym z czołowych myślicieli tamtych czasów, który miał olbrzymi wpływ na rozwój praw człowieka, był angielski filozof John Locke. Postulaty Locke mówiły o potrzebie wolności osobistej, tolerancji religijnej oraz większego wpływu społeczeństwa na decyzje rządowe. Filozofia Johna Locke stała się podstawą do utworzenia liberalizmu, ograniczała władzę monarchii poprzez wprowadzenie aktów konstytucyjnych oraz wprowadzała prawa człowieka do życia, do wolności oraz do posiadania własności.⁵

W skolonizowanej Ameryce Północnej na podstawie filozofii Locke stworzono liczne deklaracje praw, a do najważniejszych należy „Deklaracja praw Wirginii” zgodnie, z którą, głównym filarem funkcjonowania państwa są prawa człowieka oraz równość. Deklaracje te były podstawą do opublikowania „Deklaracji niepodległości Stanów Zjednoczonych”, która została ogłoszona 4 lipca 1776 roku. Dokument określa prawa człowieka jako prawo do życia, wolności oraz dążenia do szczęścia. Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych była początkiem dla przekształcenia się państw w kraje oparte na liberalizmie. Należy podkreślić, że deklaracja ta, oprócz niepodważonego wpływu na rozwój praw człowieka, zwróciła też uwagę na prawa narodów do bycia niepodległymi państwami, niezależnymi od innych rządów. Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych była podstawą do stworzenia Konstytucji Stanów Zjednoczonych, która weszła w życie 13 lat po utworzeniu Deklaracji Niepodległości. W ślad za konstytucją wprowadzono 10 poprawek zwanych „Bill of Rights”, czyli Kartą Praw. Poprawki zagwarantowały Amerykanom podstawowe prawa człowieka i wolności obywatelskie takie jak prawo do własności prywatnej, wolność wyznania, wolność prasy, prawo do wyrażania własnej opinii, prawo do pokojowych zgromadzeń. Należy jednak podkreślić, że ówczesne prawo nie

---

⁴ Wanclerz-Gluza A., *Historia, a prawa człowieka. Podręcznik*, Ośrodek KARTA, 2013, s. 16-17.

⁵ Fassbender B., *The limits of human rights*, Oxford University Press, 2019, s. 84-86.

było równe wobec wszystkich z uwagi na legalne w tamtym czasie niewolnictwo, które zostało zniesione dopiero w 1865 roku przez 13. Poprawkę.⁶

W Europie przełomem dla praw człowieka była Rewolucja Francuska, która miała miejsce pod koniec XVIII wieku. Duży wpływ na ruch rewolucyjny mieli dwaj filozofowie tj. Monteskiusz oraz Jean-Jacques Rousseau. Efektem rewolucji było utworzenie w 1789 roku dokumentu: „Deklaracja praw człowieka i obywatela”. W treści dokumentu omówiono zagadnienia dotyczące praw człowieka takich jak wolność słowa i wyznania, równość wobec prawa i sądu oraz prawo własności. Głównym celem deklaracji było zapobieganie nadużyciu ze strony władzy. Należy jednak podkreślić, że powyższa deklaracja dotyczyła jedynie praw mężczyzn, zignorowano prawa kobiet oraz niewolników. Więc z jednej strony był to bezprecedensowy krok w kierunku normalizacji praw człowieka, a z drugiej strony ograniczył się jedynie do określonej grupy ludzi. Zaledwie 2 lata później, francuska dramatopisarka Olimpia de Gouges opublikowała *Deklarację Praw Kobiety i Obywatelki*. Poprzez swoje dzieło chciała wyrazić sprzeciw wobec braku równouprawnienia w pierwotnej *Deklaracji praw człowieka i obywatela*. W swojej deklaracji Olimpia postulowała o przyznanie kobietom prawa do edukacji, prawa do posiadania własności prywatnej, prawa do podjęcia przez kobietę pracy w służbie wojskowej oraz prawa do równości płci. Krytykowanie przywódców Rewolucji Francuskiej doprowadziło do egzekucji de Gouges. Kwestie praw kobiet poruszyła też angielska pisarka, Mary Wollstonecraft, która w swoim dziele „Wołanie o prawa kobiety” zwróciła uwagę na problem dostępu kobiet do edukacji, prawo kobiet do pracy lub do głosowania w wyborach. Dzieło kobiety spotkało się z olbrzymią krytyką, głównie ze strony środowisk konserwatywnych. Także na terenie Rzeczypospolitej w tamtym okresie zachodziły ważne zmiany – 3 maja 1791 r. została uchwalona konstytucja, która była pierwszym tego typu aktem prawnym w Europie. Konstytucja ta gwarantowała wolność wyznania oraz wolność słowa.⁷

Po Rewolucji Francuskiej nastąpił regres praw człowieka – ówcześni filozofowie krytykowali idee praw człowieka i twierdzili, że są one niepotrzebne. Jednak w 2. połowie XIX wieku pojawiło się pojęcie prawa konfliktów zbrojnych, zwane też międzynarodowym prawem humanitarnym. Prawo to mówiło m.in. o ochronie rannych oraz ludności cywilnej, poszanowaniu życia oraz o prawie do uczciwego procesu sądowego. W tamtym okresie utworzono Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża oraz Czerwonego Półksiężyca. Jest to

⁶ Harris N., *What is Bill of Rights?*, Capstone, 2016, s. 4-16.

⁷ Fassbender B., *The limits of human rights*, Oxford University Press, 2019, s. 18-20.

organizacja skupiająca swoje działania na ochronie ludzkiego zdrowia i życia, pomocy medycznej, walce z dyskryminacją, rasizmem oraz podziałami politycznymi i religijnymi.⁸

Druga połowa XIX wieku była czasem walki o prawa kobiet. Na terenie Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych utworzył się ruch aktywistyczny sufrażystek. Głównym celem ruchu było przyznanie praw wyborczych kobietom. Działalność ruchu polegała głównie na protestach, petycjach oraz na poszerzaniu świadomości społeczeństwa na temat praw człowieka. Pod koniec XIX wieku kobiety w Wielkiej Brytanii otrzymały prawo do studiowania oraz prawo do zarządzania własnym majątkiem. Na początku XX wieku wprowadzono prawo wyborcze dla kobiet w Australii. W Europie pierwszym państwem, który wprowadził zarówno bierne jak i czynne prawo wyborcze dla kobiet była Finlandia. Istotne zmiany nastąpiły tuż po zakończeniu I wojny światowej. W 1918 roku parlament brytyjski przyznał kobietom częściowe prawo wyborcze – głosować mogły kobiety powyżej 30 roku życia, które prowadziły gospodarstwo domowe lub które ukończyły studia wyższe. Brytyjki musiały czekać kolejne 10 lat na przyznanie im pełnych praw wyborczych. W 1918 roku prawo wyborcze dla kobiet wprowadzono także w Polsce, Austrii, Niemczech oraz na Litwie. W Stanach Zjednoczonych prawa wyborcze zagwarantowała 19. Poprawka do konstytucji z 1920 roku.⁹ W połowie roku 1919 powołano do życia Ligę Narodów. Była to międzynarodowa organizacja, której głównym celem było zapobieganie konfliktom zbrojnym. Jednak organizacja ta nie miała wpływu na decyzje rządowe i ograniczała się jedynie do posiedzeń i prowadzenia negocjacji. Można było także do niej złożyć skargę, jeśli doszło do wyraźnego naruszenia praw człowieka.¹⁰

Zaledwie 20 lat po zakończeniu I wojny światowej rozpoczął się kolejny konflikt zbrojny, który był zamachem na prawa człowieka. II wojna światowa doprowadziła do śmierci kilkudziesięciu milionów osób na całym globie, a duży procent ofiar stanowiły osoby pochodzenia żydowskiego. Jednak zanim doszło do holokaustu to w nazistowskich Niemczech na przestrzeni kilku lat powoli pozbawiano Żydów ich podstawowych praw. W 1933 roku utracili prawo do swobodnego podejmowania pracy zarobkowej – wprowadzono zakaz zatrudniania ludności żydowskiej w urzędach publicznych, mediach oraz służbie cywilnej. W tym samym roku Żydzi utracili wolność słowa – książki przez nich napisane były masowo palone. Rok później ograniczono ludności żydowskiej dostęp do opieki zdrowotnej. W 1935 r.

---

⁸ Oficjalna strona internetowa Polskiego Czerwonego Krzyża: <https://pck.pl/o-nas/misja-i-ruch/> (dostęp: 23.03.2021 r.)

⁹ Keppeler J., *Women's Suffrage Movement*, Power Kids Press, 2017, s. 22-30.

¹⁰ Budzowski K.(red.), *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka.*, Czasopismo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2012, s. 111-113.

ówczesny przywódca narodu niemieckiego, Adolf Hitler, wydał „Prawa norymberskie” – dokument ten pozbawił Żydów wielu praw człowieka – prawa do wolości słowa, prawa do zawierania małżeństw z nie-Żydami, prawa do ochrony prawnej czy do własności prywatnej. Co do zawierania przez Żydów małżeństw to zapisy w Prawie norymberskim opierały się na ustawach, które w tamtym czasie obowiązywały w większości stanów USA – aż do lat 60. XX wieku zawieranie małżeństw międzyrasowych w USA było prawnie zabronione. Podobny schemat obowiązywał w Afryce w czasach apartheidu. Jeszcze przed wybuchem II wojny światowej, w nazistowskich Niemczech uchwalono ponad 120 dokumentów, które odbierały prawa człowieka ludności pochodzenia żydowskiego. II wojna światowa obnażyła braki w prawie międzynarodowym w zakresie ochrony praw człowieka. Już na początku wojny, w 1941 roku, podpisano *Kartę Atlantycką*. Następnie w 1942 r. *Deklarację Narodów Zjednoczonych*, a 3 lata później *Kartę Narodów Zjednoczonych*. Wszystkie z tych dokumentów określały konieczność wprowadzenia prawa międzynarodowego opartego na ochronie praw człowieka. Na mocy Karty Narodów Zjednoczonych, w 1945 roku powołano Organizację Narodów Zjednoczonych. ONZ 3 lata po powstaniu, uchwaliło Powszechną Deklarację Praw Człowieka. Był to pierwszy tego typu akt w historii, który był międzynarodowy, pozarządowy, nie miał powiązań politycznych, religijnych lub kulturowych. Główną funkcją deklaracji było poszerzenie świadomości społeczeństwa na temat praw człowieka.¹¹

Pojęcie *human rights*, które obecnie *znamy* zostało użyte po raz pierwszy podczas spotkania Kongresu Stanów Zjednoczonych przez jego ówczesnego prezydenta Franklina D. Roosevelta w dniu 6 stycznia 1941 r. Warto zaznaczyć, że Franklin D. Roosevelt oraz jego żona, Eleanor Roosevelt, odegrali ważną rolę w kwestii kształtowania się praw człowieka, jakie znamy dziś. Prezydent Roosevelt głośno mówił o podstawowych prawach każdego człowieka tj. wolność słowa, wolność wyznania, wolność od strachu i od niedostatku. Jego żona, Eleanor Roosevelt, została przewodniczącą Komisji Praw Człowieka ONZ i była współtwórcą *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka* uchwalonej pod koniec 1948 roku. Deklaracja ta była pierwszym krokiem dokonany przez ONZ w stronę respektowania praw człowieka. Dokument zawierał spis praw oraz wolności ludzi, zwracał uwagę na problem dyskryminacji i nietolerancji.

12

---

¹¹ Sznajder N. Levy D., *The institutionalization of cosmopolitan morality: the Holocaust and human rights*, Carfax Publishing, 2004, s. 144-151.

¹² Ishay M. *The history of human rights: From Ancient times to the Globalization Era*, Univ of California Press, 2008, s. 218-222.

Na kontynencie europejskim na początku lat 50. XX wieku Rada Europy podpisała *Europejską Konwencję Praw Człowieka*, jako wyrażenie poparcia dla *Powszechnej deklaracji praw człowieka*. Dodatkowo pod koniec lat 50. XX wieku utworzono *Europejski Trybunał Praw Człowieka* z siedzibą w Strasburgu. Obywatele państw będących członkami Rady Europy mogą kierować skargi do Trybunału związane z łamaniem praw człowieka. Według danych statystycznych za rok 2020, najczęściej skarg do Trybunału spływa z Rosji (22% ogólnej liczby skarg), z Turcji (19%), z Ukrainy (16, 8%) oraz z Rumunii (12,2%).¹³

W latach 70. Niewątpliwym przełomem dla kwestii praw człowiek okazała się prezydentura Jimmy'ego Cartera, który podczas swojego urzędowania w czasie szczytu ONZ zwrócił uwagę na konieczność wprowadzenia praw człowieka do prawa międzynarodowego. Państwa Zachodu zaczęły poświęcać coraz więcej uwagi tematyce praw człowieka. Pod koniec lat 70. zaczęły powstawać organizacje pozarządowe zajmujące się obroną praw człowieka. Do jednej z czołowych organizacji, której celem jest zapobieganie łamaniu praw człowieka jest Amnesty International, która za swoją działalność została nagrodzona Nagrodą Nobla.¹⁴

W Polsce w latach PRL prawa człowieka nie były respektowane, co było codziennością w państwach komunistycznych. W kraju stosowano liczne represje, istniała cenzura, nie było wolności słowa czy wolności w głoszeniu swoich przekonań politycznych lub religijnych. Obywatele nie mogli swobodnie się przemieszczać, naruszano ich nietykalność cielesną. Taki stan trwał do 1989 roku. Obecnie Polska jest państwem demokratycznym, co z założenia oznacza, że każdy obywatel posiada szereg praw i wolności. Należy jednak podkreślić, że ustrój demokratyczny nie jest gwarancją przestrzegania praw człowieka, dlatego tak ważne jest istnienie organizacji ponadpaństwowych, które zwracają uwagę opinii publicznej na przypadki łamania praw człowieka i podejmują odpowiednie kroki w celu eliminacji takich praktyk.¹⁵

---

¹³ *European Court of Human Rights, Analysis of statistics 2020*, s. 8-9.

¹⁴ Wanclerz-Gluza A., *Historia, a prawa człowieka. Podręcznik*, Ośrodek KARTA, 2013, s. 26.

¹⁵ *Ibidem*, s. 29-30.

1.2. Generacje praw człowieka

Pomimo istnienia wielu międzynarodowych umów nie ma jednego dokumentu, który w swojej treści odwoływałby się do wszystkich praw człowieka. Dlatego też stworzono klasyfikacje praw człowieka, która nie ma charakteru prawnego, ale obrazuje hierarchie poszczególnych praw człowieka i ukazuje ich ewolucję. Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej, prawa człowieka można podzielić na 3 generacje

a) I generacja:

Obejmuje prawa osobiste oraz polityczne. Są to prawa pierwszorzędne, czyli takie które są konieczne do zaspokojenia w kontekście godnego życia każdego człowieka. Odniesienia do tej generacji praw odnajdziemy w najważniejszych międzynarodowych umowach i konwencjach dotyczących praw człowieka takich jak Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych lub Karta Praw Podstawowych UE. Przestrzeganie praw człowieka 1 generacji jest objęte kontrolą i istnieje możliwość zgłoszenia skarg w przypadku łamania praw człowieka. Dochodzenia tych praw można dokonywać zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym.

b) II generacja:

Obejmuje prawa socjalne, ekonomiczne oraz kulturalne. Zbiór tych praw został utworzony później niż prawa I generacji. II generacja praw człowieka skupiają się na materialnej sferze życia ludzi. Prawa te mają za zadanie zapewnienie ludziom odpowiedni poziom życia oraz rozwój osobisty, duchowny i kulturowy. Prawa te są słabiej chronione niż prawa I generacji, a ich ochrona w dużej mierze zależy od poziomu rozwoju danego kraju lub regionu. W odniesieniu do II generacji, najważniejsze umowy międzynarodowe dotyczące tych praw to *Powszechna deklaracja praw człowieka*, *Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych* oraz *Karta praw podstawowych UE*. Przestrzeganie tych praw polega głównie na tworzeniu sprawozdań dla organów kontrolnych, a dochodzenie tych praw przed sądami jest ograniczone.

c) III generacja

Obejmuje prawa solidarnościowe – kolektywne. Jest to zbiór praw, który w praktyce nie został objęty żadnymi umowami międzynarodowymi ani krajowymi, a zasadność tych praw jest kwestią sporną wśród osób zajmujących się tematyką praw człowieka. Prawa III generacji skupiają się na konkretnej grupie ludzi, a nie na jednostce. Na prawach III generacji skupia się głównie ONZ oraz UNESCO, jednak dotychczas na świecie zapadł tylko jeden wyrok dotyczący łamania praw III generacji i miało to związek z naruszeniem praw do rozwoju grupy ludzi zaskarżony do Afrykańskiej Komisji Praw Człowieka i Ludów.¹⁶

Tabela 1. Generacje praw człowieka

I GENERACJA	II GENERACJA	III GENERACJA
<p>Prawa i wolności osobiste:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prawo do życia • Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego • Prawo do sądu • Zakaz tortur • Prawo własności • Wolność myśli, sumienia i wyznania • Prawo do wolności wypowiedzi • Zakaz niewolnictwa • Prawo do humanitarnego traktowania <p>Prawa polityczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bierne i czynne prawo wyborcze • Wolność zrzeszania się • Wolność zgromadzeń 	<p>Prawa ekonomiczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prawo do pracy • Prawo do wynagrodzenia • Prawo do organizowania związków zawodowych <p>Prawa społeczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prawo do świadczeń socjalnych i ubezpieczeń • Prawo do ochrony zdrowia <p>Prawa kulturalne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prawo do nauki • Prawo do swobodnych badań • Prawo do uczestnictwa w życiu kulturalnym 	<p>Prawa solidarnościowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prawa do demokracji • Prawo do pokoju • Prawo do rozwoju • Prawo do otrzymania pomocy humanitarnej • Prawo do samostanowienia narodów • Prawo do zdrowego środowiska naturalnego • Prawo do ochrony danych osobowych • Prawo do zachowania własnej tożsamości i praw etnicznych

Źródło: Domagała A., Florczak A., *Prawa człowieka. Materiały edukacyjne*. Komisja Europejska, Wrocław 2018.

¹⁶ Sozański J., *Prawa człowieka w Unii Europejskiej po Traktacie Lizbońskim*, Polskie Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 2010, s. 66-69.

Różnica pomiędzy ochroną praw konkretnych generacji zależy od stopnia ewolucji koncepcji praw człowieka. W prawie międzynarodowym za konieczne uznaje się przestrzeganie praw zawartych w I generacji, przestrzeganie praw II i III generacji w dużej mierze zależne jest od poziomu rozwoju danego państwa. Prawa człowieka stale ewoluują, pojawiają się nowe prawa, a zarazem sprawy budzące kontrowersje takie jak np. prawo do aborcji czy eutanazji, które w kontekście praw człowieka są problematyczne i trudne do zakwalifikowania.¹⁷

---

¹⁷ Domagała A., Florczak A., *Prawa człowieka. Materiały edukacyjne*. Komisja Europejska, Wrocław 2018, s. 13-20.

1.3. Wybrane dokumenty prawa krajowego i międzynarodowego dotyczące praw człowieka

1.3.1. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Dokumentem, który zapoczątkował rozwój prawa międzynarodowego w zakresie praw człowieka jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka. Deklaracja była wynikiem doświadczeń związanych z II wojną światową. Wraz z zakończeniem wojny i utworzeniem Organizacji Narodów Zjednoczonych stwierdzono, że należy podjąć wszelkie starania, aby w przyszłości nie dopuścić do podobnych konfliktów. Światowi przywódcy należący do ONZ zdecydowali o utworzeniu dokumentu gwarantującym jednostkom prawa oraz wolności. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka została przyjęta na Zgromadzeniu Ogólnym ONZ dnia 10 grudnia 1948 roku, a jej opracowywaniu uczestniczyli przedstawiciele ponad 50 państw świata.¹⁸

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka stanowiła istotną zmianę w zakresie ochrony praw człowieka. Po raz pierwszy w historii, w globalnym porozumieniu, jako jednostkę nadrzędną podstawiono ludzi, a nie władzę. Dokument zawiera listę 30 praw obywatelskich, politycznych, ekonomicznych, społecznych oraz kulturowych. Zgodnie z Deklaracją, każdy człowiek rodzi się wolny, każdy ma prawo do własnych przemyśleń oraz pomysłów i nie może być ze względu na nie dyskryminowany. Prawa wynikające z Deklaracji są uniwersalne i przysługują każdemu, bez względu na różnice kulturowe, religijne czy narodowościowe. Dokument wskazuje, że wszyscy ludzie mają prawo do życia w wolności i w poczuciu bezpieczeństwa. Wszelkie formy niewolnictwa, tortur i niehumanitarnego traktowania są zakazane. Poziom ochrony prawnej powinien być jednakowy dla wszystkich ludzi i każdy powinien mieć dostęp do pomocy prawnej. Bezprawne jest bezpodstawne aresztowanie lub ekstradycja. Każdy oskarżony o popełnienie przestępstwa ma prawo do sprawiedliwego i publicznego procesu, a do czasu wyroku należy stosować zasadę domniemania niewinności. Zgodnie z Deklaracją, nikt nie ma prawa wchodzić do naszego domu, czytać naszej korespondencji i ingerować w sprawy rodzinne bez uzasadnionego powodu. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego przemieszczania się w obrębie swojego kraju, jak i poza jego granicami. W przypadku zagrożenia zdrowia lub życia ludzie mają prawo o ubieganie się o azyl w innych państwach. Nie można nikomu zabronić być obywatelem jakiegoś państwa. Po osiągnięciu odpowiedniego

---

¹⁸ Normand R., *Human Rights at the UN: The Political History of Universal Justice*, Indiana University Press, 2008, s. 177-197.

wieku każdy ma prawo do dobrowolnego zawarcia małżeństwa oraz założenia rodziny, bez względu na różnice etniczne, religijne lub narodowościowe. W czasie trwania małżeństwa, a także w czasie separacji, zarówno kobieta jak i mężczyzna mają równe prawa, a rząd jest zobligowany do zapewnienia ochrony rodzinom. Deklaracja zawiera w sobie prawa do własności, wolności myśli, sumienia oraz wyznania. Dodatkowo, każdy obywatel, jako części społeczności swojego państwa, po ukończeniu pełnoletniości powinien mieć prawo do brania udziału w wyborach. Deklaracja nawiązuje też do kwestii kariery zawodowej – każdy powinien swobodny mieć dostęp do legalnej pracy oraz godnego wynagrodzenia. Dokument określa też warunki edukacji – nauka w zakresie podstawowym powinna być bezpłatna i obowiązkowa, każdy powinien dostać szansę na rozwój i pogłębianie swojej wiedzy.¹⁹

Pomimo tego, że Deklaracja nie ma prawnego statusu, a jedynie są to umowne zasady, to została ona zaakceptowana przez państwa członkowskie ONZ. Sama Deklaracja stała się podstawą do utworzenia wielu wewnętrznych aktów prawnych opartych na poszanowaniu praw człowieka i doprowadziła do wielu pozytywnych zmian na całym świecie.²⁰

1.3.2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku.

W celu ochrony praw człowieka konieczne było stworzenie systemów państwowych oraz międzynarodowych zajmujących się tą tematyką. Kluczowe zadanie w kwestii ochrony praw człowieka mają systemy krajowe. Dzięki zawarciu w prawie wewnętrznym odwołań do praw i wolności człowieka, państwo ma szerokie możliwości do kontrolowania ich przestrzegania. Najważniejszym dokumentem zawierającym spis praw człowieka jest konstytucja. Ten akt prawny określa relacje na linii państwo-obywatele. Zawarte w konstytucji zapisy są podstawą do wszystkich innych krajowych aktów praw takich jak ustawy, rozporządzenia lub akty prawa miejscowego.²¹

W konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. prawa człowieka zajmują nadrzędną pozycję. Prawa te zostały opisane w 2. rozdziale pod tytułem „Podstawowe prawa i obowiązki człowieka i obywatela”. W zasadach ogólnych zawarto informację, że prawa człowieka są nienaruszalne, a ich ochrona należy do władz publicznych. W konstytucji

¹⁹ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, źródło: GOV (<https://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html> - dostęp: 25.06.2021 r.)

²⁰ Normand R., *Human Rights at the UN: The Political History of Universal Justice*, Indiana University Press, 2008, s. 177-197

²¹ Encyklopedia PWN, (<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/konstytucja;4008829.html> – dostęp: 26.06.2021).

podkreślono, że obywatele są zobowiązani do przestrzegania tych praw, które oprócz przywilejów są też związane z obowiązkami. Nienaruszalność praw człowieka wymusza na władzy równe traktowanie wszystkich obywateli, bezprawna jest dyskryminacja w sferze politycznej, gospodarczej lub społecznej. Korzystanie z praw człowieka nie może jednak być powodem łamania praw innych osób. Zgodnie z konstytucją, władza państwowa ma prawo do ograniczenia wolności i praw obywateli w szczególnych przypadkach, od których zależy bezpieczeństwo i zdrowie obywateli ale tylko na podstawie wprowadzonych ustaw. Według prawa, w Rzeczypospolitej Polskiej, kobiety i mężczyźni mają równe prawa, a płeć człowieka nie może być podstawą do dyskryminacji. Także mniejszości narodowe mają liczne wolności związane z ich pochodzeniem – mogą rozwijać własną kulturę, zachowywać własne obyczaje i tradycje, tworzyć własne instytucje odpowiedzialne za ochronę ich tożsamości.²²

W podrozdziale dotyczącym wolności i praw osobistych obywatela znajduje się zapewnienie ochrony życia ludzi. Zakazane są tortury, przemoc fizyczna, poniżające traktowanie oraz eksperymenty naukowe na ludziach przeprowadzane bez ich zgody. Według Konstytucji, każdy obywatel ma prawo do nietykalności i wolności osobistej, a wyjątki od tych zasad muszą zostać określone w ustawach. Każdy zatrzymany musi zostać poinformowany o przyczynach swojego aresztowania oraz powinien być traktowany w sposób humanitarny, a w przypadku bezpodstawnego zatrzymania ma prawo do uzyskania odszkodowania. Osoba oskarżona ma prawo do adwokata oraz do uczciwego procesu przeprowadzonego przez niezależny i niezawisły sąd, a zgodnie z konstytucją, do czasu prawomocnego wyroku oskarżony traktowany jest jako niewinny. Co więcej, w odniesieniu do procesów sądowych i wyroków, każdy obywatel ma prawo do odwołania się do sądu. Zgodnie z Konstytucją, każdy obywatel ma prawo do ochrony prawnej życia, prawo do własności oraz do podejmowania własnych decyzji. Każdemu zapewnia się możliwość swobodnego przemieszczania się oraz podjęcia decyzji o miejscu zamieszkania lub o opuszczeniu kraju, jednak te prawa mogą zostać zawieszona na mocy ustaw w sytuacjach nadzwyczajnych. Każdemu obywatelowi zapewnia się wolność sumienia oraz wyznania równocześnie zabrania się zmuszania osób trzecich do uczestniczenia w praktykach religijnych wbrew własnej woli lub do ujawniania swoich poglądów religijnych władzy państwowej. Konstytucja gwarantuje wolność pozyskiwania informacji, wszelka cenzura mediów jest zakazana. Ekstradycja obywatela Polski jest dozwolona jedynie na podstawie wyroku sądowego z innego kraju. Prawo Rzeczypospolitej Polski zapewnia cudzoziemcom prawo do skorzystania z

---

²² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (źródło: GOV: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>).

prawa do azylu lub do przyznania statusu uchodźcy. Do wolności i praw politycznych zawartych w konstytucji zalicza się prawo do zrzeszania się, tworzenia związków zawodowych, prawo do jawności informacji dotyczących władzy, prawo do udziału w wyborach oraz prawo do składania petycji lub skarg. W zakresie praw ekonomicznych znajduje się prawo majątkowe oraz prawo do dziedziczenia, które są objęte ochroną prawną, a ograniczone mogą zostać tylko na mocy ustaw i to w sposób który nie narusza prawa własności. Każdemu obywatelowi zapewnia się swobodę w wyborze miejsca oraz formy pracy, a wysokość minimalnego wynagrodzenia określana jest ustawą. Władze publiczne mają obowiązek wspierania obywateli w karierze zawodowej poprzez realizację programów dotyczących niwelowania bezrobocia, organizację szkoleń i doradztwa zawodowego. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia oraz dostępu do świadczeń, a szczególną ochroną powinny zostać objęte osoby w podeszłym wieku, niepełnosprawni, kobiety w ciąży oraz dzieci. Obywatele mają prawo do powszechnej i bezpłatnej edukacji, a obowiązek szkolny obejmuje osoby do ukończenia pełnoletniości. Władza państwowa jest zobligowana do pomocy osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. Konstytucja gwarantuje także ochronę praw dzieci. Do kulturowych praw człowieka zalicza się wolność artystyczną oraz wolność korzystania z dóbr kultury. Ponadto, obowiązkiem władzy jest ochrona środowiska oraz wspieranie działań ekologicznych.²³

Rozdział w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poświęcony prawom i wolnościom obywateli gwarantuje obywatelom ochronę przed władzą, która została zobowiązana do przestrzegania pewnych reguł. Ponadto Konstytucja obliguje władzę do utworzenia systemu korzystania z praw człowieka, co wpływa na ich rozwój i ewoluowanie.

1.3.3. Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej

Pierwsza konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej została ogłoszona w 1954 r. Kolejne konstytucje zostały utworzone w 1975 i 1978 r. obecna konstytucja została ogłoszona w 1982 r. i została poddana kilkukrotnym nowelizacjom. Zgodnie z zapisami konstytucyjnymi, Chińska Republika Ludowa to państwo socjalistyczne oparte na dyktaturze ludowo-demokratycznej.²⁴

²³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (źródło: GOV: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>).

²⁴ Constitution of the People's Republic of China, źródło: http://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html

Chińska konstytucja stanowi, że każdy obywatel państwa jest równy wobec prawa oraz jest zobowiązany do wykonywania określonych obowiązków wynikających z konstytucji i innych wewnątrzpaństwowych aktów prawnych. W dokumencie podkreśla się, że Chińska Republika Ludowa chroni oraz szanuje prawa człowieka. Niezależnie od swojej narodowości, płci, rasy, wykonywanego zawodu lub wyznania, wszyscy obywatele w momencie ukończenia 18 roku życia uzyskują bierne i czynne prawo wyborcze. Wyjątkiem są osoby pozbawione praw politycznych. Konstytucja Chin zapewnia wolność słowa, prasy, organizowania demonstracji i tworzenia stowarzyszeń. Zgodnie z konstytucją, każdy obywatel ma prawo do wolności wyznania i nikt nie może wymuszać na innych wyznawania określonej religii. Ponadto państwo chroni wszelką działalność o charakterze religijnym i pilnuje, aby religia nie była pretekstem do zakłócania porządku publicznego lub ingerencji w wewnętrzne sprawy państwa.²⁵

Konstytucja prawnie ochrania wolności osobiste obywateli, które są nienaruszalne. Żaden obywatel nie może być bezpodstawnie aresztowany lub przeszukany. Wszelkie formy naruszenia godności człowieka takie jak zniewaga, zniesławienie lub fałszywe oskarżenie są zabronione. Bezprawnym jest też naruszenie spokoju domowego tj. przeszukiwanie lub wtargnięcie do czyjegoś domu. Każdy obywatel ma prawo do zachowania prywatności korespondencji. Od tego prawa są jednak wyjątki takie jak zapewnienie bezpieczeństwa państwowego lub dowody w śledztwach o charakterze karnym. Takie sytuacje dają organom państwowym prawo do cenzury korespondencji.²⁶

Konstytucja państwowa daje obywatelom prawo do krytyki organów państwowych oraz składania skarg na wszelkie formy naruszenia prawa, a określony organ ma obowiązek analizowania i rozpatrywania wszystkich skarg. Na mocy konstytucji, za naruszenie wolności obywatelskich, obywatelom przysługuje odszkodowanie. Zgodna z prawem własność prywatna obywateli jest nienaruszalna jednak państwo może, w interesie publicznym i zgodnie z prawem, zarekwirować własność prywatną w celu jej wykorzystania w zamian za wypłacenie właścicielowi odszkodowania.²⁷

Prawem, a zarazem obowiązkiem każdego obywatela jest praca zawodowa. Państwo ma obowiązek stwarzać obywatelom korzystne warunki zatrudnienia, dążyć do poprawy warunków pracy oraz wzrostu wynagrodzeń. Dodatkowo, każdy obywatel ma prawo do korzystania z urlopu oraz otrzymania emerytury. Konstytucja podkreśla, że osoby innej narodowości mają w

---

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*

²⁷ *Ibidem*

Chinach szereg przywilejów: równe traktowanie, możliwość otrzymania pomocy ze strony obywateli Chin, zakaz dyskryminacji oraz możliwość kultywowania własnej tradycji i kultury.²⁸

1.3.4. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej to jeden z najważniejszych dokumentów dotyczących praw człowieka. Akt prawny został utworzony przy współpracy Parlamentu Europejskiego, Komisji Europejskiej oraz Rady Unii Europejskiej. Karta weszła w życie dnia 1 grudnia 2009 r. na mocy Traktatu Lizbońskiego i jest źródłem prawa pierwotnego Unii Europejskiej.

Karta została podzielona na kilka rozdziałów odnoszących się do konkretnych praw, wolności i zasad.

TYTUŁ	PRAWA, WOLNOŚCI ORAZ ZAKAZY
GODNOŚĆ	<ul style="list-style-type: none"> • Prawo do godności • Prawo do życia • Zakaz przeprowadzania kary śmierci • Prawo do nienaruszalności osobistej • Zakaz praktyk medycznych ingerujących w prawa człowieka tj. przeprowadzanie nielegalnych eksperymentów medycznych, handel narządami, • Zakaz tortur i niehumanitarnego traktowania • Zakaz niewolnictwa • Zakaz handlu ludźmi • Zakaz pracy przymusowej
WOLNOŚCI	<ul style="list-style-type: none"> • Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego • Prawo do poszanowania życia prywatnego • Prawo do ochrony danych osobowych • Prawo do zawierania małżeństw • Wolność myśli, sumienia i wyznania • Wolność wypowiedzi • Wolność mediów • Prawo do pokojowych zgromadzeń • Wolność sztuki i nauki • Prawo dostępu do edukacji • Prawo do podejmowania pracy • Wolność prowadzenia działalności gospodarczej • Prawo do ochrony własności intelektualnej • Prawo do azylu

²⁸ *Ibidem*

	<ul style="list-style-type: none"> • Zakaz ekstradycji do państw, w których można zostać poddanym karze
RÓWNOŚĆ	<ul style="list-style-type: none"> • Zasada równości wobec prawa • Zakaz działań dyskryminujących • Wolność kulturowa, językowa i religijna • Zasada równości płci • Prawa dziecka • Prawa osób w podeszłym wieku • Prawa osób niepełnosprawnych
SOLIDARNOŚĆ	<ul style="list-style-type: none"> • Prawo do godnych warunków pracy • Zakaz pracy dzieci • Zasada ochrony pracowników • Zasada ochrony rodzin • Prawo do korzystania ze świadczeń społecznych • Prawo dostępu do opieki zdrowotnej • Zasady ochrony środowiska • Zasady ochrony konsumentów
PRAWA OBYWATELSKIE	<ul style="list-style-type: none"> • Bierne i czynne prawo wyborcze • Prawo do bezstronnych instytucji administracyjnych • Prawo składania petycji do Parlamentu Europejskiego • Dostęp do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich • Swoboda przemieszczania się i zmiany miejsca zamieszkania
WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI	<ul style="list-style-type: none"> • Prawo do bezstronności sądu • Prawo domniemania niewinności • Prawo do obrony • Zakaz ponownego ukarania za ten sam czyn

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej łączy prawa podstawowe wszystkich osób mieszkających w Unii Europejskiej. Dokument został wprowadzony, aby zapewnić spójność i jasność praw w poszczególnych państwach członkowskich UE. Karta określa pełen zakres praw obywatelskich, politycznych, ekonomicznych i społecznych. Warto podkreślić, że większość praw zawarta w Karcie została już wcześniej określona prawnie na podstawie umów, konwencji lub traktatów.

1.4. Wybrane prawa człowieka

Termin „prawa człowieka” pojawił się w XVI wieku i dopiero kilka wieków później zastąpił długo obowiązujące „prawo naturalne”, które odnosiło się do ogółu społeczeństwa, a nie do jednostki. Obecnie obowiązująca koncepcja praw człowieka ma chronić jednostki przed nadużyciami ze strony rządów. Za wydarzenie, które zapewniło rozgłos prawom człowieka było przyjęcie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka w 1948 roku, przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych. Głównym celem dokumentu było wskazanie rządów państw jaką drogą powinny kroczyć aby przestrzegać prawa człowieka. Deklaracja miała olbrzymi wpływ na prawo i politykę międzynarodową. Na całym świecie powstało setki ruchów pozarządowych, dla których Deklaracja Praw Człowieka jest podstawą działalności w walce z dyskryminacją, przemocą i niesprawiedliwością.²⁹

Prawo do życia jest podstawowym prawem człowieka, które przysługują każdej osobie. Jest ono nadrzędne względem innych praw człowieka, ponieważ jest ich źródłem. Należy podkreślić, że prawo do życia należy interpretować jako ochronę przed zaplanowanymi przestępstwami, takimi jak zabójstwa lub dzieciobójstwa. Prawa do życia nie można opisywać jako gwarancję pewnego standardu życia, dostępu do opieki medycznej lub braku śmierci głodowej. Z tego powodu w krajach słabo rozwiniętych, w których ludzie umierają z głodu, wycieńczenia lub z powodu chorób, nie dochodzi, według definicji, do łamania praw człowieka. Każda organizacja międzynarodowa zajmująca się prawami człowieka, ma inne określenie prawa do życia. Jednak analizując wszystkie dokumenty można zauważyć część wspólną. Poprzez prawo do życia rozumie się zakaz ludobójstwa, zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości oraz praktykowanie kary śmierci i eutanazji.³⁰

Jedną z najcięższych form naruszenia praw człowieka są tortury rozumiane jako akt przemocy mający za zadanie doprowadzenie do cierpienia fizycznego lub psychicznego jednostki, w celu wymuszenia na niej zeznań lub ukarania za jej czyny. Podstawowym prawem człowieka jest zakaz stosowania tortur oraz traktowania ludzi w sposób okrutny i poniżający. Wielki wpływ na to miały wydarzenia w czasie II wojny światowej, gdzie na porządku dziennym dochodziło do nieludzkiego traktowania. Konsekwencją tego było utworzenie wielu norm w prawie międzynarodowym, które regulowały te kwestie.³¹

²⁹ M. Freeman, *Prawa Człowieka*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2007, s. 44-54.

³⁰ Koba L. (red.) *Prawa człowieka. Wybrane zagadnienia i problemy*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 167-172.

³¹ Ibidem, s. 190-199.

Kolejnym prawem, które powinien posiadać każdy człowiek jest prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Wspomniana wolność w dzisiejszych czasach jest kojarzona głównie z węższym znaczeniem, jakim jest wolność do przemieszczania się, tzw. wolność lokomocyjna. Z kolei bezpieczeństwo w języku potocznym rozumiane jest jako stan, w którym każdy człowiek ma poczucie pewności wobec drugiego człowieka, jak i wobec państwa jako instytucji. W Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka znajduje się artykuł mówiący o tym, że każda osoba ma prawo do życia, wolności oraz bezpieczeństwa. Ponadto, nikt nie ma prawa bezpodstawnie ograniczać wolności innych ludzi poprzez aresztowania, zatrzymania lub wygnania z kraju.³²

W 5. artykule Europejskiej Konwencji Praw Człowieka jest zapis mówiący o prawie do wolności i bezpieczeństwa osobistego każdego człowieka. Prawo do wolności nie jest absolutne. Istnieje kilka wyjątków od tego prawa, które dopuszczają pozbawienia wolności. Zalicza się do nich:

- zatrzymanie lub aresztowanie jako skutek skazania przez sąd
- zatrzymanie lub aresztowanie w wyniku niepoddania się karze orzeczonej przez sąd
- zatrzymanie lub aresztowanie w przypadku uzasadnionego podejrzenia, że dana osoba popełniła przestępstwo lub możliwości ucieczki oskarżonej osoby
- zatrzymanie osoby niepełnoletniej w celu ukarania go (nadzór prokuratora)
- zatrzymanie osób chorych umysłowo, alkoholików i narkomanów
- zatrzymanie osób próbujących nielegalnie dostać się na teren państwa.

Zatrzymanie lub aresztowanie ze względu na uzasadnione podejrzenie o popełnieniu przestępstwa jest bardzo często stosowane i równocześnie problematyczne. Celem takiego proceduru powinno być postawienie zarzutów, a nie zbieranie potrzebnych informacji do śledztwa. Trybunał jednak dopuszcza jednak możliwość przesłuchań przez krótki okres. Wyjątkiem są sprawy związane z terroryzmem, kiedy podejrzany o taki czyn może być przesłuchiwany i zatrzymany przez dłuższy czas. Europejska Konwencja Praw Człowieka wymaga, aby każda osoba zatrzymana była natychmiastowo poinformowana o przyczynie takiego stanu rzeczy oraz o stawianych jej zarzutach. Informacja powinna być przekazana w języku zrozumiałym dla zatrzymanego. Ponadto, osoba zatrzymana powinna zostać niezwłocznie postawiona przed sądem. Wymagane jest też przedstawienie uzasadnienia,

---

³² M. Ochwat, *Amnesty International...*, s. 348-350.

w przypadku zastosowania aresztu tymczasowego dla zatrzymanego. W toku sprawy sąd, policja oraz prokuratorzy mają za zadanie ze sobą współpracować. Osoba, wobec której zasądzono karę pozbawienia wolności, ma prawo do odwołania się od decyzji sądu. W przypadku udowodnionego niezgodnego z prawem zatrzymania, osoba pokrzywdzona może ubiegać się o wypłatę odszkodowania.³³

Prawo do rzetelnego procesu sądowego zalicza się do podstawowych praw człowieka i ma charakter proceduralny. Każda osoba, której został postawiony zarzut popełnienia przestępstwa, ma prawo do sprawiedliwego procesu. Według prawa międzynarodowego, proces rzetelny, to taki który spełnia podane warunki:

- sprawa powinna być rozpatrzona przez bezstronny i niezawisły sąd
- postępowanie powinno być jawne (istnieją od tego wyjątki)
- oskarżony musi dostać wszelkie potrzebne informacje na temat swojego zatrzymania oraz procesu. Ma prawo do obrony oraz skorzystania z pomocy prawnika. W procesie mają prawo zeznawać świadkowie obrony.

Prawa do rzetelnego procesu należy przestrzegać we wszystkich rodzajach postępowań, zarówno w procesach karnych, jak i cywilnych oraz administracyjnych. Powinno się także pamiętać o zasadzie domniemania niewinności. Według tej zasady, każda osoba pozostaje niewinna do momentu skazania wyrokiem prawomocnym. Do tego momentu, osoba oskarżona powinna być traktowana jako niewinna. Zasada ta ma na celu obronę oskarżonego przed stronniczością sądu. Dodatkowo, jedną z podstawowych reguł procedury karnej jest zakaz powtórnego skazania osoby za to samo przestępstwo.³⁴

Wolność wyznania to jedno z pierwszych praw, które zostało ustanowione na arenie międzynarodowej. W dzisiejszych czasach wolność wyznania jest stawiana obok swobody sumienia i myśli. Wolność sumienia należy interpretować jako posiadanie własnego światopoglądu, bez ingerencji osób trzecich. Z kolei wolność myśli to zdolność jednostek do podejmowania własnych decyzji oraz ocen. Zgodnie z art. 18 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, każdy ma prawo do wolności religijnej, oraz do zmiany swoich przekonań lub wyznania. Zakazuje się dyskryminowania ludzi ze względu na ich poglądy religijne. Państwo powinno zapewnić swoim obywatelom prawo do wolności myśli, wyznania oraz sumienia. Osoby uznające siebie za wierzące mają prawo manifestować swoją wiarę poprzez uczestnictwo w nabożeństwach. Z drugiej strony, nie każdy człowiek musi identyfikować się z jakąś religią.

³³ *Europejska Konwencja Praw Człowieka*, Europejski Trybunał Spraw Człowieka, Strasburg 2010, art. 5.

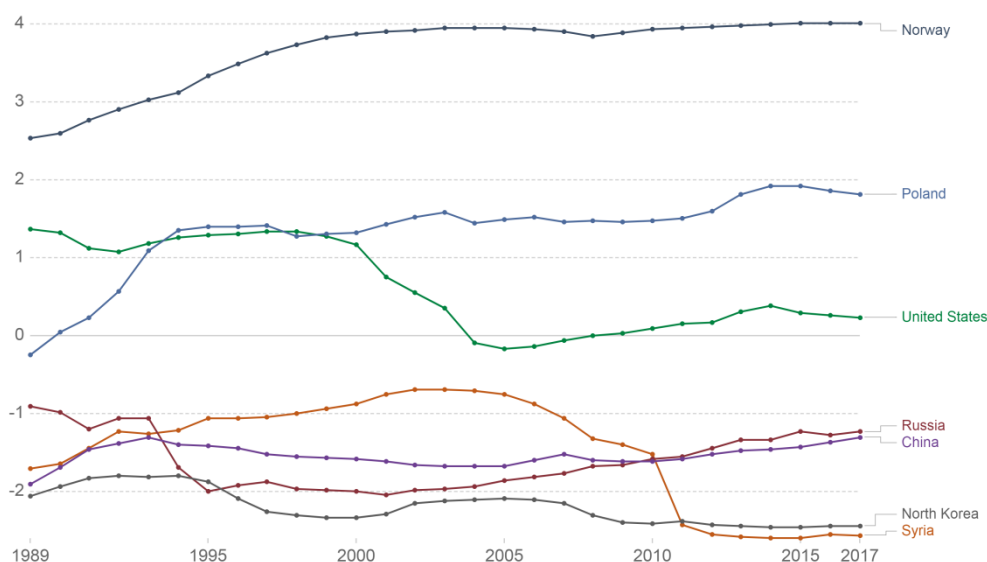
³⁴ Ł. Lasek, *Prawo do rzetelnego procesu sądowego*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, http://www.hfhrpol.waw.pl/precedens/images/stories/rzetelny_proces.pdf [4.04.2021].

Ateiści czy agnostycy także mają prawo do wyrażania swojej opinii na temat religii i nie mogą być z tego powodu dyskryminowani. Państwo nie ma prawa narzucać swoim obywatelom przekonań religijnych.³⁵

Jedną z najważniejszych wolności człowieka jest wolność słowa. Wolność ta jest mocno zaznaczona w wielu dokumentach międzynarodowych dotyczących praw człowieka. Powodem tego jest obrona przed nadużyciami ze strony państwa. Każda osoba ma prawo do wyrażania głośno swojej opinii oraz do gromadzenia i przekazywania informacji bez bycia dyskryminowanym lub karany za to. Wraz z pojawieniem się Internetu władze państw utraciły zdolność kontroli i manipulacji informacjami. Istnienie Internetu sprzyja wymianie poglądów, prowadzeniu dyskusji oraz przesyłaniu informacji. Jednak niektóre państwa starają się ograniczyć wolność słowa poprzez stosowanie cenzury, czyli kontroli wymiany informacji. Wolność słowa jest związana z prawem do zrzeszania się, czyli bezproblemowego spotykania się z wybranymi osobami. Formami takich spotkań mogą być demonstracje lub wiece. Wolność słowa wiąże się też bezpośrednio z wolnością mediów czyli swobodą dziennikarską bez narzuconych restrykcji ze strony rządu.³⁶

Wykres 1. Ochrona praw człowieka w wybranych państwach w latach 1989-2017.

Źródło: <https://ourworldindata.org/human-rights>, (dostęp 09.03.2021)

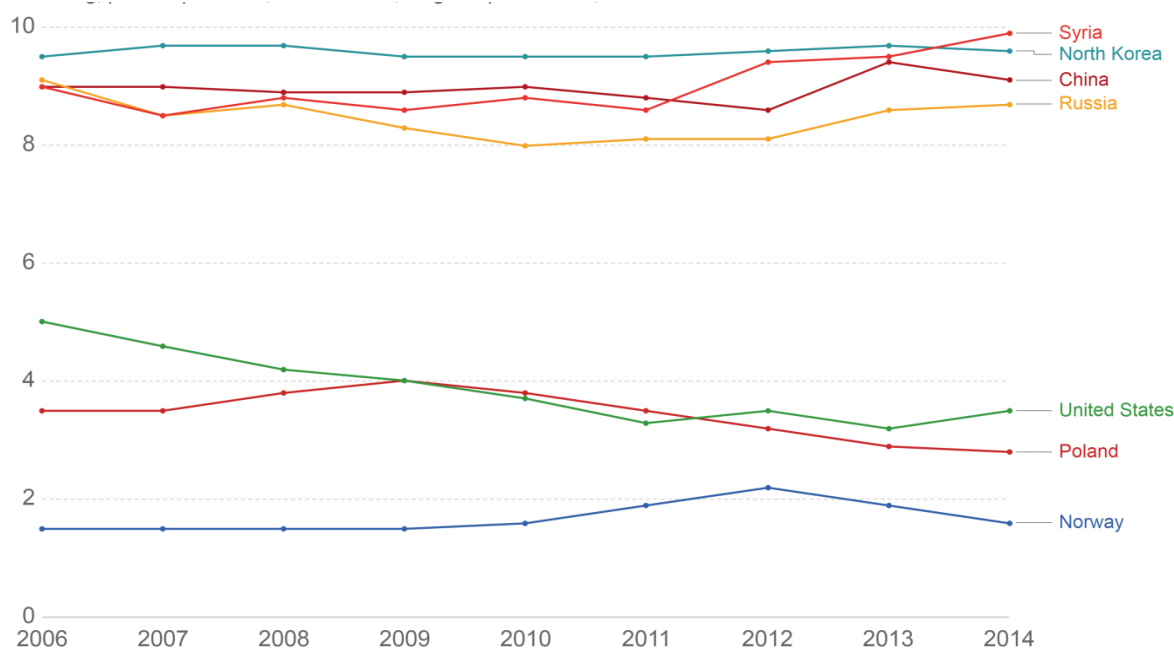
³⁵ *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*, Paryż 1948, Art. 18, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html> [4.04.2021].

³⁶ Domaradzki M. (red), *Język. Rozumienie. Komunikacja* Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM, Poznań 2011, s. 100-103.

Na powyższym wykresie zobrazowano poziom ochrony praw człowieka w wybranych państwach świata. Wyniki zostały uzyskane na podstawie danych o poziomie ochrony przed politycznymi represjami oraz przed naruszeniem integralności fizycznej człowieka. Najlepiej na tle innych krajów wypada Norwegia, w której dba się o respektowanie praw człowieka. W Stanach Zjednoczonych, po atakach terrorystycznych z 11 września 2001 roku prawo stało się bardziej restrykcyjne i uderzyło w wolności ludzi. Poziom bezpieczeństwa w Syrii uległ diametralnej zmianie w ciągu ostatnich kilku lat i spowodowany jest złą sytuacją polityczną w kraju. Od wielu lat w takich państwach jak Chiny, Korea Północna i Rosja dochodzi do nagminnego łamania praw człowieka i nic nie wskazuje na to, że sytuacja w tych krajach mogłaby ulec zmianie w ciągu najbliższych kilku lat.

Wykres 2 Łamanie praw człowieka w wybranych państwach świata w latach 2006-2014

Źródło: <https://ourworldindata.org/human-rights> (dostęp 07.03.2021)

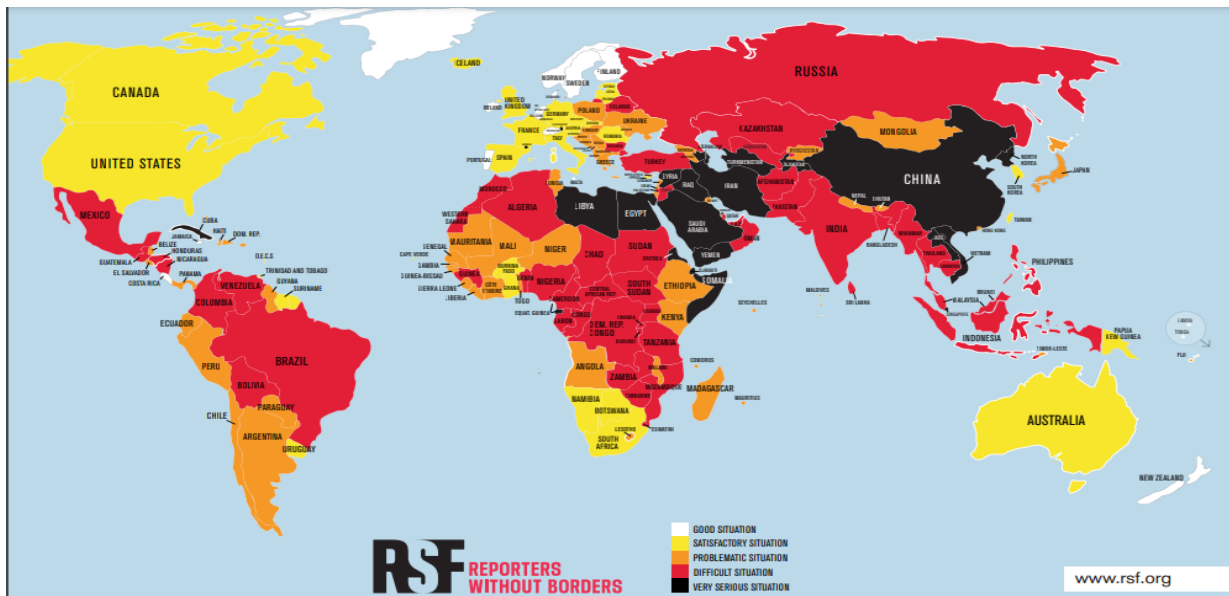
Na powyższym wykresie zostały przedstawione wyniki badań dotyczących łamania praw człowieka w wybranych państwach świata. Naruszenia praw człowieka są mierzone w systemie punktacji od 0 do 10 (gdzie ocena 10 jest najgorsza). Do utworzenia tej statystyki wliczono dane dotyczące wolności prasy, wolności obywatelskiej, wolności politycznej, handlu

ludźmi, więźniów politycznych, prześladowań religijnych, tortur i egzekucji. Najlepiej w zestawieniu wypadła Norwegia, która zapewnia obywatelom swojego kraju przestrzeganie praw człowieka. Zarówno w Polsce, jak i Stanach Zjednoczonych, poziom łamania praw człowieka jest do siebie podobny. Najgorsza sytuacja dotycząca nieprzestrzegania praw człowieka ma miejsce w Syrii, Korei Północnej, Rosji oraz w Chinach.

Rysunek 1: Mapa The World Press Freedom Index w 2021 roku

Źródło: <https://rsf.org/en/world-press-freedom-index> (dostęp: 10.04.2021)

The World Press Freedom Index, czyli światowy indeks wolności prasy to publikowana od niemal 20 lat coroczna statystyka obrazująca poziom wolności prasy w danym kraju. Indeks klasyfikuje 180 krajów i regionów według poziomu wolności prasy. Jest to obraz stanu wolności mediów oparty na ocenie pluralizmu, niezależności mediów, jakości ram prawnych i bezpieczeństwa dziennikarzy w każdym kraju i regionie.³⁷

Od lat na czele rankingu znajdują się państwa nordyckie, tj. Norwegia, Finlandia, Szwecja oraz Dania. Te kraje są najbardziej przyjazne dla dziennikarzy. W czołówce znajduje się większość państw Europy Zachodniej, Stany Zjednoczone, Kanada oraz Australia. Najgorzej wolność prasy wypada w komunistycznych Chinach gdzie od lat rząd kontroluje media i wprowadza cenzurę. Wolność prasy jest też na bardzo niskim poziomie w większości państw Półwyspu Arabskiego.³⁸

³⁷ Reporters Without Borders, World Press Freedom Index 2020, Press Kit, s. 5-11.

³⁸ Ibidem, s. 30-35.

2. ROZDZIAŁ – CHARAKTERYSTYKA AMNESTY INTERNATIONAL

2.1. Powstanie Amnesty International

Tematyka ochrony praw człowieka zajmuje ważne miejsce we współczesnej polityce międzynarodowej. Prawa człowieka są jednym z kluczowych filarów demokracji. Z tego powodu uzasadnione są wszelkie kroki podjęte w celu ochrony praw człowieka oraz poszukiwanie nowych metod zapobiegającym ich naruszeniu. Pomimo, że w dzisiejszych czasach nie ma wątpliwości, że prawa człowieka należą się każdemu, bez względu na płeć, pochodzenie czy rasę, to jednak nadal w wielu państwach prawa te są łamane.

Na szczeblu międzynarodowym istnieje wiele organizacji, których jednym z głównych celów jest ochrona praw człowieka. Do takich instytucji należą między innymi:

- Organizacja Narodów Zjednoczonych – w Karcie Narodów Zjednoczonych zapisano, że ONZ ma za zadanie chronić podstawowe prawa człowieka, bez względu na pochodzenie, płeć, wyznanie czy rasę. W dokumencie zaznaczono też, że zamiarem organizacji jest promowanie poszanowania praw człowieka na świecie.³⁹
- Rada Europy – W statucie Rady znajduje się wpis, że wszyscy członkowie Rady Europy muszą przestrzegać praw człowieka oraz podstawowych wolności. Organizacja przez lata swojej działalności wydała wiele dokumentów, które dotyczą praw człowieka.⁴⁰
- Organizacja Państwa Amerykańskich – podpisany dokument Deklaracji Praw i Obowiązków Człowieka jest bardzo podobny do zasad przygotowanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych oraz Rady Europy. Jedyną nowością są obowiązki wobec społeczeństwa takie jak płacenie podatków, udział w głosowaniu czy podjęcie pracy.⁴¹
- Unia Afrykańska – Karta Praw Człowieka i Narodów, mimo że nie ignoruje praw człowieka to jednak skupia swoją uwagę na prawie narodów, obowiązkach obywatela oraz prawach ekonomicznych i społecznych.⁴²
- Liga Państw Arabskich – Arabska Karta Praw Człowieka została oparta na dokumencie wydanym przez ONZ. Jednak można zauważyć pewne różnice, takie jak brak zakazu

³⁹ Karta Narodów Zjednoczonych, http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php/. (dostęp 20.04.2021)

⁴⁰ Statut Rady Europy, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19941180565>. (dostęp 21.04.2021)

⁴¹ American Declaration of the Rights and Duties of Man, Organizacja Państw Amerykańskich, <https://www.cidh.oas.org/basicos/english/basic2.american%20declaration.htm>. (dostęp 21.04.2021)

⁴² African Charter on Human and Peoples' Rights, <http://www.achpr.org/instruments/achpr/>, (dostęp 21.04.2021)

niewolnictwa lub brak wolności wyznania. Arabska Karta Praw Człowieka odbiega od deklaracji wydanych przez państwa Zachodu, głównie przez znaczny wpływ islamu.⁴³

Mimo, że organizacje międzyrządowe podpisały niezliczoną ilość dokumentów dotyczących poszanowania praw człowieka, to w wielu państwach nadal mają miejsce nadużycia względem obywateli. Do krajów, w których dochodzi do łamania praw człowieka zaliczane są Arabia Saudyjska, Afganistan, Chiny, Irak, Korea Północna, Sudan oraz Rwanda. Należy jednak zaznaczyć, że problem łamania praw człowieka nie ogranicza się jedynie do wymienionych państw, a dotyczy, w mniejszym lub większym stopniu, niemal wszystkich krajów świata. Z tego powodu na początku lat 60. został utworzony pozarządowy ruch zajmujący się tematem praw człowieka - Amnesty International. W ciągu niemal sześćdziesięciu lat istnienia, organizacja zdołała stworzyć bogate zaplecze administracyjne, a swoimi działaniami uratowała życie niezliczonym ilościom ludzi oraz wpłynęła na zmiany w kwestii ochrony praw człowieka.⁴⁴

Wydarzeniem, które w znacznym stopniu przyczyniło się do powstania Amnesty International było ukaranie dwóch studentów z Portugalii, którzy publicznie wzniesli toast za wolność. Sytuacja ta miała miejsce pod koniec lat 50. i została opisana przez brytyjski dziennik „The Daily Telegraph”. Studenci za swój czyn zostali skazani na karę siedmiu lat więzienia. Sprawa ta została bardzo nagłośniona w Wielkiej Brytanii, głównie dzięki prawnikowi Peterowi Benensonowi, który postanowił dołożyć wszelkich starań by pomóc skazanym studentom. W maju 1961 roku artykuł napisany przez Petera o tytule „Zapomniani więźniowie” został wydrukowany w magazynie „The Observer”. W tekście opisane zostały historie więźniów politycznych, którzy zostali bezprawnie skazani. Artykuł okazał się być podstawą do stworzenia największego ruchu globalnego dotyczącego ochrony praw człowieka. Benenson w swoim tekście wymienił podstawowe cele takiego ruchu. Należały do niego podjęcie działań w celu uwolnienia bezprawnie więzionych ludzi, dążenie do przeprowadzania sprawiedliwych procesów sądowych oraz promocja ochrony praw człowieka na świecie. Artykuł Benensona wywołał spore poruszenie na całym świecie. W ciągu kilku tygodni do prawnika zgłosiło się ponad tysiąc osób, które zadeklarowały chęć niesienia pomocy dla niesprawiedliwie skazanych więźniów. Taka entuzjastyczna reakcja ludzi sprawiła, że Benenson postanowił stworzyć organizację pozarządową zajmującą się prawami człowieka.⁴⁵

Program Amnesty International opiera się głównie na Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Ruch skupia się przede wszystkim na wolności słowa, sumienia, wyznania oraz

⁴³ Arab Charter of Human Rights, <http://www.humanrights.se/wp-content/uploads/2012/01/Arab-Charter-on-Human-Rights.pdf>. (dostęp 20.04.2021)

⁴⁴ M. Ochwat, *Amnesty International. Monografia ruchu społecznego*, Wydawnictwo MADO, Toruń 2013, s. 12-13.

⁴⁵ P. Benenson, *The Forgotten Prisoners*, „The Observer”, 28.05.1961 r.

myśli. W 1968 roku został uchwalony statut Amnesty International, w którym zawarto deklaracje o zakazie tortur, upokarzającego karania oraz bezpodstawnego aresztowania i przetrzymywania w więzieniu. Przez pierwsze trzydzieści lat działalności organizacji, program Amnesty nie uległ zmianom. Dopiero w latach dziewięćdziesiątych rozpoczęto działalność na rzecz mniejszości seksualnych. Organizacja skupiła też swoją uwagę na negatywnych skutkach globalizacji, nielegalnemu handlu bronią oraz przemocy domowej. Na skutek ataku z 11 września 2001 roku, Amnesty International rozpoczęła także walkę z międzynarodowym terroryzmem.⁴⁶

---

⁴⁶ M. Ochwat, *Amnesty International...* s. 207-209.

2.2. Działalność w latach 1961-2021

Na początku działalności Amnesty International popularną inicjatywą było tworzenie tzw. „grup trzech”. Każda ekipa miała za zadanie wydostanie z więzień trzech osadzonych więźniów sumienia.⁴⁷ Już w pierwszym roku powstało około siedemdziesiąt takich grup, głównie na terenie państw Europy. Najczęściej członkami zespołów byli studenci. Z roku na rok powstawało coraz więcej grup. Czasami praca nad uwolnieniem więźnia trwała kilka lat. Innym sposobem działalności organizacji były misje. Ich celem było zgromadzenie potrzebnych informacji na temat więźniów oraz zwrócenie się do odpowiednich władz o uwolnienie skazanych. Pierwsza tego typu misja miała miejsce już rok po utworzeniu Amnesty International, w Ghanie. Misje są też organizowane przez członków „grup trzech”. Przedstawiciele zespołów udają się do kraju, w którym przetrzymywany jest więzień, którego sprawą aktualnie zajmuje się grupa. Takie działania ma często pozytywny wpływ na los przetrzymywanego człowieka. Wiele misji objętych jest ścisłą tajemnicą, a działania członków grup mają charakter charytatywny. Misje mają szczególne znaczenie, w momencie kiedy więzień zostaje skazany na karę śmierci. W takich sytuacjach liczy się szybkość działania przedstawicieli „grup trzech”. Członkowie Amnesty International starali się także być obecni na procesach. Śledzili, między innymi, proces Nelsona Mandeli w Afryce Południowej.⁴⁸

Ważną rolę w działalności Amnesty International odgrywają media. Na początku działalności ruch regularnie publikował informacje na temat łamania praw człowieka na świecie, skupiając swoją uwagę szczególnie na więźniach sumienia. Starano się przekazać opinii publicznej wyniki swoich działań, przede wszystkim informacje o uwolnieniach więźniów lub zmiany kary więzienia. W latach sześćdziesiątych artykuły na temat działalności Amnesty International pojawiały się regularnie w brytyjskich dziennikach, takich jak „The Observer” czy „Guardian”. Do wzrostu popularności organizacji przyczyniły się także wyemitowane w BBC programy o działalności Amnesty.⁴⁹

W celu powiększenia swojego oddziaływania, Amnesty International nawiązała w latach sześćdziesiątych współpracę z wieloma organizacjami międzynarodowymi, takimi jak Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Europy czy Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury (UNESCO). Przedstawiciele ruchu brali udział także w

⁴⁷ *Więzień sumienia* – termin spopularyzowany przez Amnesty International. Synonim więźnia politycznego. Źródło: <http://sjp.pwn.pl/slowniki/wi%C4%99zie%C5%84-sumienia.html>, (dostęp 30.03.2021r.)

⁴⁸ *Amnesty International - An international movement for freedom of opinion and religion*, „Amnesty”, London 1962 r., Nr. 1, s. 3-5.

⁴⁹ M. Ochwat, *Amnesty International... s. 223-224.*

licznych konferencjach poświęconych prawom człowieka. Co roku, 10 grudnia, Amnesty International organizuje liczne happeningi z okazji rocznicy uchwalenia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Typowym dla Amnesty sposobem działania, niespotykanym w innych organizacjach, jest pisanie listów do władz państwowych. Ta forma działalności stała się z biegiem czasu wizytówką ruchu. Organizacja wspierała finansowo rodziny uwięzionych osób. Niejednokrotnie pomagała też osobom starającym się o uzyskanie azylu.⁵⁰

Oprócz wielu sukcesów, w połowie lat sześćdziesiątych, pojawiły się także wewnętrzne problemy w organizacji. Pierwszym poważnym kryzysem była sprawa procesu Nelsona Mandeli. Początkowo został on uznany za więźnia sumienia. Jednak po kilku latach, gdy został skazany na wyrok dożywotniego więzienia za przeprowadzanie akcji sabotażowych, Amnesty wycofała się z próby pomocy Mandeli. Ta decyzja wywołała wewnętrzny konflikt w organizacji i podzieliła przedstawicieli ruchu na zwolenników i przeciwników niesienia pomocy skazanemu. Finalnie podjęto decyzję o zaprzestaniu nazywania Mandeli terminem więźnia sumienia, a następnie Amnesty wstawiła się za nim, na wypadek używania tortur lub niesprawiedliwego procesu.⁵¹

W 1966 roku nastąpił rozłam, który niemal zakończył się rozpadem Amnesty International. Sprawa dotyczyła stosowania tortur przez armię Wielkiej Brytanii. Amnesty została oskarżona o tuszowanie tych czynów. Okazało się, że jeden z aktywistów ruchu ściśle współpracował z ministerstwem i starał się wymazać sprawę. Do końca roku w szeregach organizacji doszło do wielu kryzysów, których skutkiem było wycofanie się z działalności założyciela Amnesty International, Benensona. Decyzja ta skutkowałą rozłamem pomiędzy centralą w Londynie, a innymi biurami na świecie. Kolejnym problemem z którymi musiał się zmierzyć ruch pod koniec lat 60. były kłopoty finansowe. Brak wystarczających środków pieniężnych przyczyniał się do spadku skuteczności działania ruchu.⁵²

Pierwsze dziesięć lat działalności Amnesty International zaowocowało wzrostem z małej grupy wolontariuszy w Londynie do ponad 800 różnych grup w 27 państwach świata.⁵³ Na początku lat 70. organizacja ciągle się rozwijała, czego przyczyną była wojna w Wietnamie oraz przewrót w Chile. Te wydarzenia zachęciły ludzi do wspierania działalności Amnesty International. Ruch sprawił, że społeczeństwo zaczęło poważnie traktować temat praw człowieka. Organizacja starała się wymyślać nowe sposoby działania i pomagać jak największej

---

⁵⁰ Ibidem, s. 225-226.

⁵¹ J. Power, *Amnesty International. The Human Rights Story*, Pergamon Press, Oxford 1981, s. 13-14.

⁵² Ibidem, s. 17-18.

⁵³ *The History of Amnesty International*, „Amnesty International”, London, March 2011, s. 2-4. <http://static.amnesty.org/ai50/ai50-the-history-of-amnesty-international.pdf> (dostęp: 11.04.2021)

ilości ludziom. Oprócz tradycyjnej już formy pomocy, jaką jest pisanie listów, przedstawiciele Amnesty International aktywnie uczestniczyli w tworzeniu norm prawnych z zakresu praw człowieka. Mimo tego, ruch nadal zmagał się z poważnymi problemami finansowymi i był zmuszony poszukiwać nowych źródeł pozyskiwania funduszy. Zaczęto organizować imprezy artystyczne, w których udział brali sławni artyści brytyjscy. Dochody z przedstawień zasilają konto Amnesty.⁵⁴

W latach 70. działalność ruchu skupiła się przede wszystkim na stosowaniu tortur lub nieludzkim traktowaniu ludzi. W 1973 roku Amnesty International zapoczątkowała światową kampanię której celem było zniesienie tortur. Organizacja uznała także karę śmierci za pogwałcenie podstawowych praw człowieka. Do najpoważniejszych przypadków łamania praw ludzi dochodziło w Indiach, Iranie oraz Indonezji. W państwach tych regularnie stosowano wyszukanie tortury na uwięzionych oraz przeprowadzono tysiące bezpodstawnych egzekucji. Także sposób przebiegu rozpraw pozostawiał wiele do życzenia. Ludzie często byli skazywani za czyny, których nie popełnili, czasami karą był pobyt w obozach pracy. Amnesty International próbowała interweniować u władz państwowych w celu zaniechania takich praktyk jednak zazwyczaj bez skutku. Utworzono też raporty, w których z dużą dokładnością, opisywano przypadki łamania praw człowieka na świecie. Mimo ignorancji ze strony władz, Amnesty International kontynuowała swoją działalność. Warto podkreślić, że ruch pomagał też dziennikarzom, którzy zostali uwięzieni z powodów zawodowych. Na początku 1971 roku doszło do uwolnienia ponad pięćdziesięciu reporterów z różnych państwa świata. Oprócz współpracy z mediami, wspierania finansowego więźniów i ich rodzin, w latach 70. rozpoczęto organizacje demonstracji, które miały zwrócić uwagę na problem łamania praw człowieka. Za swoje zasługi Amnesty International otrzymała w 1977 roku Pokojową Nagrodę Nobla.⁵⁵

Jednym z głównych celów ruchu na początku lat 80. było umacnianie swojej pozycji na arenie międzynarodowej oraz pozyskiwanie nowych członków w państwach w których do tej pory nie było przedstawicieli Amnesty International. W wielu krajach nadal dochodziło do poważnych pogwałceń praw człowieka. Dużym wyzwaniem dla ruchu okazała się być także próba zwiększenia świadomości społeczeństwa na temat praw człowieka. Nie było to łatwe, szczególnie ze względu na to, że żadna z organizacji międzynarodowych nie prowadziła promocji tej tematyki. Amnesty International rozpoczęła cykl wykładów i szkoleń podczas których poszerzano wiedzę ludzi na temat ich praw. Ruch publikował także artykuły w prasie,

---

⁵⁴ G. McCnn, *The Very Best of the Secret Policeman's Ball. The Greatest Comedy Line-up Ever*, Canonate, Edinburgh 2012, s. 7-9.

⁵⁵ M. Ochwat, *Amnesty International...* s. 236-239.

szczegółowo opisujące zagadnienia z zakresu praw człowieka. W 1981 roku liczba członków Amnesty International przekroczyła 250 tysięcy, a działania ruchu prowadzone były w 150 państwach świata.⁵⁶

Poważnym problemem, z którym musiało się zmierzyć Amnesty International w latach 80. były liczne zarzuty o stronniczość grupy. Autorami słów krytycznych byli politycy, którzy najczęściej pochodzili z państw, w jakich dochodziło do łamania praw człowieka. Amnesty była posądzona też o współpracę z tajnymi oddziałami wywiadowczymi oraz o otrzymywanie funduszy z podejrzanych źródeł. Dowodem Amnesty mającym świadczyć o bezstronności grupy są jej członkowie, którzy pochodzą z różnych krajów, są innej rasy oraz mają odmienne poglądy polityczne. Przedstawiciele ruchu byli jednak świadomi, że ich działalność nigdy nie będzie odbierana pozytywnie we wszystkich państwach świata. Trudno bowiem wyobrazić sobie popieranie Amnesty International przez władzę krajów, w których dochodzi codziennie do łamania praw człowieka.⁵⁷

W latach osiemdziesiątych Amnesty International znaczną uwagę poświęciła sprawom dotyczącym dzieci oraz kobiet. W wielu państwach świata dochodziło do licznych nadużyć względem dzieci. Często były one więzione, poddawane torturom i niejednokrotnie mordowane. Zdarzało się, że były także wykorzystywane w celu wymuszenia na rodzicach różnych ustępstw lub przyznania się do winy. W latach 80. sporo przypadków łamania praw dzieci pochodziło z Izraela, Gwatemali, Brazylii i Iraku. Dzieci były surowo karane za nawet najmniejsze przewinienie. Znany jest przypadek, gdy dziecko zostało zastrzelone po rzuceniu kamieniem w żołnierza. Do poważnych nadużyć dochodziło też względem kobiet. Oprócz podobnego traktowania jak i w stosunku do dzieci, kobiety były wykorzystywane seksualnie, a ciężarne były doprowadzane do poronień.⁵⁸

Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych w wielu państwach świata doszło do przemian politycznych, wynikiem czego było pojawienie się praw człowieka w centrum zainteresowania. Uwolniono wielu więźniów sumienia, a w kilku krajach zniesiono karę śmierci. Niektóre państwa konstytucyjnie zapewniły poszanowanie praw człowieka. Jednak mimo obietnic, liczne kraje były dalekie od przestrzegania reguł. Nie zaprzestano łamania praw człowieka w Chinach, w Turcji nadal masowo stosowano tortury, a w Stanach Zjednoczonych corocznie kilkanaście osób było poddawanych karze śmierci. W latach dziewięćdziesiątych, w różnych regionach świata, dochodziło do sytuacji, w których łamano prawa człowieka. Do takich

⁵⁶ Amnesty International, *The Amnesty International Timeline*, London 2011, s.5-7.

⁵⁷ M. Ochwat, *Amnesty International...* s. 246-250.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 252-253.

wydarzeń można zaliczyć konflikt na Kaukazie, wojnę w byłej Jugosławii, wojnę domową w Rwandzie oraz wojny w Czeczeni. Amnesty International starała się podejmować odpowiednie kroki, w celu pomocy poszkodowanym osobom. Ruch zwracał się także o pomoc do Komisji Praw Człowieka ONZ. Tak jak w poprzednich latach, organizowano kampanie na rzecz poszczególnych państw.⁵⁹

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych ruch skupił się na edukacji oraz promocji swojej działalności. W sierpniu 1995 roku Rada Międzynarodowa Amnesty International rozpoczęła pięcioletnią strategię edukacyjną. Głównym celem było utworzenie międzynarodowej sieci edukacyjnej. Aby to osiągnąć zaczęto organizować liczne szkolenia, mające na celu poszerzenie wiedzy społeczeństwa na temat praw człowieka. Dodatkowo publikowano liczne artykuły w prasie, kręcono filmy dokumentalne, organizowano konferencje oraz happeningi. Te wszystkie działania spowodowały, że Amnesty International zyskała znaczną rozpoznawalność na arenie międzynarodowej, a w związku z tym ruch gromadził potrzebne środki finansowe do organizowania nowych przedsięwzięć. Ponadto, coraz więcej osób rekrutowało się w szeregi organizacji.⁶⁰

Na początku nowego tysiąclecia określono najważniejsze wyzwania dla ruchu, którymi były globalizacja, fragmentaryzm oraz duże prawdopodobieństwo zamachów na państwa. Globalizacja, oprócz swoich pozytywów takich jak wolny handel oraz rozwój technologiczny ma także swoją ciemną stronę. W wielu państwach negatywnym skutkiem globalizacji okazała się destabilizacja państwa oraz wyzysk ekonomiczny. Poprzez kryzys finansowy wiele osób straciło pracę, a co za tym idzie, dochód pozwalający na prowadzenie godnego życia. W Azji miliony pracowników musiało się przesiedlić. Globalizacja doprowadziła do ogromnej przepaści między krajami. W wielu zakątkach świata nastąpił wzrost ubóstwa, poziomu przestępczości oraz korupcji. Amnesty International, pod wpływem tych wydarzeń, zdecydowała się rozpocząć działalność w zakresie praw ekonomicznych oraz społecznych. Ruch starał się także zachęcić duże, międzynarodowe przedsiębiorstwa do przestrzegania praw człowieka. Amnesty ubiegała się o możliwość organizowania protestów pracowniczych oraz o dobre warunki pracy. Organizacja nie szczędziła krytyki firmom, które dopuszczały się łamania praw człowieka. Wielokrotnie w swoich raportach publikowano obawy dotyczące konkretnych przedsiębiorstw, z dokładnym opisem ich działalności, która była niezgodna z prawem. Kolejnym wyzwaniem dla ruchu był problem fragmentaryzacji, który powstał głównie za sprawą licznych konfliktów

⁵⁹ A. Gruszczak, *Jesień Narodów i koniec Zimnej Wojny (1986-1991)* [w:] *Historia polityczna świata XX wieku 1945-2000*, red. M. Bankowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004, s.180-249.

⁶⁰ M. Ochwat, *Amnesty International...* s.267-284.

zbrojnych. Nawet w wysokorozwiniętych państwach Zachodu obecny jest rasizm oraz dyskryminacja. Tak więc celem ruchu na początku nowego tysiąclecia była chęć niesienia pomocy ludziom, którzy byli atakowani za swoją odmienność. Ostatnim wyzwaniem Amnesty International była walka z zamachami na państwa. Pod wpływem globalizacji wiele krajów zostało znacznie osłabionych, co skutkowało próbą przejęcia wpływów wewnątrz państwa przez obce władze. Amnesty ubiegała się o wzmacnianie państwowych systemów ochrony praw człowieka.⁶¹

11 września 2001 roku doszło do największego w dziejach ataku terrorystycznego w Stanach Zjednoczonych. Tragedia, która rozegrała się w tym supermocarstwie przyniosła nowe wyzwania dla Amnesty International. Terroryzm okazał się być dużym zagrożeniem dla życia i bezpieczeństwa ludzi. Ruch wyrażał opinię, że zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom przez rząd nie musi być równoznaczne z łamaniem praw człowieka. Mimo to, w wielu państwach polityka antyterrorystyczna polegała na ograniczeniu praw cudzoziemców. Znacznie zaostrzono procedurę uzyskania azylu politycznego oraz statusu uchodźcy. Szczególnie osoby z krajów muzułmańskich były zagrożone dyskryminacją. Atak terrorystyczny na Stany Zjednoczone wywołał społeczny brak zaufania względem osób wyznających religię islamu. To wszystko doprowadziło do łamania praw człowieka. Uchodźcy oraz osoby ubiegające się o azyl stały się obiektem ataków rasistowskich i niejednokrotnie byli traktowani jako potencjalni terroryści. Amnesty International apelowało do władz państwowych o zaprzestanie dyskryminacji mniejszości muzułmańskich. Po ataku na World Trade Center, Stany Zjednoczone rozpoczęły wojnę z terroryzmem, wprowadzając swoich żołnierzy do Afganistanu, a następnie do Iraku. Podczas trwania konfliktów zbrojnych w tych państwach dochodziło do nagminnych pogwałceń praw człowieka. Przeprowadzono wiele ataków na ludność cywilną, dochodziło do bezpodstawnych aresztowań, stosowano tortury oraz skazywano na karę śmierci. Amnesty International w swoich publikacjach wielokrotnie przypominała o konieczności bronięcia praw człowieka i życia ludzkiego, nawet w czasie wojny.⁶²

Do dnia dzisiejszego Amnesty International bezwzględnie kontynuuje zapoczątkowane ponad pięćdziesiąt lat temu działania. Nadal stara się wpłynąć na decyzje rządów dotyczące przestrzegania praw człowieka. Kontynuowana jest współpraca z wieloma organizacjami międzynarodowymi, w szczególności z Organizacją Narodów Zjednoczonych. Organizowane są koncerty, happeningi i inne wydarzenia mające na celu promocję działalności Amnesty International.

---

⁶¹ Ibidem, s. 284-290.

⁶² *Amnesty International. Report 2002*, Amnesty International Publications, London 2003, s. 5-8.

2.3. Cele i zasady działalności

Zgodnie z artykułem 7. statutu ruchu, celem stowarzyszenia jest dopilnowanie, żeby na całym świecie nie dochodziło do łamania praw człowieka, które zostały zawarte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz w innych dokumentach międzynarodowych o tej tematyce. Amnesty International musi podejmować określone działania, które mają za cel zaniechać naruszeniom praw człowieka. Ruch ma za zadanie promowanie zasad zawartych w Powszechnej Deklaracji Człowieka. Organizacja musi starać się zapobiec łamaniu praw człowieka na świecie. Przedstawiciele Amnesty International powinni nieść pomoc każdemu, kto został poszkodowany, bez względu na rasę, pochodzenie, wyznanie, płeć czy język takiej osoby. Szczególną uwagę ruch powinien skupić na osobach które zostały:

- uwięzione z powodu wyznawanej religii, poglądów politycznych, pochodzenia etnicznego, płci lub rasy,
- uznane za więźniów politycznych,
- skazane na karę śmierci,
- poddane torturom i innym karom cielesnym,
- bezpodstawnie aresztowane i skazane na karę więzienia.⁶³

Amnesty International potępia karę śmierci, którą uważa za niehumanitarną formę łamania prawa do życia. Od lat organizacja stara się aby państwa w których są nadal przeprowadzane egzekucje, zrezygnowały z tego typu kary. W stosunku do więźniów, którzy zostali skazani na karę śmierci, Amnesty International ubiega się o możliwość złożenia apelacji, prawo do ubiegania się o łaskę lub o łagodniejszy wyrok. Ruch podejmuje także wszelkie działania w celu zapewnienia skazanym osobom sprawiedliwego procesu. Organizacja ostro krytykuje także skazywanie na śmierć osób poniżej 18 roku życia, chorych psychicznie oraz ludzi, którzy nie popełnili ciężkiej zbrodni. Oprócz kary śmierci, ruch stara się walczyć także ze zjawiskiem przeprowadzania tortur na więźniach.⁶⁴

W celu wywarcia presji na władzach państwowych oraz zmuszenia ich do zmiany swoich postępowania, Amnesty International na przestrzeni lat opublikowała kilka programów dotyczących największych problemów związanych z łamaniem praw człowieka na świecie. Do najważniejszych z nich można zaliczyć programy poświęcone tematyce tortur, egzekucji oraz

⁶³ Statut Stowarzyszenia Amnesty International, Amnesty International, 29 lipca 2013, Londyn, art. 7, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/STATUT-STOWARZYSZENIA-AMNESTY-INTERNATIONAL.pdf>, (dostęp 09.04.2021).

⁶⁴ M. Ochwat, *Amnesty International... s.318-320.*

zaginięciom. Dodatkowo, jako osobny program, ruch stworzył dokument o ochronie praw kobiet na świecie.

Tabela 2. Programy Amnesty International przeciwko łamaniu praw człowieka na świecie.

Program przeciwko torturom	W dokumencie ruch apeluje do rządów państw o oficjalne potępienie tortur. Organizacja nawołuje do zaprzestania praktyk tajnych aresztowań oraz zapewnienie bezpieczeństwa osadzonym w czasie przesłuchań. Władze państwowe powinny zapewnić, że wszelkie dowody oraz zeznania wymuszone na aresztowanych osobach pod wpływem tortur, nie będą wiarygodnym dowodem w procesach sądowych. Ponadto, osoby stosujące tortury powinny zostać ukarane. Amnesty żąda prawnego zakazu tortur we wszystkich krajach świata. Dodatkowo ruch nie podejmie współpracy z państwami, w których przeprowadza się tortury.
Program przeciwko pozasądowym egzekucjom	Program nawołuje rządy państw do potępienia bezprawnych egzekucji oraz zaprzestanie ich przeprowadzania. Ruch zwraca się z prośbą o ochronę ludzi, którzy mogą zostać skazani na egzekucje bez wyroku. Organizacja apeluje też o zaprzestanie tajnych aresztowań i bezpodstawnych przetrzymywań. Amnesty International żąda wymierzenia kary osobom, które dopuścili się wykonywania pozasądowych egzekucji, a z kolei poszkodowanym, lub ich rodzinom, do wypłaty odszkodowania od państwa.
Program przeciwko zaginięciom	Amnesty International stworzyła program poświęcony osobom uprowadzonym przez pracowników rządowych, z jednoczesnym zaprzeczeniem ze strony rządu. Ruch wzywa władze państw do potępienia i zaniechania takich praktyk. Dodatkowo, żąda udzielenia informacji na temat losów „zaginionych”

	<p>osób. Organizacja chce żeby był prowadzony rejestr wszystkich więźniów, aby rodziny wiedziały gdzie przebywają ich bliscy. Ponadto, Amnesty International dąży do tego, aby każdy osadzony miał swojego adwokata oraz dostęp do opieki medycznej i możliwość spotkań z rodziną. Władze państw powinny przeprowadzić dochodzenie w sprawie tajemniczych zaginięć oraz ukarać osoby, które dokonały tego przestępstwa. Państwo ma za zadanie wypłacić odszkodowanie wszystkim poszkodowanym w związku z praktyką „zaginięć”. W programie ruch wzywa głowy państw do ratyfikowania traktatów przeciwko zaginięciom.</p>
Program ochrony praw kobiet jako praw człowieka	<p>Program zawiera opis nadużyć względem kobiet. Amnesty International apeluje o zaprzestanie dyskryminacji kobiet i traktowaniu ich na równi z mężczyznami. Ruch domaga się zaprzestania gwałtów oraz innych form przemocy dokonywanych na kobietach. Rządy państw są wzywane do ratyfikowania traktatów o prawach kobiet oraz dziewcząt. Organizacja proponuje także przeprowadzanie szkoleń oraz wykładów edukacyjnych z zakresu praw kobiet.</p>

Źródło: *Amnesty International's 12-Point Programme for the Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment by Agents of the State*, Amnesty International, London 2005, *Amnesty International's 14-point program for the prevention of extrajudicial executions: sources in international instruments*, Amnesty International, London 1993. *Amnesty International's 14-point program for the prevention of disappearances*, Amnesty International, London 1993. *15 Steps to Protect Women's Human Rights*, Amnesty International, London 2005. Źródło artykułów: Oficjalna strona internetowa Amnesty International: <https://www.amnesty.org/en/>. [28.04.2021 r.].

W ostatnich latach Amnesty International coraz większą uwagę przywiązuje do losów uchodźców. Ruch skupia się szczególnie na osobach, którym może grozić niebezpieczeństwo, w postaci aresztu, tortur lub zaginięć. Organizacja apeluje do rządów państw o szczegółową analizę

każdej prośby o azyl. Organ, który jest odpowiedzialny za wydawanie decyzji dotyczącej azylu dla uchodźców powinien być bezstronny, niezależny i podejmować decyzję w oparciu o prawo. Każda osoba ubiegająca się o azyl powinna mieć dostęp do radców prawnych oraz tłumaczy językowych. W razie odmowy, uchodźcy należy się prawo do odwołania się od decyzji.⁶⁵

Przedstawiciele ugrupowania muszą pamiętać o przestrzeganiu głównych zasad swojej działalności:

- Rzetelność – wnikliwa analiza otrzymanych informacji, dokładność i bezstronność w przedstawianiu faktów
- Bezstronność polityczna – Amnesty International nie może popierać ani potępiać żadnej partii politycznej lub rządu państwa.
- Powszechność – uznanie, że przestrzeganie praw człowieka dotyczy wszystkich, bez względu na rasę, narodowość czy wyznanie.
- Międzynarodowa solidarność – działanie na terenie całego globu, niemal we wszystkich państwach świata
- Niezależność – organizacja jest zgromadzeniem wolnym od kontroli ze strony rządów państw.⁶⁶

Oprócz podstawowych zasad działania, członkowie Amnesty International mają jasno określone prawa oraz zakazy dotyczące kroków podejmowanych w celu ochrony praw człowieka we własnym kraju. Przedstawiciele organizacji mogą przeprowadzać zajęcia edukacyjne z tematyki praw człowieka. Mają także pozwolenie na podejmowanie prób negocjacji z rządem krajowym w celu unormowania praw człowieka w danym państwie. Członkowie Amnesty International są także uprawnieni do działalności na rzecz zniesienia kary śmierci. Ponadto, mogą nawiązywać współpracę z organizacjami pozarządowymi. Ich zadaniem jest także tłumaczenie, a następnie publikowanie raportów dotyczących działalności Amnesty International. Oprócz licznych praw, członkowie ruchu mają też zakazy. Nie mogą oni działać na rzecz osób z własnego państwa ani gromadzić informacji dotyczących tych osób. Dodatkowo, nie powinni publicznie komentować sytuacji związanej z przestrzeganiem praw człowieka w ich kraju.⁶⁷

⁶⁵ *Migranci i uchodźcy*, Oficjalna strona internetowa Amnesty International, <https://amnesty.org.pl/subjects/migranci-i-uchodzczy/> (dostęp 20.04.2021).

⁶⁶ *Statut stowarzyszenia Amnesty International*, Amnesty International, Rzym 2017.

⁶⁷ M. Ochwat, *Amnesty International...* s.330-332.

2.4. Finansowanie i struktura Amnesty International

Amnesty International to ruch globalny, który opiera się na dobrowolnym członkostwie. Organizacja posiada zarówno sekcje o charakterze ogólnosiwiatowym ale również takie, które ograniczają się do danego regionu bądź państwa. Wszystkie organy ściśle ze sobą współpracują. Główne organy ruchu to:

- Rada Międzynarodowa
- Międzynarodowy Komitet Wykonawczy
- Międzynarodowy Sekretariat

Rada Międzynarodowa jest najważniejszą sekcją ruchu. Kontroluje ona i ocenia pracę innych organów organizacji. Rada zajmuje się planowaniem strategii działania oraz tworzeniem tzw. Zintegrowanego Planu Strategicznego, czyli sześcioletniego planu działalności Amnesty International. Dodatkowo, Rada Międzynarodowa, jako jedyna, ma prawo do wprowadzania poprawek do statutu ruchu. W składzie Rady znajdują się członkowie Międzynarodowego Komitetu Wykonawczego oraz po jednej osobie z każdego organu. Przynajmniej raz na dwa lata następuje zebranie członków Rady Międzynarodowej, w którym bierze udział kilkaset osób. Decyzje są podejmowane najczęściej większością głosów, z wyjątkiem głosowań dotyczących zmian w statucie. W czasie zebrań członkowie Rady dyskutują na tematy dotyczące kwestii organizacyjnych, finansowych i strategicznych.⁶⁸

Międzynarodowy Komitet Wykonawczy sprawuje władzę w Amnesty International pomiędzy spotkaniami Rady Międzynarodowej. Komitet podejmuje w imieniu ruchu wszystkie ważne decyzje. Czuwa także nad realizowaniem Zintegrowanego Planu Strategicznego. Komitet ma za zadanie edukować i dbać o rozwój pracowników Amnesty International oraz zajmować się polityką finansową. Komitet ma posiedzenia przynajmniej dwa razy do roku. W składzie znajdują się: przewodniczący i skarbnik, którzy są wybierani przez Radę Międzynarodową, oraz siedmiu członków organu.⁶⁹

Główną rolą Międzynarodowego Sekretariatu jest wnikliwa analiza tematyki praw człowieka. Sekretariat wyznacza działania dla ruchu, jednak nie ma mocy decyzyjnej. Biuro Międzynarodowego Sekretariatu zlokalizowane jest w Londynie i zatrudnia kilkaset osób. Pracę biura są wspierane przez wolontariuszy oraz stażystów z całego świata. Sekretariat zajmuje się doradztwem w obszarze prawa międzynarodowego. Sekcja jest odpowiedzialna za promowanie

⁶⁸ M. Ochwat, *Amnesty International*, s. 388-395.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 395-398.

Amnesty International na arenie międzynarodowej. Sekretariat wspiera rozwój innych sekcji, zajmuje się także dokumentacją i gromadzeniem informacji kluczowych dla działalności ruchu. Sekretariat ma prawo do wyznaczania innym organom zadań, takich jak zrealizowanie kampanii na rzecz obrony praw człowieka lub stworzenia materiałów promocyjnych.⁷⁰

Sekcje Amnesty International można założyć w każdym kraju, po wyrażeniu na to zgody przez Międzynarodowy Komitet Wykonawczy. Każda z sekcji musi się składać z co najmniej dwudziestu członków oraz dwóch grup. Zgrupowanie ma obowiązek wspierać swoimi działaniami ruch. Agencje muszą także co roku zapłacić ustaloną kwotę na rzecz Amnesty International, utworzyć swój statut oraz oficjalnie zarejestrować swoją działalność. Oprócz obowiązków, każdy z działów ma liczne prawa. Członkowie sekcji mogą uczestniczyć w zebraniach Rady Międzynarodowej i w wybranych przypadkach mają także prawo głosu. Mają swój udział w procesie decyzyjnym dotyczącym losów ruchu. Każda z sekcji jest zobowiązana tworzyć, a następnie przedstawiać Komitetowi sprawozdania ze swoich działań. Sekcje działają na wyznaczonym obszarze, państwie bądź regionie, nie mają one charakteru globalnego. Aktualnie, organy Amnesty International działają w ponad siedemdziesięciu państwach świata.

71

Niezwykłą rolę w prowadzeniu działalności na rzecz ochrony praw człowieka jest zbieranie potrzebnych funduszy. Amnesty International pomoc finansową otrzymuje głównie od innych osób, które dobrowolnie przeznaczają pieniądze na działalność ruchu. Są to zarówno osoby będące wolontariuszami, jak i osoby trzecie. Dodatkowo, każda z sekcji organizacji corocznie wpłaca kwotę pieniężną, której wysokość ustala Rada Międzynarodowa. Statut ruchu jasno określa, że finanse przeznaczone na działalność organizacji nie mogą zostać przejęte przez żadną prywatną osobę. Z tego powodu powołano audytora, który kontroluje wydatki Amnesty International. Ruch pragnie pozostać niezależny finansowo dlatego nie akceptuje darowizn pochodzących bezpośrednio od władz państwowych. Przyjęcie takiej dotacji mogłoby zostać odebrane jako próba przekupstwa bądź faworyzowanie danego kraju lub regionu. Niemal wszystkie grupy Amnesty International zbierają od swoich pracowników składki członkowskie. Oprócz tego, ruch organizuje często akcje promocyjne, wyprzedaże, imprezy masowe oraz zbiórki pieniędzy, których głównym celem jest zgromadzenie funduszy na działalność organizacji.⁷²

---

⁷⁰ Ibidem, s. 398-405.

⁷¹ *Statut stowarzyszenia Amnesty International*, Amnesty International, Rzym 2017, <https://www.amnesty.org/download/Documents/POL2072982017ENGLISH.PDF> (dostęp 12.04.2021).

⁷² M. Ochwat, *Amnesty International... s. 467 -475.*

W roku 2017 całkowity budżet Amnesty International wynosił 295 milionów euro. Był to wzrost w porównaniu do roku 2016, w którym finanse ruchu wynosiły 279 milionów euro. Ponad dwa miliony osób wpłaciły indywidualne dotację, które łącznie stanowiły 75% ogólnego budżetu Amnesty International. Pozostałe fundusze pochodziły ze składek członkowskich oraz z darowizn od różnego rodzaju fundacji z całego świata. W 2017 roku wydatki ruchu oszacowano na 290 milionów euro. Niemal połowa z tej kwoty została przeznaczona na badania nad prawami człowieka, przeprowadzanie kampanii oraz edukację pracowników.⁷³

Amnesty International posiada dobrze zorganizowaną i rozwiniętą strukturę wewnętrzną. Statut ruchu jasno określa kompetencje poszczególnych sekcji. Organizacja rozwija się stopniowo. Działalność Amnesty International opiera się na demokracji, a wszelkie decyzje są podejmowane drogą głosowania.

---

⁷³ 2017 *Global Financial Report*, Amnesty International, <https://www.amnesty.org/en/2017-global-financial-report/> [dostęp 10.04.2021].

3 ROZDZIAŁ – ŁAMANIE PRAW CZŁOWIEKA W CHIŃSKIEJ REPUBLICIE LUDOWEJ Z PUNKTU WIDZENIA AMNESTY INTERNATIONAL

Chińska Republika Ludowa w ciągu ostatnich 40 lat dokonała dużych zmian w strefie politycznej, gospodarczej oraz społecznej. Jednak szybki rozwój nie przekłada się na ochronę praw człowieka. Chiny nadal znajdują się w czołówce państw z najniższym współczynnikiem ochrony praw człowieka. Chińska reforma i przemiany gospodarcze z 1979 r., nierównomierny rozwój gospodarczy oraz przywiązanie do tradycyjnych wartości, takich jak konfucjanizm, wpływają na postrzeganie praw człowieka w Chinach. Z jednej strony mamy więc najszybciej rozwijającą się gospodarkę świata, a z drugiej strony liczne głosy sprzeciwu i krytyki ze strony organizacji zajmujących się prawami człowieka, ruchów i aktywistów oraz przedstawicieli innych państw. Międzynarodowe traktaty dotyczące ochrony praw człowieka i krajowa ratyfikacja różnych praw nie gwarantują że odpowiednie prawa są lub będą pod odpowiednią ochroną rządu. Chociaż to zaniedbanie można częściowo przypisać korupcji i nieprzejrzystości, to jednak nieodłącznym elementem charakteru chińskiego systemu karnego i reżimu komunistycznego jest przyzwolenie na praca przymusową, niewolnictwo, tortury i notoryczny proces pobierania narządów od więźniów i pacjentów szpitali psychiatrycznych. Chiński system karny, w którym brakuje dostępu do sprawiedliwego procesu sądowego, wykorzystuje rozbudowaną sieć obozów pracy przymusowej w celu „reformowania” przestępców poprzez pracę. Jego prawdziwym celem jest jednak tłumienie politycznej opozycji poprzez stosowanie tortur fizycznych oraz psychicznych. Przedstawiciele rządowi poprzez tortury wymuszają zeznania na politycznych przeciwnikach. Brak rzetelnego procesu i nierespektowanie prawa wewnętrznego oraz międzynarodowego przez rząd chiński prowadzi do nielegalnego poboru narządów od więźniów w celu ich sprzedaży. W Chinach regularnie narusza się także prawo do wolności słowa. Rząd chiński dopuszcza się łamania praw człowieka w wielu regionach autonomicznych, w szczególności w Tybecie lub Sinciang.⁷⁴

Wraz z rozwojem gospodarczym Chin zwiększają się też możliwości na przeprowadzanie badań z zakresu praw człowieka jednak nadal aktywiści są narażeni na liczne represje ze strony władz chińskich, na czele z utratą zdrowia lub życia. Rząd chiński za wszelką cenę chce ukryć olbrzymią skalę naruszeń praw człowieka w swoim państwie. Skala tych praktyk jest tak duża,

---

⁷⁴ Ismangil D., *Shifting Power and Human Rights Diplomacy*. China., Amnesty International, s. 11-13.

że nie można w sposób wyczerpujący opisać tego zjawiska jednak opisując poszczególne naruszenia można nakreślić obraz sytuacji praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej.

3.1. Prawo do życia

Pomimo, że XXI wiek stał się symbolem szybkiego rozwoju technologicznego i wszechobecnego postępu, to jednak nadal w wielu państwach świata codziennie łamane są prawa człowieka. Co więcej, wszystko wskazuje na to, że wspomniane praktyki nie zakończą się w najbliższym czasie. Chińska Republika Ludowa znajduje się w ścisłej czołówce krajów, które gardzą prawami człowieka. Pomimo wyraźnego potępienia ze strony państw Zachodu, Chiny nie zamierzają zmienić swojego podejścia do tego tematu. Z tego powodu dochodzi do licznych sporów pomiędzy Chinami, a państwami zachodnimi. W Chińskiej Republice Ludowej wykonuje się najwięcej na świecie egzekucji, w więzieniach osadzeni poddawani są torturom, a wielu Chińczyków zostaje aresztowanych za głośne wyrażenie swoich opinii, które nie podobają się rządowi. Mimo to, przedstawiciele Chin twierdzą, że ich system prawny jest bardzo dobrze rozwinięty i efektywny. Chińczycy od kilkunastu lat budują, opartą na wzorze zachodnim, gospodarkę kapitalistyczną. Jednak nadal w postępowaniu władz chińskich można zauważyć cechy typowe dla państw totalitarnych np. pozbywanie się z przestrzeni publicznej osób niewygodnych dla kraju (przedstawicieli opozycji, ruchów religijnych oraz ruchów społecznych).⁷⁵

Jednym z najbardziej fundamentalnych praw człowieka jest bez wątpienia prawo do życia. Jest to kluczowy element poszanowania godności ludzkiej. W 1948 roku Organizacja Narodów Zjednoczonych przyjęła Powszechną Deklarację Praw Człowieka, która okazała się być przełomowym dokumentem dotyczącym ochrony podstawowych praw ludzi. Jednym z kluczowych praw opisanych w deklaracji jest prawo do życia. Według tekstu deklaracji, każdy człowiek ma prawo do życia, wolności oraz do poczucia bezpieczeństwa. Nikt nie może bezprawnie pozbawić drugiej osoby życia. Należy podkreślić, że nie utworzono jednej, precyzyjnej definicji słowa „życie”. Z tego powodu nie można określić, od jakiego momentu rozpoczyna się prawna ochrona życia, w tym życia poczętego.⁷⁶ Międzynarodowe dokumenty dotyczące praw człowieka nie wykazują jednoznacznie czy prawo do życia przysługuje już od momentu poczęcia. Traktaty Organizacji Narodów Zjednoczonych próbują rozstrzygnąć konflikt między prawem do życia i ochrony zdrowia kobiet, a ochroną płodu. Według nich priorytetem powinno być przede wszystkim ochronienie kobiet i ich zdrowia. Z tego powodu dostęp do

⁷⁵ N. Fechner, *Łamanie praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej - stan obecny i dalsze perspektywy* [w:] *Spółeczeństwo i prawo w państwach azjatyckich*, red. Joanna Marszałek-Kawa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016, s. 100-105.

⁷⁶ J. Hołda (i in.), *Prawa Człowieka. Zarys wykładu*, Wydanie 4, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2014, s. 89-93.

aborcji nie powinien być ograniczony przez prawo żadnego państwa.⁷⁷ Jednak sytuacja w Chińskiej Republice Ludowej nieco odbiega od typowego, dobrowolnego przeprowadzania aborcji. Polityka jednego dziecka wprowadzona przez rząd chiński w latach 1977-2015 godziła w podstawowe prawa człowieka, a w szczególności prawo do życia. Chińskie kobiety masowo przeprowadzały aborcje ze strachu przed konsekwencjami. Często dochodziło do wymuszania na kobietach zabiegu aborcji, nawet do 9. miesiąca ciąży. Oprócz aborcji dokonywano też morderstw na narodzonych potomkach, szczególnie dziewczynkach. Powodem faworyzowania chłopców jest tradycja chińska według której męski potomek zapewni ciągłość pokolenia i podtrzymywanie tradycji. Pomimo zakazania w 1995 r. dokonywania aborcji za względu na płeć, taka praktyka jest wciąż popularna wśród chińskiego społeczeństwa. Polityka jednego dziecka doprowadziła w Chinach do olbrzymiej dysproporcji demograficznej, czego efektem jest kilkanaście milionów samotnych mężczyzn oraz rozwijający się wciąż handel kobietami.⁷⁸

---

⁷⁷ J. Kondratiewa-Bryzik, *Początek prawnej ochrony życia ludzkiego w świetle standardów międzynarodowych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 279-280.

⁷⁸ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka. 10 lat później*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Gdańsk 2005, s. 89.

3.2. Kara śmierci w Chinach

Chiny to jedna z najstarszych cywilizacji świata. Kara śmierci była tam stosowana już w czasach panowania dynastii Xia, w latach 2100-1600 przed naszą erą. W VIII wieku naszej ery zaprzestano wykonywania egzekucji, dzięki reformie wprowadzonej przez cesarza Tan Taizonga. Przez ponad 200 lat w Chinach nie skazywano ludzi na najwyższy wymiar kary. Po tym czasie wprowadzono nową, drastyczną formę kary śmierci jaką było przecinanie skazanego na plasty. Ten sposób karania został wycofany dopiero na początku XX wieku.⁷⁹

Temat kary śmierci można bez wątpienia uznać za kontrowersyjny. Kara ta ma zarówno swoich zwolenników, jak i przeciwników. Spór o karę śmierci i sens jej wykonywania trwa od wieków i zapewne będzie trwał jeszcze długo. Podobnie jak w przypadku innych problemów dotyczących prawa do życia, takich jak przeprowadzanie aborcji czy eutanazji, niemożliwe jest dojście do całkowitego porozumienia. Jedynym wyjściem jest osiągnięcie kompromisu.⁸⁰ Kary śmierci nie można porównać do żadnej innej kary. Jest to wyrok ostateczny, najbardziej konsekwentny i całkowicie nieodwracalny. To powoduje, że kara ta jest szeroko komentowana na arenie międzynarodowej. Mimo, że coraz więcej państw rezygnuje ze stosowania tej formy kar to jednak nadal są kraje, w których egzekucje są przeprowadzane na porządku dziennym. Do czołówki takich państw należą Chiny. Rząd chiński wykonuje karę śmierci o wiele częściej, niż władze innych państw. Szacuje się, że co roku w Chinach, w skutek kary śmierci życie traci kilka tysięcy osób. Według Amnesty International, w 1992 roku egzekucjom zostało poddanych 1891 osób. Dwa lata później odnotowano co najmniej 1791 przypadków wykonania kary śmierci. W 2004 roku członkowie Komunistycznej Partii Chin wyznali, że w Chinach co roku przeprowadzanych jest ponad dziesięć tysięcy egzekucji. Dodatkowo, miało to trwać od kilkudziesięciu lat i wiązało się to z dużym popytem na organy do przeszczepów. Szacuje się, że niemal 97% wszystkich egzekucji na świecie przeprowadzanych jest w Chinach.⁸¹ Chiński rząd od 2009 roku nie udostępnia dokładnych danych na temat ilości wykonywanych wyroków śmierci. Badania przeprowadzone przez Amnesty International pokazują, że Chiny starają się ukryć szokującą skalę egzekucji. W 2016 roku na całym świecie zostały przeprowadzone 1032 egzekucje, jednak dane te nie obejmują Chin. Szacuje się, że rocznie Chiny wykonują więcej kar śmierci, niż wszystkie inne państwa świata razem wzięte. W internetowej bazie danych sądowych brakują setek, albo nawet tysięcy spraw, w których zasądono karę śmierci dla

⁷⁹ W. Rodziński, *Historia Chin*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa 1992, s. 7-8.

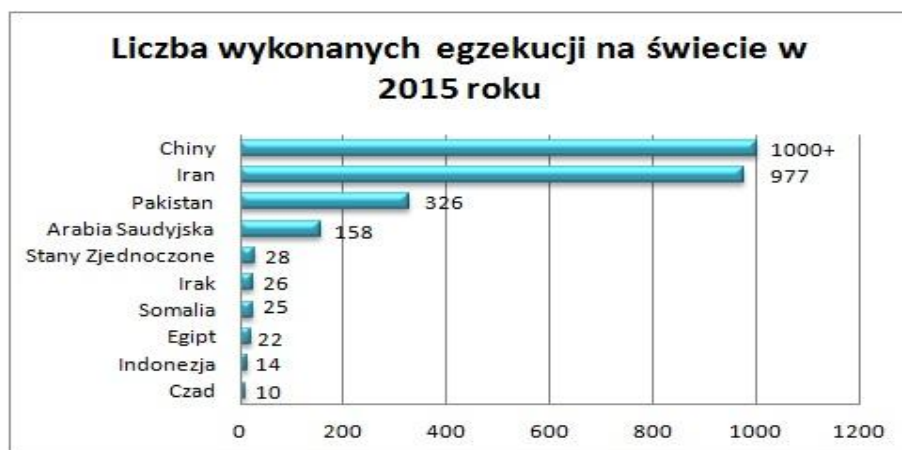
⁸⁰ M. Lang, *Kara śmierci a prawa człowieka*, [w:] *Studia z Zakresu Nauk Prawnoustrojowych*, Miscellanea, nr 5, 2015, s. 115-116.

⁸¹ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka...*, s. 14-15.

chińskich obywateli. Z tego powodu nie można określić ile tego typu wyroków zapada rocznie w Chinach. Amnesty International dotarła do informacji dotyczących niemal tysiąca osób, które w latach 2014-2016 zostały skazane na karę śmierci w Chinach. Jedynie 85 z nich znajdowało się w państwowej bazie danych. Baza danych nie zawiera także informacji o cudzoziemcach, którzy usłyszeli najwyższy wyrok za przestępstwa, głównie narkotykowe.⁸²

Wykres 3. Liczba wykonanych egzekucji na świecie w 2015 roku.

Źródło: Amnesty International Global Report. Death Sentences and Executions 2015, <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5034872016ENGLISH.PDF> (09.06.2021)

Powyższy wykres został stworzony na podstawie danych zgromadzonych przez Amnesty International. W 2015 roku Chiny zajęły niechlubne, pierwsze miejsce na świecie pod względem ilości przeprowadzonych egzekucji. Mimo, że od lat chińska władza ukrywa dokładne dane, to szacuje się że rocznie w Chińskiej Republice Ludowej wykonuje się kilka tysięcy kar śmierci. Rok 2015 był okresem, w którym wykonano najwięcej, od 1989 roku, egzekucji. W Iranie, w którym życie straciło minimum 977 ludzi, większość przestępców została skazana na śmierć za przestępstwa narkotykowe. Dodatkowo, Iran jest jednym z niewielu państw na świecie, gdzie nadal przeprowadza się egzekucje na nieletnich. W 2015 roku odnotowano 4 takie przypadki. W Pakistanie pod koniec 2014 roku zniesiono zawieszenie wykonywania kary śmierci, w skutek czego w 2015 roku 326 osób straciło życie, co było niechlubnym, rekordowym wynikiem w historii tego kraju. Nie wliczając Chin, w których dokładna liczba egzekucji stanowi tajemnicę

⁸² Amnesty International, *Global Report Death sentences and executions 2016*, Amnesty International, London 2017, s. 4-6.

państwową, w 2015 roku w Pakistanie, Iranie i Arabii Saudyjskiej wykonano niemal 90% wszystkich wyroków śmierci na świecie.⁸³

Wykres 4. Liczba wykonanych egzekucji na świecie w 2016 roku

Źródło: Amnesty International Global Report. Death Sentences and Executions 2015, <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5034872016ENGLISH.PDF> (09.06.2021)

Według danych zebranych przez Amnesty International, w 2016 roku nastąpił spadek liczby wykonanych egzekucji na świecie o 37% w porównaniu do roku 2015. W Chinach, tak jak w latach poprzednich, liczba osób skazanych na karę śmierci przekroczyła tysiąc, jednak ze względu na ukrywanie dokładnych statystyk przez rząd chiński, trudno precyzyjnie oszacować ile zostało przeprowadzonych egzekucji. Na drugim miejscu, kolejny rok z rzędu, znalazł się Iran, w którym skazano na najwyższy wyrok ponad pół tysiąca osób, co jest spadkiem o 44% w porównaniu do roku 2015. Rekordowy spadek, o niemal 75% zanotował Pakistan. Z drugiej strony w Egipcie i Bangladeszu wykonano dwa razy więcej egzekucji w 2016 roku, niż w 2015, a w Iraku ta liczba się potroiła.⁸⁴

Mimo tego, że specjaliści przekonują, iż w Chinach następuje powolne odchodzenie od kary śmierci, to jednak wydaje się, że proces ten będzie bardzo powolny, szczególnie ze względu na mocno zakorzenione w kulturze chińskiej przekonanie o wyższości władzy nad społeczeństwem. Chiny to kraj, w którym nie przestrzega się podstawowych zasad niezawisłości i niezależności sądów. Bardzo często dochodzi do pomyłek w wyrokach i ukarane zostają

⁸³ Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2015/2016. Sytuacja praw człowieka na świecie*, Amnesty International, Londyn 2016, s. 19-21.

⁸⁴ Amnesty International, *Global Report Death sentences and executions 2016...*, s. 4-5.

niewinne osoby. Powodem tego jest wymuszanie, poprzez tortury, zeznań. Ewentualna apelacja od wyroku rzadko kończy się sukcesem, ponieważ w Chinach jest bardzo trudno o sprawiedliwy proces.⁸⁵

Chiński kodeks karny z 1980 roku zawierał spis 28 przestępstw, za popełnienie których groziła kara śmierci. Lista ta systematycznie się powiększała o nowe przestępstwa, dlatego na początku XXI wieku zawierała niemal siedemdziesiąt czynów zabronionych. Od kilku lat Chiny regularnie wykreślają ze spisu naruszenia prawa za które można zostać skazanym na egzekucję. W 2011 roku z listy usunięto takie wykroczenia jak przemyt gatunków zagrożonych, kradzieże czy podrabianie kart kredytowych. W roku 2015 chiński rząd ponownie skrócił listę przestępstw za które grozi najwyższy wymiar kary. Ze spisu usunięto wtedy, między innymi, przemyt broni, podrabianie pieniędzy, oszustwa finansowe oraz zorganizowaną prostytucję.⁸⁶

To wszystko jednak nie zmienia faktu, że Chiny są państwem które zajmuje pierwsze miejsce na świecie pod względem liczby wykonywanych wyroków śmierci w ciągu roku. Rząd chiński zgodził się na pewne ustępstwa i z tego powodu z egzekucji zwalniane są osoby niepełnoletnie lub takie, które ukończyły 75. rok życia. Kary śmierci nie można także przeprowadzać na kobietach będących w ciąży. Jedynym wyjątkiem są sytuacje, w których przestępstwo zostało popełnione z wyjątkowym okrucieństwem. Należy wspomnieć, że w ostatnich latach coraz częściej dochodzi do pomyłek w czasie wydawania wyroku śmierci. Wielokrotnie po straceniu skazańca okazywało się, że był on niewinny, a prawdziwy przestępca uniknął kary. Takie sytuacje doprowadzają do wzrostu niepokoju wśród chińskiego społeczeństwa.⁸⁷

---

⁸⁵ Amnesty International, *Chiny: nikt nie jest bezpieczny. Polityczne represje i nadużycia władzy w latach dziewięćdziesiątych*, Stowarzyszenie Amnesty International w Polsce, Gdańsk 1997, s. 12-13.

⁸⁶ Amnesty International, *Global Report Death sentences and executions 2016...*, s. 19-22.

⁸⁷ *Spoleczeństwo i prawo w państwach azjatyckich...* s. 114-115.

Wykres 5. Rodzaje przestępstw za popełnienie których wykonano karę śmierci w Chinach w latach 2010-2016

Źródło: China's Deadly Secrets, Amnesty International Ltd,
<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA1758492017ENGLISH.PDF>, (dostęp 09.06.2021)

W Chińskiej Republice Ludowej przestępstwem za które skazuje się na śmierć największą ilość osób jest morderstwo z premedytacją. Na drugim miejscu znajduje się kradzież. Egzekucje wykonywane są także na osobach, które dopuściły się gwałtów, porwań oraz przestępstw narkotykowych.

Z roku na rok coraz więcej krajów decyduje się zrezygnować ze stosowania kary śmierci. W ciągu ostatnich dziesięciu lat przestano wykonywać egzekucje w Ruandzie, Beninie, Nauru, Mongolii oraz Gwinei. Według raportu Amnesty International, w 2016 roku kara śmierci była zakazana w 104 państwach świata. W tym samym roku, przynajmniej jednej egzekucji dokonano w 23 krajach. Mimo wyraźnej krytyki ze strony innych państw oraz organizacji chroniących prawa człowieka, chiński rząd nie bierze pod uwagę możliwości zrezygnowania z kary śmierci. Zdaniem polityków, taka forma kary cieszy się bardzo dużym poparciem wśród chińskiej ludności.⁸⁸

Chiński rząd wykorzystuje karę śmierci jako środek zastraszający społeczeństwo. Podczas Międzynarodowego Dnia Walki z Narkomanią w 2001 roku, przeprowadzono masowe egzekucje w wielu prowincjach Chin. Życie straciło co najmniej 56 osób oskarżonych o przemyt

⁸⁸ Amnesty International, *Global Report Death sentences and executions 2017*, Amnesty International, London 2018, s. 7-10.

i handel narkotykami. Wśród skazanych było też pięciu obywateli Tajwanu. Oprócz wykonania kar śmierci, urządzono także publiczny pokaz niszczenia narkotyków. Akcja ta była częścią wielkiej kampanii zorganizowanej w tamtym czasie w Chinach. Kampania ta miała na celu walkę z przestępczością i szacuje się, że w czasie jej przeprowadzania wykonano egzekucje na kilkuset albo, według szacunków zachodnich dyplomatów, na kilku tysiącach przestępców.⁸⁹ W 2014 roku zorganizowano w Chinach kampanię tzw. mocnego uderzenia, której głównym celem była walka z terroryzmem oraz przestępczością w Ujgurskim Regionie Autonomicznym Xinjiang. W ramach akcji wykonano egzekucje na 21 osobach.⁹⁰ Warto zaznaczyć, że powodem do przeprowadzania masowych egzekucji są nawet święta państwowe lub wizyty zagranicznych gości. W 1993 roku podczas przygotowań do świętowania uroczystości narodowych, w ciągu jednego miesiąca skazano na karę śmierci, a następnie wykonano wyrok na 570 osobach. Przed międzynarodowym spotkaniem w ramach ochrony praw kobiet rozstrzelano 18 osób. Pod koniec lat 90., w czasie oczekiwania na wizytę amerykańskiego prezydenta, Billa Clintona, na śmierć skazano 8 przestępców.⁹¹

W dzisiejszych czasach, w państwach w których nadal obowiązuje najwyższy wymiar kary, wymaga się aby sposób egzekucji był jak najmniej bolesny dla skazańca. Jednak jeszcze na początku ubiegłego wieku obowiązywała zasada, że sprawca oprócz śmierci zasługiwał także na jak największe cierpienie, zarówno fizyczne, jak i psychiczne. W czasach cesarskich istniało wiele rodzajów kary śmierci. Zaliczała się do niej śmierć poprzez uduszenie lub ścięcie. Jednak do najokrutniejszego rodzaju kary można bez wątpienia zliczyć tzw. ling chi, czyli powolna śmierć poprzez rozczłonowanie ciała skazańca. Egzekucja była przeprowadzana publicznie i oprócz ogromnego cierpienia przestępcy, wywoływała strach wśród społeczeństwa. Chińczycy bowiem wierzą, że ciało po śmierci ma taką samą formę jak za życia. Ostatni raz przeprowadzono egzekucję za pomocą tego sposobu w 1905 roku. Obecnie kara śmierci w Chinach jest przeprowadzana głównie za pomocą śmiertelnego zastrzyku. Mniej popularnym sposobem w ostatnich latach jest strzał z broni w potylicę. Trzeba zaznaczyć jednak, że jeszcze kilka lat temu był to główny sposób wykonywania egzekucji, a zastrzyk z trucizną był zarezerwowany dla nielicznych osób. Sami skazani nie mogą wybrać sposobu wykonania kary, ale jeśli mają wystarczająco dużo środków finansowych mogą zapłacić za zmianę kary z rozstrzelania na zastrzyk z trucizną.⁹²

⁸⁹ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka...*, s. 14.

⁹⁰ Amnesty International, *Kara śmierci i egzekucje w 2014 roku*, Amnesty International, Londyn 2015, s. 2.

⁹¹ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka...*, s. 14.

⁹² G. Blue [i In.], *Historia chińskich tortur*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2010, s. 19-21.

Pod koniec lat 90. Chiny wymyśliły nowy sposób na przeprowadzanie kary śmierci. Wynaleziono kilkanaście autobusów, które są wyposażone w sprzęt do wykonywania egzekucji. W pojazdach znajduje się łóżko, na którym zostaje położony skazany. Następnie za pomocą igły z trucizną zostaje przeprowadzona egzekucja przestępcy. Chiński rząd wykorzystanie „autobusów śmierci” argumentuje chęcią zaoszczędzenia pieniędzy oraz czasu. Mówi się, że dzięki autobusom mieszkańcy małych miejscowości nie muszą ponosić kosztów związanych z budową miejsc do egzekucji bądź transportem skazanych do dużych miast. Przeciwnicy tego pomysłu zarzucają rządowi Chin nielegalne wycinanie organów skazańcom, a następnie sprzedaż ich za granicę. Powodem takich oskarżeń jest to, że ciała nie są pokazywane pomiędzy egzekucją, a kremacją, jednak dotychczas nie udało się udowodnić tej tezy.⁹³

Częstym zjawiskiem w Chinach są publiczne parady skazańców, które odbywają się zaraz przed ich egzekucją, tzw. wiece egzekucyjne. Takie działania, według chińskiej władzy, mają za zadanie odstraszenie potencjalnych przestępców. Jest to bez wątpienia próba upokorzenia skazanych na śmierć. Często świadkami wieców są dzieci. Co więcej, czasami organizowane są wycieczki szkolne na tego typu wydarzenia. Każda skazana osoba podczas wiecu ma zawieszoną na szyi tabliczkę z nazwiskiem oraz przestępstwem, za które została skazana na śmierć. Więźniowie zmuszani są do stania przed tłumem z pochylonymi głowami. Ręce skazańców są związane, a niektórzy z nich mają zakneblowane usta, co ma udaremnić ewentualne okrzyki. Często po wiecu przestępcy są transportowani na stadion, gdzie w obecności publiczności przeprowadzane są egzekucje. Takie praktyki nie tylko naruszają prawa człowieka do prywatności i godności ale są także przejawem przemocy ze strony państwa. Pomimo, że w prawie chińskim przeprowadzanie wieców egzekucyjnych jest nielegalne to jednak są one bardzo często organizowane. Dodatkowo, zdjęcia i reportaże z wieców są publikowane w prasie lub telewizji.⁹⁴

Przykładem na to jak bardzo kara śmierci zakorzeniła się w tradycji chińskiej jest bez wątpienia to, że w publicznej telewizji można natrafić na programy poświęcone osobom skazanym na najwyższy wymiar kary. Do 2012 roku, raz w tygodniu, emitowany był talk show „Wywiady przed egzekucją”, który gromadził miliony osób przed telewizorami. Głównymi bohaterami programu były osoby skazane na wyrok śmierci. Prowadząca program dziennikarka wyszukiwała tzw. „ciekawe przypadki”, a następnie przeprowadzała ostatni w życiu skazanego wywiad. Więźniowie opowiadali reporterce o swoim życiu oraz o przestępstwach jakie popełnili.

⁹³ W. Teays [i In.], *Global Bioethics and Human Rights: Contemporary Issues*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham 2014, s. 150-151.

⁹⁴ D. Ferenc-Kopeć, *Kultura prawna Tybetu na tle kultur prawnych buddyzmu, konfucjanizmu i hinduizmu*, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania, Przemyśl 2005, s. 422-424.

Egzekucje były przeprowadzane często kilka godzin po udzieleniu wywiadu. Talk show wywołał falę oburzenia w innych krajach i z tego powodu, po 5 latach emisji, został zdjęty z anteny. Warto podkreślić, że program ten był w ścisłej czołówce najchętniej oglądanych produkcji w Chinach, a niektóre odcinki były śledzone przez ponad 40 milionów widzów. W trakcie emisji odcinków przeprowadzono około 200 wywiadów ze skazanymi na egzekucje. Według producentów celem programu miała być edukacja społeczeństwa na temat wartości życia. Była to także przestroga przed łamaniem prawa. W 2013 roku chińska telewizja pokazała fragmenty procesu egzekucji czterech przemytników narkotyków. Sprawie tej poświęcono 1,5 godzinny materiał, a kamera towarzyszyła skazanym aż do drzwi do pomieszczenia, w którym wykonano karę śmierci.⁹⁵

Według chińskiego kodeksu karnego, jeśli egzekucja nie zostanie uznana za konieczną, istnieje możliwość odstąpienia od natychmiastowego wykonania kary. Może zostać orzeczone nawet dwuletnie zawieszenie wykonania wyroku. Powodami takich zachowań może być wykrycie błędu w wyroku albo wykonanie wyróżniającej usługi dla państwa. Wyrok nie jest też wykonywany w przypadku gdy oskarżona kobieta w momencie procesu jest w ciąży. Po dwuletnim okresie zawieszenia kary istnieje możliwość zmiany jej na inną, najczęściej dożywotni pobyt w więzieniu. Rolę decyzyjną w takim przypadku ma sędzia, który nie musi opierać się o przepisy, lecz wydaje wyrok według własnych poglądów. W przypadku gdy sąd decyduje się na wykonanie wyroku do nadzorowania egzekucji wysyłany jest oficer. Ma on za zadanie potwierdzenie tożsamości skazanego oraz zapytanie dotyczące jego ostatniej woli. Egzekucja powinna być zawieszona, jeśli wykryte zostaną błędy popełnione w procesie skazującym. W przypadku nie wykrycia nieprawidłowości więzień zostaje przekazany osobie wykonującej wyrok. Urzędnik sądowy ma za zadanie sporządzić zapis pisemny wydarzeń.⁹⁶

---

⁹⁵ P. Hodgkinson, *Capital Punishment: New Perspectives*, Routledge, London 2016, s. 120-122.

⁹⁶ A. Pływaczewska, *Kary główne w kodeksie karnym Chińskiej Republiki Ludowej*, [w:] Prokuratura i Prawo nr 6, 2008, s. 139–140.

3.3. Kontrola urodzeń

Po koniec lat 70. w Chinach wprowadzono politykę jednego dziecka. Miało to za zadanie zapewnić stabilizację populacji. Demografowie domagali się ustabilizowania ilości mieszkańców Chin na poziomie 1,3 miliarda do 2000 roku.⁹⁷ Według nowych zasad obywatele Chin nie mogli posiadać więcej niż jedno dziecko, jeśli zamieszkiwali miasto. W przypadku mieszkańców wsi limit dzieci wynosił dwa ale jedynie w sytuacji, gdy pierwszym dzieckiem była dziewczynka. Każda rodzina, która posiadała więcej potomstwa niż było to nakazane prawem skazywała się na liczne represje. Za złamanie zasad groziły wysokie kary grzywny. Dodatkowo rodzice mogli mieć obniżoną pensję. Z tego powodu w Chinach rozpoczęto masowe przeprowadzanie aborcji. Czasami dochodziło do sytuacji, w których kobiety były zmuszane do poddania się zabiegowi aborcji pod groźbą chłosty. Urzędnicy państwowi odwiedzali rodziny i podczas wizyt starali się przekonać obywateli do rezygnacji z powiększenia rodziny. Rząd chiński publicznie namawiał ludzi do przeprowadzenia sterylizacji. Państwo narzucało kobietom terminy, w których miały prawo urodzić dziecko. W momencie przekroczenia wyznaczonego czasu Chinki były poddawane przymusowej aborcji, nawet w przypadkach, kiedy ciąża była w zaawansowanym stadium. Kobietom ciężarnym wbijano w brzuch igłę, a następnie następował poród martwego dziecka. Trudno określić, czy zgon następował pod wpływem przebicia płodu igłą czy być może w ciało kobiet wstrzykiwano substancje, która zabijała nienarodzone dziecko. Tak jak w przypadku kar śmierci, tak i w przypadku aborcji utworzono specjalne autobusy, które jeździły po całym kraju, a w ich wnętrzu można było poddać się zabiegowi aborcji. Pojazdy te były przeznaczone głównie dla mieszkańców chińskich wsi.⁹⁸

Negatywnym skutkiem wprowadzenia polityki jednego dziecka jest wyraźna dysproporcja pomiędzy liczbą kobiet, a mężczyzn w Chinach. Powodów, dla których rodziny chińskie wolały mieć syna zamiast córki jest kilka. W chińskiej kulturze mocno zakorzeniony jest tzw. kult przodków, czyli oddawanie czci duchom zmarłych osób z rodziny. Rytuał ten może odprawić jedynie potomek płci męskiej, więc nieposiadanie syna równałoby się z brakiem możliwości odprawiania rytuałów za zmarłych. Kolejnym powodem jest to, że w tradycji chińskiej, ze względu na brak systemu emerytalnego, to dzieci opiekują się rodzicami w podeszłym wieku. Jeśli rodzina posiada syna to on i jego przyszła żona mają za zadanie utrzymywać rodziców. W przypadku posiadania córki, to w momencie zamążpójścia przestaje ona być częścią rodziny i tym samym nie ma obowiązku pomagać swoim rodzicom. Głównie z

⁹⁷ Amnesty International, *China: No one is safe*, Amnesty International, London 1996 r. s. 10-11.

⁹⁸ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka...* s. 86-87.

tęgo powodu w Chinach odnotowano bardzo dużą śmiertelność noworodków płci żeńskiej. Chinki często decydowały się na celowe poronienia lub przeprowadzały aborcje. Ponadto dochodziło do mordowania nowonarodzonych dzieci, głównie poprzez utopienie w rzece. Wszystko to działo się pod czujnym okiem władz chińskich, które wydawały ciche pozwolenie na takie zachowania. Osoby dokonujące zabójstw na noworodkach niemal nigdy nie ponosiły za to żadnej kary. Zazwyczaj śledztwa w takich sprawach były szybko zamykane ze względu na nie znalezienie sprawcy.⁹⁹

Kolejnym poważnym problemem, związanym z polityką jednego dziecka, który łamał prawa człowieka była sytuacja dzieci w sierocińcach. Ze względu na brutalne zasady, wiele rodzin decydowało się oddać lub porzucić dziecko, na co nie były przygotowane domy dziecka. Fundusze były na tyle niskie, że nie można było zaspokoić podstawowych potrzeb dzieci. Z tego powodu część sierot umierała z głodu. W sierocińcach stworzono nawet specjalne pokoje, w których zostawiano bez opieki i jedzenia noworodki, które następnie umierały w męczarniach. Dzieci, którym udało się przeżyć były często bite, przywiązywane do mebli i zamykane w ciasnych pomieszczeniach. Takie osoby nie miały praktycznie żadnych szans na normalne życie lub na znalezienie nowej rodziny. Szacuje się, że w Chinach, w czasie obowiązywania polityki jednego dziecka, rocznie w sierocińcach umierało średnio milion dzieci płci żeńskiej.¹⁰⁰

Polityka jednego dziecka niesie za sobą wiele poważnych konsekwencji obejmujących notoryczne selektywne aborcje płciowe i dzieciobójstwa kobiet, które są praktykowane w ramach tradycyjnych i patriarchalnych zwyczajów społecznych, według których w Państwie Środka faworyzuje się chłopców. Z tego powodu chińskie społeczeństwo cierpi na problem niezrównoważonego stosunku płci, który ma poważne konsekwencje społeczne. Problemy takie jak handel kobietami i dziećmi w celu przymusowego małżeństwa lub seksu oraz niewolnictwo stało się widoczne zarówno wewnątrz, jak i w regionach graniczących z Chinami. Dysproporcje płci współistnieją z piętnowaniem homoseksualizmu, który w Chinach był nielegalny aż do 1997 roku. Dyskryminacja płciowa jest widoczna w wielu sferach społecznych. Na rynku pracy kobiety są pozbawione równych praw do podejmowania zatrudnienia, ograniczona jest też edukacja dla dziewcząt z wielu regionów Chin ze względu na niedostatek zasobów edukacyjnych.

Chińska „polityka jednego dziecka” to prawdopodobnie jedna z najbardziej kontrowersyjnych polityk, jakie kiedykolwiek wprowadzono do prawa wewnętrznego państwa.

⁹⁹ Górak-Sosonowska K. (red), *W stronę rozwoju. Drogi Azji i Afryki*, Wydawnictwo Ibidem, Łódź 2009, s. 158-159.

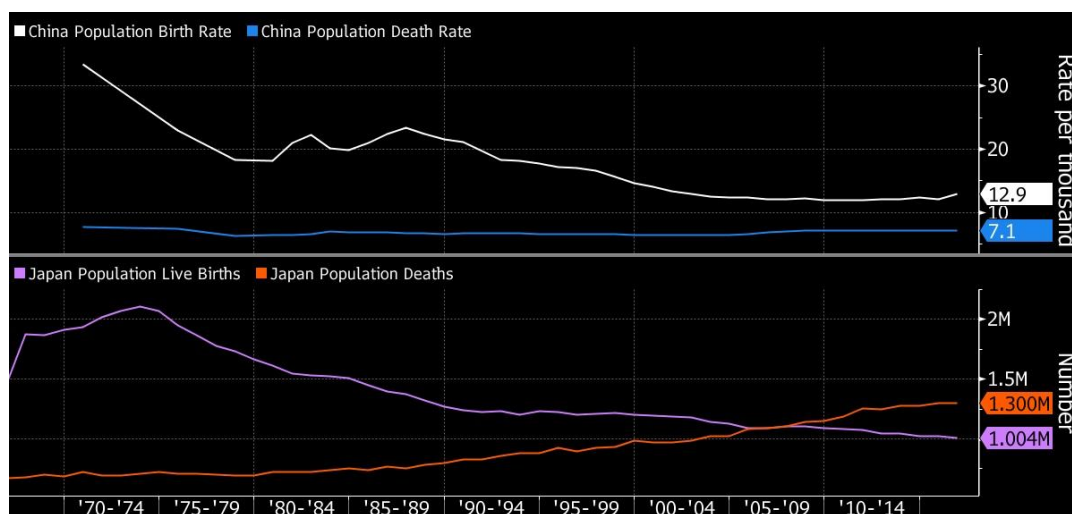
¹⁰⁰ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka*, s. 87-88.

Niezrealizowanie przez Chiny zobowiązania do zapewnienia dzieciom bezpłatnej edukacji obowiązkowej pogarsza ilość migrantów, które przybywają do Chin z państw sąsiedzkich z powodów ekonomicznych. Brak podstawowego wykształcenia w połączeniu z niedoborem siły roboczej spowodowanej polityką jednego dziecka jest główną przyczyną nielegalnej pracy dzieci i handlu ludźmi. Handlowi ludzi sprzyja duża ilość zorganizowanych grup przestępczych oraz korupcja rządowa. Handel niemowlętami i dziećmi staje się lukratywnym biznesem, w który zaangażowani są pracownicy sierocińców, skorumpowana policja oraz urzędnicy rządowi. Zaangażowanie urzędników państwowych w biznesy naruszające prawa człowieka odzwierciedla tylko ułamek problemu, który przenika chińskie systemy polityczne i prawne.

W 2015 roku chiński rząd poinformował o zakończeniu polityki jednego dziecka. Taka decyzja została podjęta głównie przez to, że społeczeństwo w Chinach zaczęło się starzeć i coraz mniej było osób w wieku produkcyjnym. Jednak przyzwolenie na posiadanie dwójki potomstwa nie spotkało się z aprobatą obywateli. Większość rodzin woli zdecydować się jedynie na jednego potomka, ze względu na duże koszty utrzymania dodatkowego członka rodziny.

Wykres 6. Urodzenia i zgonny w Chinach i Japonii w latach 1970-2014.

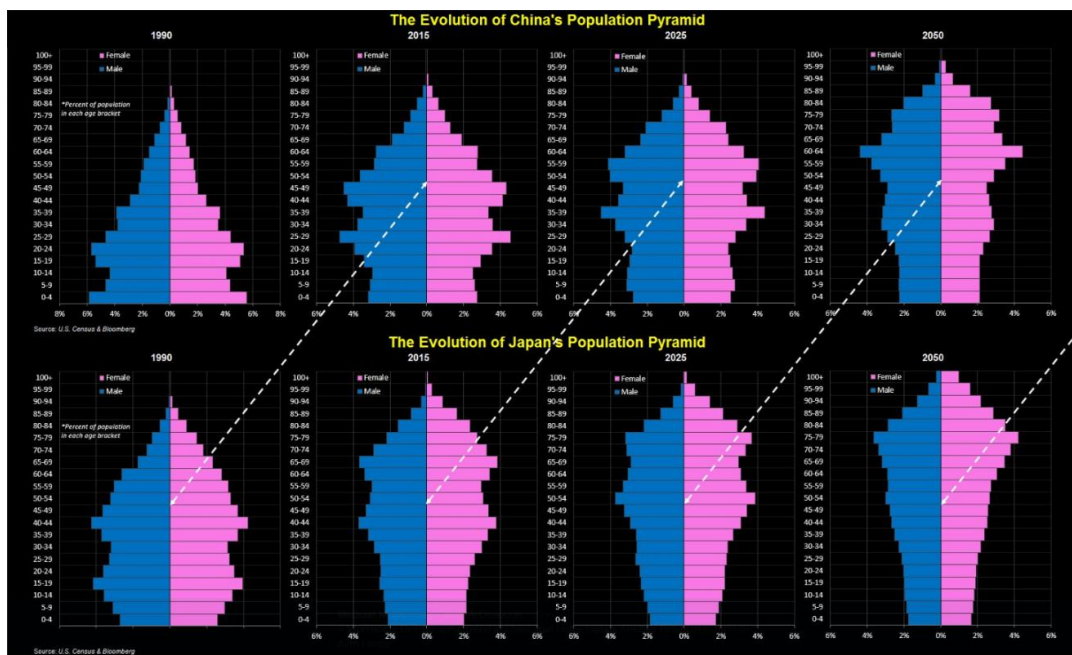
Źródło: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-05-21/these-charts-show-why-china-s-considering-ending-birth-limits> (27.06.2021)

Z przedstawionego wykresu można odczytać, że różnica pomiędzy liczbą urodzeń i zgonów w Chińskiej Republice Ludowej ciągle się zmniejsza. Chiny nie chcą dopuścić do sytuacji mającej miejsce w Japonii, gdzie umiera więcej osób niż się rodzi, co doprowadza do

spadku populacji. Te niekorzystne dla państwa chińskiego statystyki były jednym z powodów zlikwidowania kontrowersyjnego prawa jednego dziecka.

Jednym z negatywnych skutków stosowania długotrwałej polityki jednego dziecka jest starzenie się społeczeństwa w Chinach. Jeszcze w 1990 roku największą grupą wiekową w kraju byli obywatele w wieku 15-24 lat, czyli osoby które dopiero zaczynały podejmować pracę zawodową. W 2015 roku największy procent mieszkańców Chin stanowili ludzie, którzy ukończyli 40. rok życia. Szacuje się, że już w 2025 roku najliczniejszą grupą wiekową będą osoby, które mają więcej niż 50 lat. Zaledwie 25 lat później, w 2050 roku, może dojść do sytuacji, kiedy w Chinach zamieszkiwać będzie największy odsetek osób, które przekroczyły 60. rok życia, co w porównaniu z stosunkowo małą ilością osób w wieku produkcyjnym może wywołać wiele negatywnych skutków, zarówno gospodarczych, jak i społecznych oraz ekonomicznych w tym państwie.

Wykres 7. Ewolucja piramid populacji w Chinach i Japonii w latach 1990-2050

Źródło: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-05-21/these-charts-show-why-china-s-considering-ending-birth-limits>, (dostęp 28.06.2021)

Po ogłoszeniu decyzji Chińczyków, dotyczącej rezygnacji z polityki jednego dziecka, Amnesty International wydało oficjalne oświadczenie na ten temat. Przedstawiciele organizacji stwierdzili, że zrezygnowanie z polityki jednego dziecka nie oznacza, że w Chinach dojdzie do

poważnych zmian w zakresie łamania praw człowieka. Chińskie władze nadal nie pozwalają obywatelom na swobodne decydowanie o własnym potomstwie, tylko narzucają im określoną liczbę dzieci. Poza tym, mimo rezygnacji z kontrowersyjnej polityki, w Chińskiej Republice Ludowej nadal masowo przeprowadza się aborcje oraz sterylizacje. Kobiety ciągle są zmuszane do wywoływania poronień. Zgromadzenie przewiduje, że chińskie małżeństwa posiadające dwoje dzieci nadal mogą być poddawane przymusowym formom antykoncepcji oraz wymuszonym aborcjom. Według Amnesty International żadne państwo nie powinno ingerować w tak prywatne sprawy jak ilość potomków w danej rodzinie. Jeśli Chiny poważnie traktują poszanowanie praw człowieka to rząd powinien natychmiast znieść limit dzieci oraz przestać kontrolować sprawy dotyczące planowania rodziny.¹⁰¹

---

¹⁰¹ W. Nee, China: *Reform of one-child Policy not enough*, Amnesty International, 2015, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/10/china-one-child-reform/>.

3.4. Prawo do wyrażania własnej opinii

Do podstawowych praw człowieka należy prawo dostępu do rzetelnych informacji oraz wolność słowa i wyrażania własnej opinii. Państwo nie może zabraniać swoim obywatelom przekazywania zdobytej wiedzy osobom trzecim, nawet w sytuacji gdy dane informacje nie przedstawiają kraju z dobrej strony. Obywatele Chin są poddani blokadzie informacyjnej. Do zakazów należy między innymi, zakaz utrzymywania kontaktów korespondencyjnych, kontaktów z osobami spoza Chin oraz zakaz czytania zagranicznej prasy. Za złamanie zakazów z prawnego punktu widzenia nie grozi żadna kara jednak wielokrotnie dochodziło do aresztowań z tego powodu. W Chinach fałszowane i rozpowszechniane są także fakty historyczne. Przekłamano zdarzenia z II wojny światowej – oficjalna wersja chińska mówi o tym, że wojna zakończyła się w momencie, kiedy Japonia poddała się Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej.

102

W chińskim społeczeństwie nie ma miejsca na sprzeciwianie się władzy. Każda osoba, która publicznie wystąpi przeciwko państwu musi się liczyć z poważnymi konsekwencjami. Rząd chiński już wielokrotnie pokazywał, że jest w stanie zrobić niemal wszystko, aby uciszyć głosy krytyki. W połowie roku 1989 postanowiono zablokować protest obywateli w Pekinie. Na miejsce zostały wysłane specjalne oddziały. Skutkiem tej akcji była śmierć wielu osób. Kilkaset innych zostało aresztowanych. W tamtym okresie do więzień trafiło kilka tysięcy osób, które odważyły się głośno mówić o konieczności zreformowania systemu politycznego. Wiele z nich spędziło ponad 15 lat za kratkami. Do więzień trafiały też osoby, które tworzyły, a następnie rozpowszechniały materiały o treści politycznej. Aresztowanymi i skazanymi mogą być też ludzie, którzy podejmą próbę stworzenia związku zawodowego. Także wszyscy obrońcy praw człowieka nie mają łatwego życia w Chinach. Jeśli ktoś otwarcie skrytykuje państwo za łamanie praw człowieka może zostać skazany na karę więzienia i oskarżony o szerzenie propagandy. Od lat 80. w Tybecie dochodzi do zastraszania oraz aresztowań wszystkich osób, które jawnie wypowiadają się na temat stanu praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej. Ludzie, którzy zostają przyłapani na przesyłaniu informacji na ten temat do innych krajów są oskarżeni o kradzież i bezprawne rozpowszechnienie tajemnicy państwowej, za co grozi kara więzienia. Jakakolwiek próba promowania praw człowieka w Chinach jest zakazana. Nawet pisanie petycji do władz w celu nawoływania do zmian może się skończyć aresztem dla wszystkich osób, które taką petycję podpiszą.¹⁰³

¹⁰² K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka...* s. 89.

¹⁰³ Amnesty International, *China: No one is safe...*, s. 13-15.

Chiński rząd robi wszystko aby zataić jak najwięcej informacji na temat swojego państwa lub manipuluje faktami żeby ukryć realny stan rzeczy. Do innych państwa świata docierają informacje, które niekoniecznie są prawdziwe. Większość danych z dziedziny gospodarki, życia społecznego czy praw człowieka zostało częściowo lub całkowicie zatajonych. Z drugiej strony, jawne dane statystyczne są najczęściej sfałszowane. Z tego powodu trudno określić ile naprawdę osób przebywa w chińskich więzieniach lub ile przestępców zostało skazanych na karę śmierci. W przypadku danych dotyczących chińskiego więziennictwa najczęściej dochodzi do wielokrotnego zaniżenia rzeczywistych ilości. Często ma miejsce sytuacja, kiedy podane przez chińskich przedstawicieli dane statystyczne pozostają w sprzeczności ze sobą. Odnosi się to do każdego sektora życia państwa. Chiny systematycznie fałszują dane dotyczące gospodarki, np. liczby wyprodukowanych dóbr. Rząd chiński dokłada wszelkich starań żeby ukarać dziennikarzy, którzy piszą o Chinach poza granicami państwa. Zdarza się, że reporterzy zostają porwani, a następnie skazani na wieloletni pobyt w chińskim więzieniu za działania przeciwko władzy państwowej. Wszystkim zagranicznym korespondentom, którzy odważą się napisać negatywne opinie na temat polityki w Chińskiej Republice Ludowej odbierane są akredytacje. W Chinach istnieje specjalna jednostka wywiadowcza zajmująca się śledzeniem dziennikarzy. Oddział działa zarówno w kraju jak i za granicami państwa. Osoby, które działają na niekorzyść państwa chińskiego zostają postawione przed sądem. Władza wykorzystuje postępowanie karne, pozwy cywilne inne formy nękania i karanja w celu zastraszenia i uciszenia dziennikarzy. Szacuje się, że obecnie kilkuset dziennikarzy przebywa w chińskich więzieniach. Chińskie media państwowe są pod ścisłą kontrolą Partii Komunistycznej, a zagraniczni dziennikarze próbujący pracować w Chinach napotykają na wiele przeszkód i barier. Niektórzy dziennikarze tak bardzo obawiają się ewentualnych konsekwencji związanych z krytyką Chin, że w swoich publikacjach na temat tego kraju starają się przedstawić państwo z jak najlepszej strony. Wielokrotnie w książkach lub artykułach dotyczących historii Chin pomija się fakty, które ukazywałyby kraj w negatywnym świetle. Dziennikarze, aktywiści, prawnicy i naukowcy są prześladowani za korzystanie z prawa do wolności wypowiedzi. Wiele osób, które odważą się sprzeciwić się władzy znika w niewyjaśnionych okolicznościach. Często dochodzi także do odebrania praw do wykonywania zawodu, szczególnie dotyczy to prawników chińskich. W latach 2019-2020 kilkudziesięciu dziennikarzy zostało wydalonych lub zmuszonych do opuszczenia Chin. Wielu z nich pisało na tematy związane z prawami człowieka ¹⁰⁴

---

¹⁰⁴ Amnesty International, *China: Human Rights Violations In The Name Of "National Security"*, Amnesty International Report, 2018, s. 9-12.

3.5. Cenzura w Internecie

Rząd Chińskiej Republiki Ludowej nadzoruje jeden z najbardziej rozbudowanych systemów cenzury internetowej systemów na świecie, w tym cenzurę platform krajowych i zablokowanie ponad 20% najczęściej odwiedzanych zagranicznych witryn internetowych. Władze chińskie we współpracy z firmami prywatnymi monitorują i regulują kwestie korzystania z mediów w celu zapobiegania drażliwym tematom i rozpowszechniania drażliwych informacji.¹⁰⁵

Wraz z pojawieniem się nowoczesnych technologii, władza chińska napotkała nowe problemy w związku z cenzurą. Dużym kłopotem okazało się być zadebiutowanie na chińskim rynku telewizji satelitarnej. Rząd zareagował bardzo szybko na tę sytuację. Wydano oficjalny zakaz posiadania anteny satelitarnej. Kolejnym problemem były telefony komórkowe, za których pomocą możliwe było wykonywanie połączeń za granicę bez kontroli ze strony państwa. Także pojawienie się komputerów i drukarek, a co za tym idzie, nielegalny wydruk materiałów mogących przedstawić w negatywnym świetle Chin, nie zostało dobrze odebrane. Jednak wszystkie te urządzenia okazały się być na tyle drogie, że stać na nich było tylko bogatych Chińczyków, którzy zazwyczaj nie działali na niekorzyść swojego państwa.¹⁰⁶

Prawdziwym ciosem dla rządu Chin okazało się być pojawienie się Internetu. Chińscy obywatele otrzymali dostęp do informacji, które przez lata były ukrywane przez władze. Międzynarodowe organizacje zajmujące się obroną praw człowieka rozpoczęły tłumaczenie swoich materiałów na język chiński. Aby zablokować dostęp obywateli do tego typu treści, rząd rozpoczął cenzurowanie Internetu. Z tego powodu powstały działy pośredniczące w połączeniach internetowych i zapisujące ich treści. Po koniec lat 90. wprowadzono prawnie reguły kontroli i ograniczania praw dostępu do Internetu. Właściciele kafejek internetowych mieli za zadanie codziennie przygotować raport z informacjami dotyczącymi przeglądanych stron internetowych przez obywateli Chin. Następnie sprawozdanie było przekazywane milicji, która miała prawo inwigilować losowe osoby. Wiele osób zostało skazanych na karę więzienia za odwiedzanie niepożądanych witryn internetowych. Na podstawie komentarzy internetowych można zostać w Chinach skazanym pod zarzutem „wywoływania kłótni i prowokowania

¹⁰⁵ Weber Michael A., *Human Rights In China*, Congressional Research Service, 2021

¹⁰⁶ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka...* s. 95-96.

kłopotów”. Do 2005 roku w Chinach działał specjalny oddział cyberpolicji, który zajmował się szukaniem osób, które łamały prawo.¹⁰⁷

W Chińskiej Republice Ludowej na dostawców usług internetowych nakładany jest prawny nakaz blokowania dostępu do wybranych, niepożądanych witryn, głównie dotyczących treści pornograficznych lub takich, które mogą działać na niekorzyść państwa. Firmy zajmujące się usługami internetowymi są zmuszone dokładnie weryfikować treści, do których mogą mieć wgląd mieszkańcy Chin. Ustawa o bezpieczeństwie cybernetycznym, która weszła w życie 1 czerwca 2017 r., nakłada na firmy internetowe działające w Chinach obowiązek przechowywania danych użytkowników oraz egzekwowanie podawania w systemie rejestracji prawdziwych danych osobowych, co jest sprzeczne z krajowym i międzynarodowym prawem do prywatności oraz wolności wypowiedzi. Ponadto, chiński rząd wynajął specjalną grupę programistów, którzy mieli za zadanie stworzyć program, który na podstawie słów kluczy wyszukiwał niechciane tematy. Do ocenianych słów wyszukiwania zalicza się takie wyrazy jak demokracja, prawa człowieka, dyktatura lub ludobójstwo. Dodatkowo, tworzone są też tzw. czarne listy, na które trafiają strony ocenione negatywnie przez chiński reżim. Istnieją też białe listy, czyli spis witryn, które pozytywnie przeszły weryfikację.¹⁰⁸ Chińscy obywatele nie mają dostępu do Internetu, jaki jest znany na Zachodzie. Wiele popularnych portali społecznościowych, takich jak Facebook, Twitter czy Instagram, jest zablokowanych na terenie Chin. Istnieją ich chińskie odpowiedniki, tak jak popularny komunikator internetowy WeChat, który jest używany przez niemal miliard użytkowników na całym świecie, z czego ponad 90% to mieszkańcy Chin. We wrześniu 2017 roku rząd chiński wprowadził nowe prawo na mocy którego platforma WeChat ma za zadanie gromadzenie, a następnie udostępnianie władzy dokładnych informacji na temat użytkowników tego komunikatora. Wielu dostawcom Internetu państwo wytoczyło procesy w momencie znalezienia na platformie kont, których użytkownicy rozpowszechniali informacje zagrażające bezpieczeństwu narodowemu, bezpieczeństwu publicznemu oraz porządkowi społecznemu. Do głównych zakazanych tematów zalicza się terror, przemoc, pornografię, fałszywe informacje oraz plotki.¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ A. Suchorzewska, *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożenia cyberterroryzmem*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010, s. 65.

¹⁰⁸ R. Deibert [i in.] , *Access Controlled. The Shaping of Power, Rights, and Rule in Cyberspace*, The MIT Press, London 2010, s. 4-5.

¹⁰⁹ Amnesty International, *Amnesty International Report 2017/18. The state of the world's human rights*, Amnesty International, London 2018, s. 125-128.

3.6. Wolność wyznania

Szacuje się, że w Chinach mieszka około 350 milionów praktykujących wiernych różnych religii. Poziom religijności Chińczyków ma od lat 80. tendencję wzrostową. Oficjalnie, według chińskiego prawa, każda osoba zamieszkująca teren Chin ma pełne prawo do wolności wyznania oraz do praktykowania swojej religii. Jednak w praktyce wygląda to nieco inaczej. Publiczne wypowiedzanie się na temat swojej wiary nie jest pozytywnie odbierane. Z tego powodu wiele Chińczyków ukrywa swoje poglądy. Oficjalnie, Chiny są państwem ateistycznym. Osoby wierzące oraz praktykujące muszą liczyć się z ewentualnymi konsekwencjami ze strony władzy. Na porządku dziennym jest prześladowanie wyznawców religijnych. Mylne jest jednak przeświadczenie, szczególnie utwierdzone w państwach Zachodu, że ofiarami prześladowań są jedynie chrześcijanie. Faktem jest, że liczne represje są skierowane głównie w stronę rodzimych religii takich jak buddyzm, taoizm i konfucjanizm. Buddyzm jest określany w Chinach jako jedno z największych zagrożeń dla rządu. To właśnie w klasztorach buddyjskich powstawały tajne organizacje, które działały na niekorzyść władzy Chin, szerzyły antyrządową propagandę oraz organizowały liczne powstania i protesty. Na przestrzeni wieków ugrupowania buddyjskie oraz taoistyczne wielokrotnie doprowadzały do upadku rządzącej władzy. Z tego powodu obecni rządzący bardzo obawiają się przedstawicieli tych religii i stosują najróżniejsze sposoby, aby uprzykrzyć życie wyznawcom buddyzmu. Powodem, dla którego informacje o prześladowaniach względem buddystów nie są tak bardzo rozpowszechnione jak w przypadku chrześcijan jest to, że większość buddystów to Chińczycy. Dlatego oficjalnie wiadomo ile dokładnie księży i wyznawców chrześcijaństwa przebywa w chińskich więzieniach ale nie ma zbyt wielu informacji na temat ilości zamordowanych mnichów. Można jedynie szacować, że liczba ta wynosi kilkaset tysięcy. Przez lata próbowano zniszczyć religię buddyjską między innymi poprzez burzenie klasztorów. Wyznawcy tej religii byli aresztowani i poddawani licznym torturom.¹¹⁰

W Chinach można spotkać się także z represjami wymierzonymi w chrześcijan lub muzułmanów. Do więzienia można trafić za najmniejsze przewinienie. Za odprawienie mszy świętej grozi kara 4 lat więzienia, a za posiadanie Pisma Świętego, które jest dostępne niemal w każdej chińskiej księgarni, można zostać skazanym na półroczny pobyt za kratkami. Główną przyczyną negatywnego nastawienia Chińczyków względem chrześcijan są kwestie historyczne. Przed kilkoma wiekami chrześcijańscy misjonarze podchodzili lekceważąco do kwestii chińskiej

---

¹¹⁰ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka...* s. 60-61.

kultury oraz tradycji, która dla Chińczyków ma najwyższą wartość. W przeszłości ludność z krajów Zachodu traktowała obywateli Chin w sposób poniżający. Wymienione zdarzenia z przeszłości są w dzisiejszych czasach, według chińskiego rządu, usprawiedliwieniem dla stosowania licznych represji względem osób wierzących. Nie jest to zbyt dobry argument zważając na to, że większość chrześcijan w tym kraju to Chińczycy, którzy nigdy nie mieli nic wspólnego z misjonarzami.¹¹¹

W 2018 roku wprowadzono „Regulamin do spraw religijnych”, który w różnym stopniu wpłynął na wszystkie religie, a w szczególności na chrześcijaństwo, buddyzm tybetański oraz islam. Nowe zasady zaostrzyły ograniczenia dotyczące zagranicznych pielgrzymek oraz kontaktów z zagranicznymi organizacjami religijnymi. Zwiększono nacisk na zakaz praktykowania religii przez członków partii oraz pracowników państwowych. W niektórych miejscach kultów religijnych władze zainstalowały kamery w celu kontrolowania oraz monitorowania wiernych.¹¹² Kolejny dokument, który ogranicza wolność wyznania został wprowadzony na początku 2020 roku i wymaga od zgromadzeń zakonnych uzyskiwania zgody na wszelkie planowanie działania.¹¹³

W roku 1951 Chiny oficjalnie zerwały stosunki dyplomatyczne z Watykanem, co równocześnie zapoczątkowało prześladowanie chrześcijan w Państwie Środka. W ramach chińskiej kampanii sinicyzacji rząd nakłada większą presję na kościoły chrześcijańskie, zwłaszcza te, które nie są formalnie zatwierdzone przez rząd, a które służą prawie połowie wszystkich chrześcijan w Chinach. Od 2014 roku, partia próbuje ograniczyć występowanie symboli religijnych w miejscach publicznych. Nakazano usunięcie krzyży z około 4000 kościołów. Od 2018 r. rząd zamknął setki nieoficjalnych parafii chrześcijańskich na terenie kraju. Dopiero w połowie 2018 roku Chiny i Watykan doszły do porozumienia dotyczącego mianowania biskupów, jednak szczegóły tego porozumienia są objęte tajemnicą. Wiadomo, że Chiny uznały papieża za przywódcę wszystkich katolików oraz uzgodniły z Watykanem proces mianowania biskupów.¹¹⁴

---

¹¹¹ Ibidem, s. 63-65.

¹¹² Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2016/2017*, Amnesty International, s. 20-21.

¹¹³ Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2020/2021*, Amnesty International 2021, s. 123.

¹¹⁴ Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2016/2017*, Amnesty International 2017, s. 20-21.

3.7. Kwestia Falun Gong

Falun Gong powstał w 1992 roku i w pierwszych latach swojej działalności nie skupił na sobie uwagi rządu chińskiego. Falun Gong to ruch który łączy w swojej działalności medytację oraz zdrowotną gimnastykę. Członkowie Falun Gong wierzą w reinkarnację, a za ważne cechy uznają prawdomówność, wyrozumiałość oraz współczucie. Po koniec lat 90. okazało się, że ruch cieszył się olbrzymim zainteresowaniem w Chinach. Szacuje się, że w tamtym okresie liczba wyznawców Falun Gong wynosiła 70 milionów. Rząd chiński zdecydował się na szybkie działania w celu stłumienia rozrastania się ruchu. Oficjalnie okrzyknięto Falun Gong mianem sekty, a wszyscy jej członkowie zostali narażeni na liczne represje.¹¹⁵

Warto zauważyć, że działalność ruchu nie była niezgodna z prawem. Falun Gong nigdy nie wysuwał żadnych żądań, nie namawiał do buntu i pozostawał z dala od spraw politycznych. Praktyki stosowane przez ruch mają swoje korzenie w kulturze chińskiej i na próżno w nich szukać jakichkolwiek wpływów zachodnich. Ponadto Falun Gong było organizacją działającą w sposób jawny, więc nie można przypisać jej miana tajnego stowarzyszenia. Mimo to, nie udało się uchronić ruchu przed represjami ze strony rządu, który przestraszył się dużego wpływu praktyk Falun Gong na obywateli chińskich. W 1999 roku przedstawiciele ruchu wyrazili chęć oficjalnego zarejestrowania związku. Odpowiedzią rządu było aresztowanie delegatów Falun Gong. Ta decyzja spowodowała, że ponad dziesięć tysięcy członków ruchu uczestniczyło w proteście w Pekinie. Aresztowano wtedy około stu przedstawicieli organizacji. Pod wpływem tej sytuacji w połowie 1999 roku, na terenie całych Chin, doszło do licznych demonstracji, w których łącznie udział wzięło ponad czterysta tysięcy osób. Protestujący domagali się uwolnienia bezprawnie aresztowanych członków Falun Gong. Ponownie, wielu ludzi, którzy wzięli udział w proteście trafiło do aresztu, by następnie zostać skazanymi na karę więzienia lub pobyt w obozach pracy. Wysłano także list gończy za założycielem Falun Gong, który ukrywał się poza granicami Chin. Od końca lat 90. trwa niekończąca się nagonka na Falun Gong. Chińskie programy telewizyjne transmitują audycje, w których członkowie ruchu są przedstawiani w bardzo negatywnym świetle. Nazywa się ich zabójcami i przestępcami. To wszystko ma zniechęcić Chińczyków do przyłączania się w szeregi Falun Gong.¹¹⁶

Amnesty International w 2007 roku apelowało, że publiczna krytyka oraz oczernianie członków Falun Gong przez chińskie media może spowodować fale nienawiści oraz pojawienie

¹¹⁵ D. Icke, *Iluzja percepcji. Część 2. Demaskowanie bzdur*, Wydawnictwo Illuminiato, Białystok 2016, s. 183.

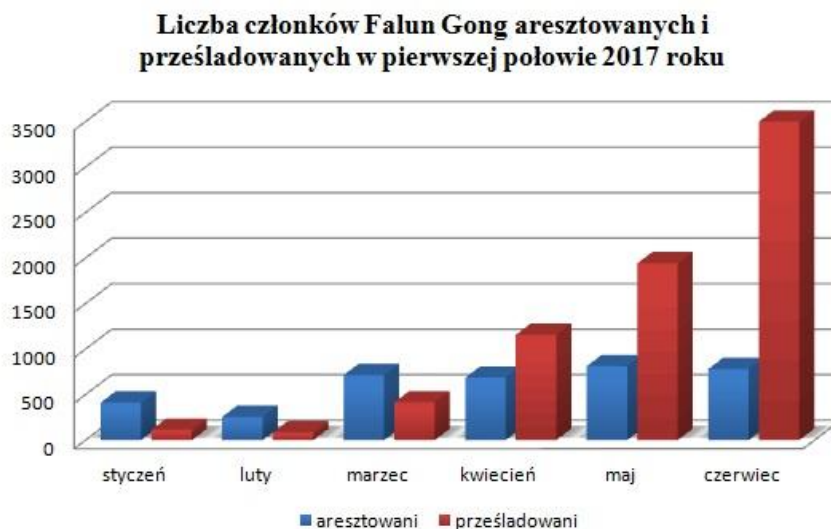
¹¹⁶ D. Owndby, *Falun Gong and the future of China*, Oxford University Press, New York 2008, s. 23-45.

się aktów przemocy w stosunku do osób sympatyzujących z ruchem.¹¹⁷ W 2012 roku Amnesty International, w swoim corocznym raporcie na temat stanu praw człowieka na świecie, poinformowała, że w Chinach bez przerwy dochodzi do brutalnych praktyk w stosunku do członków Falun Gong. Są oni poddawani torturom, zarówno psychicznym jak i fizycznym, których celem jest zmuszenie ich do wyrzeczenia się przynależności do ruchu. Wszystkie osoby sprzeciwiające się represjom są poddane wyszukanim metodom przemocy. Rząd chiński utworzył specjalne placówki w których członkowie Falun Gong przebywają w odosobnieniu i przeprowadza się na nich tzw. pranie mózgow. Statystyki podają, że co kilka dni w chińskich więzieniach umierają osoby praktykujące Falun Gong, a los kilkudziesięciu tysięcy z nich jest nieznany. W kolejnych latach nadal dochodziło do licznych nadużyć względem członków ruchu. Mimo wyraźnej krytyki chińskiego rządu ze strony organizacji broniących praw człowieka ciągle istnieją liczne represje wymierzone w Falun Gong.¹¹⁸

Wykres 8. Liczba członków Falun Gong aresztowanych i prześladowanych w pierwszej połowie 2017 roku.

Opracowanie własne, źródło: minghui.org (05.05.2021)

W ostatnich latach w Chinach coraz bardziej nasilają się represje względem Falun Gong. W państwie przeprowadzana jest masowo tzw. kampania pukania do drzwi. Pracownicy rządowi odwiedzają w domach osoby podejrzane o praktykowanie Falun Gong. Podczas takich wizyt

¹¹⁷ Amnesty International, *Amnesty International Report 2007. Part 2.*, Amnesty International, London 2007, s. 86.

¹¹⁸ Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2012 – Chiny*, Amnesty International, Londyn 2013, s. 4.

przeprowadzany jest wywiad mający na celu zgromadzenie jak największej ilości informacji, które mogą pozwolić na aresztowanie takich osób. Zatrzymanym można być nawet za wspomnienie o Falun Gong lub publiczne krytykowanie praktyk rządu. W pierwszym półroczu 2017 roku doszło nie tylko do licznych zatrzymań członków Falun Gong ale także do splądrowań mieszkań i konfiskaty pieniędzy oraz urządzeń codziennego użytku, co miało za zadanie znacznie utrudnić życie praktykującym i ich rodzinom.

3.8. Zakaz stosowania tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania

Władze Chin w oficjalnych oświadczeniach podkreślają, że warunki panujące w chińskich więzieniach są humanitarne. Niestety twierdzenie to nie ma wiele wspólnego z rzeczywistością. Organizacje zajmujące się ochroną praw człowieka wyznają, że w więzieniach chińskich łamie się nagminnie podstawowe prawa człowieka. Więźniowie są bici, kopani, poddawani elektrowstrząsom oraz wieszani na wiele godzin do sufitu za ręce. Także zeznania byłych pracowników chińskich więzień potwierdzają, że byli oni zmuszani przez władzę do przeprowadzania różnych tortur na skazańcach. Sposób, w jaki jest się traktowanym w więzieniu zależy w dużej mierze od powodu pobytu w tym miejscu. Więźniowie, którzy zostali skazani za przestępstwa polityczne mają często zmniejszane porcje żywnościowe. Popularną metodą jest namawianie więźniów do nękania innych przestępców. Strażnicy wybierają grupę kryminalistów i rozkazują im znęcanie się nad konkretnym więźniem. W działaniu mogą korzystać z narzędzi tortur. Więźniowie, którzy nie są posłuszni, zostają zamykani w małych, nieoświetlonych celach. Rozmiar pomieszczenia uniemożliwia jakiegokolwiek ruchu więc skazany, często przez kilka dni, jest zmuszony stać w miejscu. W tym czasie jest głodzony i nie ma dostępu do toalety.¹¹⁹

W Chinach od tysięcy lat przeprowadza się tortury na więźniach. Na przestrzeni wieków ludzie byli zakopywani żywcem, spalani lub ćwiartowani. Oprócz przemocy fizycznej, w chińskich więzieniach dochodzi wielokrotnie do psychicznego znęcania się nad skazanym. Poprzez poniżanie, dokonywanie samokrytyki i zmuszanie do posłuszeństwa dokonuje się tzw. prania mózgu na osadzonych. Bardzo często, żeby złamać daną osobę puszcza jej się bez przerwy przez magnetofon propagandowe informacje. Znane są też przypadki kiedy więzień był zmuszany do słuchania non stop zniechęcającej przez siebie piosenki.¹²⁰

Już od chwili trafienia do więzienia strażnicy dokładają wszelkich starań żeby uprzykrzyć życie skazanemu i zadać mu ból. Często, w dużych salach, na oczach innych więźniów, przeprowadza się inspekcje całego ciała przestępcy, który jest nagi. Także w czasie przesłuchań dochodzi do łamania praw człowieka. Oskarżeni są torturowani, niejednokrotnie tak długo, aż się przyznają do popełnionego czynu. Według raportu Amnesty International, do najpopularniejszych narzędzi tortur w chińskich więzieniach zalicza się przywiązywanie aresztowanego do krzesła w niewygodnej pozycji oraz zakaz picia, jedzenia i snu. Z tego

¹¹⁹ Amnesty International, *No end in sight. Torture and forced confessions in China*, Amnesty International, London 2015, s. 5-7.

¹²⁰ G. Blue [i in.], *Historia chińskich tortur...* s. 182-184.

powodu można przypuszczać, że czasami niewinna osoba przyznaje się do przestępstwa, tylko dlatego żeby nie zostać poddana okrutnym praktykom. Mimo obietnic i wprowadzonych reform do systemu karnego w Chinach, nadal stosuje się tortury w celu wymuszenia zeznań. Liczne próby o zbadanie oskarżeń dotyczących stosowania tortur są udaremniane przez chińską policję, sądy oraz prokuratorów. Zwykły obywatel nie ma wielkich szans na walkę z systemem, w którym nawet prawnicy doświadczają tortur ze strony funkcjonariuszy. Organy ścigania mszczą się na prawnikach jeśli ci kwestionują ich sposoby działania. Policja w Chinach ma nadrzędną władzę i nie jest pociągana do odpowiedzialności za dopuszczanie się licznych nadużyć. Tortury jako narzędzie w czasie przesłuchań są nadal dla organów śledczych najłatwiejszą metodą na wydobywanie zeznań od aresztowanych. Takie praktyki będą kontynuowane dopóki prawnicy nie będą w stanie bez obaw wykonywać swojej pracy. Chińskie władze twierdzą, że tortury na prawnikach to pomówienia i takie sytuacje nigdy nie miały miejsca. Inne zdanie na ten temat mają sami prawnicy, którzy zeznali Amnesty International, że przeszli przez piekło w areszcie. Były prokurator z Pekinu, Tang Jitian, badał sprawę czarnego więzienia oraz tortur przeprowadzanych w Chinach. Został aresztowany i torturowany przez policjantów. Inny prawnik zeznaje, że był bezprawnie więziony przez niemal 100 dni. W tym czasie uczestniczył w około 200 przesłuchaniach prowadzonych przez 10 różnych funkcjonariuszy, mając jednocześnie mocno zapięte kajdanki, które powodowały wielki ból. Wielu innych prawników zostało zatrzymanych pod zarzutem przestępstw przeciwko bezpieczeństwu państwa i istnieje ryzyko, że są poddawani torturom.¹²¹

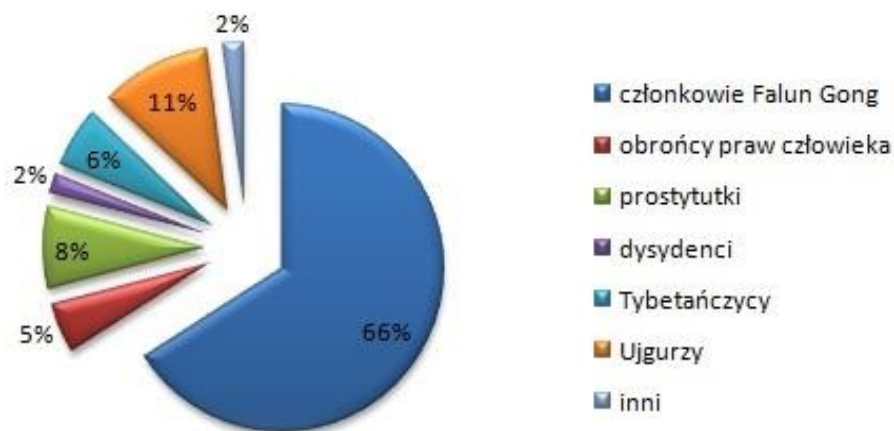
---

¹²¹ Amnesty International, *No end in sight...* s. 14-15.

Wykres 9. Ofiary tortur w Chińskiej Republice Ludowej

Ofiary tortur w Chińskiej Republice Ludowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, Manfred Nowak, <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4bbee9072> (21.06.2021)

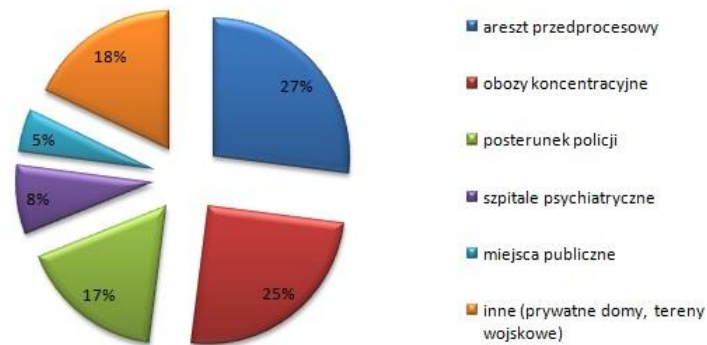
W Chińskiej Republice Ludowej najliczniejszą grupą, na której przeprowadza się tortury są członkowie Falun Gong. Także przedstawiciele mniejszości etnicznych w Chinach są zagrożeni przemocą ze strony władzy. W Tybecie tortury są powszechnymi praktykami. Więźniowie polityczni są bici różnymi przedmiotami, a kobiety narażone są na gwałty. Torturuje się też wszystkie osoby które jawnie decydują się krytykować rząd albo działają w sprawie ochrony praw człowieka.¹²²

Najczęstszym miejscem, w którym dochodzi do przeprowadzania tortur na więźniach jest areszt śledczy. Tortury są jednym ze sposobów na wymuszanie zeznań. Także w obozach pracy przemoc jest na porządku dziennym, a wyszukane tortury stosuje się jako karę za nieposłuszeństwo. W Chinach znane są też przypadki stosowania tortur na pacjentach szpitali psychiatrycznych. Lekarze przeprowadzają eksperymenty medyczne na więźniach. Zdarza się, że do szpitali dla psychicznie chorych trafiają zdrowe osoby, którym wmawia się chorobę, a następnie podaje bardzo silne leki.

¹²² Z. Filipiak, *Zarys praktyki praw człowieka w Tybecie*, [w.]: *Studia Iuridica Toruniensia* 3/2006, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2006, s. 63-65.

Wykres 10. Miejsca w których przeprowadzane są tortury na więźniach w Chinach

**Miejsca w których przeprowadzane są
tortury na więźniach w Chinach**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, Manfred Nowak, <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4bbee9072> (21.06.2021)

Osobami, której najczęściej stosują tortury na innych ludziach w Chinach są funkcjonariusze policji. Służby mundurowy odgrywają znaczącą rolę w terroryzowaniu i zastraszaniu społeczeństwa. Torturami wymusza się na obywatelach posłuszeństwo i wymierza się kary za sprzeciwianie się władzy. Pomimo tego, że w 1988 roku Chińska Republika Ludowa przyjęła konwencje sprzeciwiającą się stosowaniu tortur to w państwie od tamtego czasu niewiele się zmieniło pod tym względem. Co więcej, odnotowuje się coraz więcej przypadków stosowania tortur, głównie poprzez narodową kampanię wymierzoną w Falun Gong.¹²³

¹²³ K. Łoziński, *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka...* s. 28-29.

Wykres 11. Osoby przeprowadzające tortury w Chinach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment*, Manfred Nowak, <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4bbee9072> (21.06.2021)

Mimo, że większość więźniów po latach opuszcza mury więzienia, to jednak wspomnienia niehumanitarnych warunków zostają z nimi do końca życia. Są jednak i tacy, którym nie było dane dotrzeć do końca wyroku, ponieważ umierają z powodu tortur, popełniają samobójstwo lub zostają zamordowani przez współwięźniów. Chińskie władze starają się ukryć prawdziwe oblicze więzień i aresztów, dlatego często przyczynę śmierci osób które tracą życie określa się jako naturalną, co nie jest zgodne z prawdą. Nawet jeśli uda się odkryć prawdziwą przyczynę zgonu więźnia to należy pamiętać, że władza w Chinach jest nietykalna i jest niemal niemożliwe pociągnięcie jej do poniesienia konsekwencji. Mimo krytyki ze strony innych państw, Chiny nadal wykorzystują tortury jako sposób na wymuszenie zeznań oraz zadania bólu więźniom. Według ustawy o postępowaniu karnym z 2013 roku, osoby podejrzane o działalność terrorystyczną, kradzieże, branie łapówek lub zbrodnie przeciwko bezpieczeństwu państwa mogą być przetrzymywane nawet przez pół roku w areszcie. W takiej sytuacji ryzyko stosowania tortur jest bardzo wysokie.¹²⁴

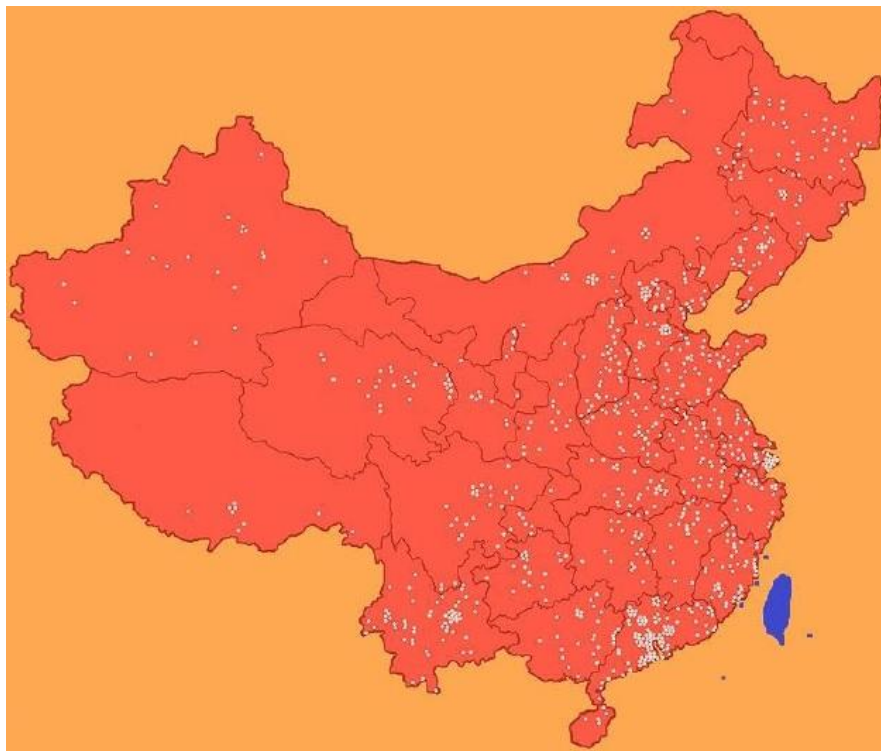
¹²⁴ Ibidem, s. 15-18.

3.9. Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej

W Chińskiej Republice Ludowej obozy pracy pełnią jedną z najważniejszych funkcji sprawowania władzy nad obywatelami. Istnieje kilka rodzajów obozów pracy:

- Kanshousuo – jeden z rodzajów aresztu śledczego. Przeznaczony jest dla osób niepełnoletnich, w wieku od 13 do 18 lat.
- Laojiao – ośrodek rehabilitacji przez pracę. Przeznaczony dla osób, które popełniły niegroźne wykroczenia, sprawiały kłopoty lub odmawiają pracy.
- Laogai – obozy koncentracyjne przeznaczone głównie dla więźniów politycznych.
- Laodong gaizao – ośrodek reedukacji przez pracę, przeznaczony głównie dla więźniów kryminalnych.

Rysunek 2. Mapa obozów pracy w Chińskiej Republice Ludowej

Źródło: <https://laogairesearch.org/laogai-system/> (23.06.2021)

Chińskie obozy pracy mają służyć władzy jako sposób na pozbywanie się niewygodnych obywateli. Wykorzystywanie pracy jako narzędzie na odpokutowanie przestępstw ma korzenie w kulturze chińskiej oraz komunistycznej rewolucji. Większość chińskich więźniów jest zmuszana do ciężkiej pracy w obozach. Skazańcy pracują głównie w kopalniach, fabrykach oraz

gospodarstwach rolnych. Pracę wykonuje się niemal bez przerwy, 7 dni w tygodniu, po 16 godzin dziennie. Obozy pracy są znacznie przeludnione i nie ma tam wystarczającej liczby łóżek dla wszystkich osadzonych. Także dostęp do łazienek jest bardzo ograniczony i często dochodzi do walk między współwięźniami o dostęp do prysznicy. Po pracy organizowane są szkolenia, w czasie których skazani są zmuszani do samokrytyki i potępienia innych więźniów. Co więcej, czasami w obozie przeprowadzane są walki między skazańcami. Wszystkie osoby które sprzeciwiają się obozowym praktykom są bite, a okres ich pobytu w obozie jest nierzadko wydłużany. Poza tym odbierana jest im miesięczna wypłata która wynosi 10 juanów czyli około 1,6 dolara amerykańskiego.¹²⁵

Należy podkreślić, że w obozach łamane są prawa nie tylko mężczyzn ale kobiet oraz dzieci. Kobiety zmuszane są do wykonywania tych samych ciężkich prac, co przedstawiciele płci przeciwnej. Ponadto, oprócz bicia i tortur często dochodzi do gwałtów przeprowadzanych przez strażników. Mimo, że prawo chińskie zabrania skazywania na karę więzienia osób poniżej 14. roku życia to jednak i to prawo jest nagminnie łamane. Większość dzieci nie jest w stanie znieść okropnych warunków panujących w więzieniach i umiera z głodu lub chorób. W 2015 roku 70 dzieci chińskich miliarderów zostało aresztowanych i przymusowo wysłanych do obozów pracy. Pobyt w obozie, według chińskich władz, ma nauczyć te dzieci szacunku do pieniędzy, norm społecznych oraz patriotyzmu.¹²⁶

Oprócz ludzi skazanych prawomocnym wyrokiem, w obozach przebywa wiele osób które zostały tam osadzone bez oskarżenia lub procesu, jest to tzw. reedukacja. W większości są to osoby wyznające wiarę chrześcijańską oraz mniejszości narodowe. Najbardziej karaną grupą jest Falun Gong. Jego wyznawcy są prześladowani, poddawani torturom i często skazywani na śmierć. Na „reedukację” można trafić nawet za małe przewinienie. W 2012 roku obywatelka Chi została skazana na 1,5 roku pobytu w więzieniu ponieważ chciała, żeby gwałciciele jej córki otrzymali surowszą karę. W tym samym roku na przymusowy pobyt w obozie został skazany 25-latek, który napisał w Internecie krytyczny komentarz na temat partii. Z kolei pewien imigrant z Mongolii trafił do obozu ponieważ kłócił się z chińskim urzędnikiem. Osoby bez wyroku mogą spędzić w obozie aż do 4 lat, co w zestawieniu z ciężką pracą, torturami, chorobami i brakiem wystarczającej ilości jedzenia często oznacza śmierć.¹²⁷

Po tym jak informacje o wydarzeniach na terenach obozów dotarły na arenę międzynarodową, chiński rząd obiecał wprowadzenie nowych reform, które miałyby poprawić

¹²⁵ J. Liu, *Crime and Punishment in China*, [w:] ResearchGate, grudzień 2015, s. 5-6.

¹²⁶ Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2015/2016...*, s. 18-19.

¹²⁷ J. Marszałek-Kawa, *Spółczesność i prawo...*, s. 114-115.

sytuację w obozach. Na początku 2013 roku władze chińskie zapowiedziały zakończenie działalności systemu „reedukacji przez pracę” jednak szybko wycofały się z tego pomysłu. Postanowiono zmienić zasady, a nie całkowicie zrezygnować z bezpodstawnego więzienia ludzi. Utworzono postulat, który zmniejszył prawo policji do werbowania nowych ludzi do obozów. Poza tym, obiecano poprawić warunki bytowe więźniów oraz ograniczyć wszechobecną w obozach przemoc. Pod koniec 2014 roku parlament chiński ogłosił zakończenie działalności obozów pracy. Informacja ta jednak nie znalazła pokrycia w rzeczywistości. Według Amnesty International zmiany wprowadzone przez rząd Chin są kosmetyczne, a szansa na koniec istnienia obozów pracy jest znikoma. Likwidacja obozów nie byłaby korzystna dla Chin. Taki system nic nie kosztuje, a przynosi spore zyski. Szacuje się, że w Chinach istnieje nawet tysiąc obozów pracy. Może w nich przebywać od 3 do 5 milionów osób, z czego pół miliona to osoby bezprawnie zatrzymane i osadzone.¹²⁸

---

¹²⁸ Amnesty International, Raport roczny Amnesty International 2014/15. Sytuacja praw człowieka na świecie, Amnesty International, Londyn 2015, s. 54-57.

3.10. Region autonomiczny Sinciang- Ujgur

Sinciang-Ujgur leży w północno-zachodniej części Chin i jest największym regionem kraju. Podobnie jak Tybet jest autonomiczny, co oznacza w teorii, że posiada pewne uprawnienia samorządności. Jednak w praktyce oba kraje napotykać poważne ograniczenia ze strony rządu centralnego. Jest to region w większości pustynny, produkujący około jednej piątej światowej bawełny. Jest również bogaty w ropę i gaz ziemny, a ze względu na bliskość Azji Środkowej i Europy jest postrzegany przez Pekin jako ważne ogniwo handlowe. Region ten w większości zamieszkiwany jest przez ludność etniczną, w przeważającej części przez Ujgrów oraz Kazachów.¹²⁹

Na początku XX wieku Ujgurzy na krótko ogłosili niepodległość, ale w 1949 roku region znalazł się pod całkowitą kontrolą nowego komunistycznego rządu Chin. Od 2017 r. rząd Chin dokonuje masowych i systematycznych nadużyć wobec muzułmanów żyjących w Regionie Autonomicznym Sinciang-Ujgur. Oficjalnie rząd chiński swoje działania argumentuje rzekomym zagrożeniem terrorystycznym ze strony Ujgurów. Poprzez przemoc i zastraszanie starają się wykorzenić religie islamską oraz kulturę i tradycję muzułmańską wśród mieszkańców tego regionu. Przekonania te mają być zastąpione poglądami świeckimi, a cały proces dąży do przymusowej asymilacji członków grup etnicznych w jednorodny naród chiński cechujący się jednolitym językiem, kulturą oraz lojalnością wobec Komunistycznej Partii Chin. Ogromna liczba mężczyzn i kobiet z przeważnie muzułmańskich grup etnicznych została bezprawnie zatrzymana i wysłana do obozów internowania lub więzienia. System obozów internowania jest częścią większej kampanii ujarzmienia i przymusowej asymilacji mniejszości etnicznych w Sinciangu. Zebrane przez Amnesty International dowody dostarczają faktycznych podstaw do wniosku, że rząd chiński dopuszcza się bezpodstawnego uwięzienia, tortur oraz prześladowania miejscowej ludności.¹³⁰

W obozach pozbawia się ludzi ich autonomii i prywatności oraz kontroluje się każdy aspekt ich życia. Za wszelkie przewinienia stosowane są kary fizyczne. Więźniowie są przez cały czas monitorowani, nawet w sytuacjach gdy jedzą, śpią lub korzystają z toalety. Zabronione są swobodne rozmowy z innymi więźniami, a prowadzenie konwersacji jest dozwolone jedynie po otrzymaniu zgody i tylko w języku mandaryńskim. Z tego powodu osoby starsze i z obszarów wiejskich nie są w stanie porozumiewać się w obozach. Za użycie innego języka stosuje się

¹²⁹ Amnesty International, *China: Where Are They?*, Amnesty International 2018, s. 4-5.

¹³⁰ Ibidem s. 5

system kar fizycznych. W obozach tych brakuje dostępu do wystarczającej ilości żywności, wody, opieki zdrowotnej, świeżego powietrza oraz światła słonecznego.¹³¹

W obozach, oprócz niewolniczej pracy, przeprowadzano zajęcia edukacyjne, głównie naukę języka chińskiego oraz historii i polityki Chin, a ich celem jest indoktrynacja więźniów. Zatrzymani są regularnie przepytывani z nabytej wiedzy i wymaga się od nich pisanie listów samokrytycznych, w których opisują jak zmieniają się pod wpływem edukacji. Więźniowie obozów są poddawani torturom i innym formom niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Stosuje się tortury psychiczne, które mają na celu przejęcie kontroli nad daną osobą i dostarczenie jej cierpienia. Tortury fizyczne najczęściej są wykorzystywane przy przesłuchaniach lub stosowane jako kara za nieposłuszeństwo. Do najczęściej stosowanych kar fizycznych zalicza się bicie, wstrząsy elektryczne, bezprawne stosowanie kajdan, pozbawienie snu, wieszanie na ścianie, wystawianie na działanie ekstremalnie niskich temperatur oraz odosobnienie. Przesłuchania trwają zwykle około kilku godzin a kary są często znacznie dłuższe. Czasami tortury mają skutek śmiertelny.¹³²

Mniejszość etniczna z Sinciangu zazwyczaj przebywa w obozach w okresie od kilku miesięcy do kilku lat, a zasady ich wypuszczenia są niejasne nawet dla byłych więźniów. Wyjście z obozu nie oznacza jednak odzyskania wolności. Zwolnieni więźniowie są zmuszani do podpisania dokumentu, który zabrania im rozmawiać z kimkolwiek o tym, czego doświadczyli w obozie. Byliby ponownie internowani, gdyby złamali ten zakaz, podobnie jak członkowie ich rodzin. Po zwolnieniu z obozów więźniowie nadal doświadczają ograniczenia praw człowieka, w szczególności swobody przemieszczania się. Mają zakaz opuszczania bez zezwolenia swoje miejsca zamieszkania. Te ograniczenia skierowane są do wszystkich członków mniejszości etnicznych w Sinciangu. Byli więźniowie muszą nadal uczęszczać na zajęcia z języka chińskiego i ideologii politycznej i poddani są elektronicznemu oraz osobistemu nadzorowi ze strony pracowników rządowych.¹³³

Rząd Chin podjął zdecydowane kroki w celu ograniczenia wolności muzułmanów w Sinkiangu. Zasady te naruszają wiele praw człowieka, w tym prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego; do prywatności, do swobody poruszania się, do wyrażania własnej opinii, do swobody myśli, sumienia, religii i wiary do uczestnictwa w życiu kulturowym oraz do równości i niedyskryminacji. Naruszenia te są przeprowadzane w sposób powszechny i

---

¹³¹ Ibidem, s. 10.

¹³² Ibidem s. 11.

¹³³ Ibidem s. 10-11.

systematyczny, że stały się nieodłączną częścią codziennego życia milionów mieszkańców tego regionu, głównie muzułmańskiej mniejszości etnicznej, ponieważ ograniczenia te nie dotyczą chińskich mieszkańców regionu. Sinciang jest objęty wszechobecną siecią nadzoru ze strony władz chińskich, w tym policją, punktami kontrolnymi i kamerami, które skanują wszystko, od tablic rejestracyjnych po poszczególne twarze. Ujgurzy nie mają swobody komunikowania się, a dziennikarzom i śledczym uniemożliwia dostęp do regionu. Osoby mieszkające za granicą często nie są w stanie uzyskać informacji o członkach rodziny w Sinciangu, którzy zaginęli i są uważani za zatrzymanych. Wszyscy członkowie mniejszości etnicznych w Sinciangu zostali zmuszeni do przekazania swoich paszportów do rządu w 2016 i 2017 roku. Bardzo niewielu osobom udało się je odzyskać.¹³⁴

Muzułmanie mieszkający w Sinciangu mogą być najściślej kontrolowaną populacją na świecie. Rząd Chin przeznaczył ogromne środki na zebranie niezwykle szczegółowych informacji o życiu tej grupy. Ten usystematyzowany nadzór masowy jest osiągnięty poprzez połączenie polityki i praktyki, które naruszają prawa ludzi do prywatności i swobody przemieszczania się. Muzułmanie mieszkający w Sinciangu nie mogą praktykować swojej religii, są powstrzymywani od modlitwy, uczęszczania do meczetów, nauczania religii, noszenia strojów religijnych i nadawania dzieciom muzułmańskich imion. Także posiadanie jakichkolwiek symboli lub książek religijnych w domu jest w regionie Sinciang zabronione. Domy ludności etnicznej są regularnie przeszukiwane, a znalezione przedmioty związane z religią lub kulturą islamską zostają skonfiskowane.

Zgodnie z dowodami zebranymi przez Amnesty International, członkowie w muzułmańskich mniejszości etnicznych w Sinciangu zostali poddani praktykom wpisującym się w schematy zbrodni przeciwko ludzkości. Sprawcy, działając w imieniu państwa chińskiego, przeprowadzają szeroko zakrojony i systematyczny atak skierowany przeciwko ludności cywilnej w Sinciangu.

---

¹³⁴ Ibidem s. 16-17.

4 ROZDZIAŁ - ŁAMANIE PRAW CZŁOWIEKA NA ŚWIECIE

4.1. Stany Zjednoczone

Pomimo tego, że Chiny kojarzone są z osadzaniem ludzi w więzieniach, to jednak liczba więźniów w Stanach Zjednoczonych jest wyższa niż w Chińskiej Republice Ludowej. Należy jednak zaznaczyć, że w przypadku Chin często dochodzi do bezpodstawnych aresztowań oraz skazywania na karę więzienia bez przeprowadzania procesu sądowego.

Tabela 3. Liczba więźniów i liczba ludności w pięciu państwach o największej ilości aresztowanych osób na świecie w 2014 roku.

	Państwo	Liczba więźniów	Liczba ludności
1.	Stany Zjednoczone	2 217 000	321 368 864
2.	Chiny	1 657 812	1 367 485 388
3.	Rosja	642 470	142 423 773
4.	Brazylia	607 731	204 259 812
5.	Indie	418 536	1 251 695 584

Zródło: Opracowanie własne na podstawie N. Fechner, *Łamanie praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej - stan obecny i dalsze perspektywy* [w:] *Spółczesność i prawo w państwach azjatyckich*, red. Joanna Marszałek-Kawa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016, s. 100-105.

Region amerykański ciągle dąży do zaprzestania wykonywania wyroków śmierci. Od 2008 roku Stany Zjednoczone są jedynym krajem na kontynencie, w którym nadal obowiązuje kara śmierci. Najwięcej egzekucji przeprowadza się w stanie Teksas, Alabama i Arkansas. Z kolei najwięcej osób oczekujących na wykonanie egzekucji znajduje się w więzieniach w Kalifornii, Teksasie i na Florydzie. W 2017 roku na egzekucje w Stanach Zjednoczonych czekało 2707 skazanych. W ostatnich kilku latach można zaobserwować spadek liczby osób skazanych na śmierć, a także ilości wykonanych egzekucji. Co jakiś czas kolejne stany postanawiają zakazać praktyk egzekucyjnych. Obecnie, 19 stanów prawnie zakazało wykonywania kary śmierci. Wśród amerykańskiego społeczeństwa spada poparcie dla tej formy

karania przestępców. Domyślną metodą przeprowadzania kary śmierci jest zastrzyk z trucizną, jednak w niektórych stanach skazani mogą wybrać sposób, w jaki zostaną pozbawieni życia.¹³⁵

Wykres 12. Liczba wyroków śmierci oraz wykonanych egzekucji w Stanach Zjednoczonych w latach 2013-2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Amnesty International Global Report. Death Sentences and Executions*.

<https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5079552018ENGLISH.PDF> (15.06.2021)

Po atakach terrorystycznych z 11 września 2001 roku nastąpiło wiele zmian w polityce bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych. Społeczeństwo będące nadal w szoku po tragicznych wydarzeniach nie protestowało, gdy rząd wprowadzał nowe zapisy prawne, które znacznie ograniczały wolność obywatelską. W tamtym momencie rozpoczęto także zastraszanie społeczeństwa poprzez informacje o możliwości kolejnych ataków terrorystycznych. Taki zabieg miał być usprawiedliwieniem dla zaostrzenia przepisów i powiększenia uprawnień służb mundurowych. Uspiano czujność obywateli poprzez obietnice o rychłym aresztowaniu i skazaniu osób odpowiedzialnych za ataki z 11 września. Stany Zjednoczone wypowiedziały wojnę terroryzmowi. Do pierwszej interwencji zbrojnej doszło 7 października 2001 roku w Afganistanie. Podczas akcji śmierć poniosła głównie ludność cywilna ponieważ amerykańskie wojsko zbombardowało wioskę, w której rzekomo mieli przebywać Talibowie. Pod koniec października 2001 roku, ówczesny prezydent Stanów Zjednoczonych, George W. Bush, podpisał godzącą w prawa człowieka ustawę *Patriot Act*. Nowe przepisy pozwalały na przetrzymywanie

¹³⁵ R.Bohm, *DeathQuest. An Introduction to the Theory and Practice of Capital Punishment in the United States*, Routledge, New York 2017, s. 5-9.

przez nieokreślony czas osób podejrzanych o działalność terrorystyczną. Służby mundurowe otrzymały prawo do przeszukiwania domów i instalowania podsłuchów w telefonach potencjalnych terrorystów. Nowa ustawa znacznie ograniczała swobody obywatelskie. Ponadto, amerykańskie władze otrzymały prawo do zatrzymywania i przetrzymywania osób podejrzanych o działalność terrorystyczną nie tylko na terenie Stanów Zjednoczonych ale także poza jego granicami.¹³⁶

W marcu 2002 roku wojska amerykańskie wkroczyły na teren Iraku. Oficjalnym celem inwazji wojskowej była chęć obalenia rządów Saddama Husajna, a następnie wprowadzenie demokracji w państwie. Mimo, że z początku interwencja zbrojna w Iraku spotkała się z dużym poparciem społeczeństwa, to z czasem coraz więcej osób protestowało przeciwko wojnie w tym kraju. Irak w tamtym czasie nie miał konfliktów zbrojnych z innymi państwami, a informacje o posiadaniu broni masowego rażenia przez Saddama Husajna okazały się fałszywe. W takiej sytuacji wprowadzenie wojsk amerykańskich oraz ich sojuszników na teren Iraku było bezpodstawne. W 2003 roku Amerykanie przejęli irackie więzienie Abu Ghraib, położone w pobliżu Bagdadu. W tym miejscu przetrzymywani byli przestępcy oraz osoby oskarżone o popieranie Husajna. Amerykański rząd zapewniał, że warunki jakie panują w więzieniach są humanitarne, a więźniowie są dobrze traktowani. W połowie 2004 roku w światowych mediach pojawiły się zdjęcia przedstawiające tortury nad osadzonymi przeprowadzane przez amerykańskich żołnierzy. Na rząd Stanów Zjednoczonych spłynęła krytyka z całego świata. W więzieniu dochodziło do różnych form nieludzkiego traktowania. Więźniowie byli bici, torturowani i poniżani. Amerykański rząd na czele z prezydentem Bushem stwierdził, że nie miał pojęcia o praktykach w Abu Ghraib. Po zamieszczeniu wywołanym przez fotografie z więzienia na jaw zaczęły wychodzić kolejne bulwersujące informacje na temat działalności amerykańskiej armii. Żołnierze USA mieli w czasie walk używać białego fosforu, czyli środka silnie żrącego, który w kontakcie z ludzką skórą może wywołać poważne oparzenia, a nawet doprowadzić do śmierci. Poszkodowanymi zostali nie tylko rebelianci, ale także ludność cywilna.¹³⁷

Abu Gharib nie było jedynym więzieniem, w którym Amerykanie wzięli swoich wrogów. W bazie Marynarki Wojennej Stanów Zjednoczonych na terytorium Kuby znajduje się więzienie Guantanamo. Utworzono je 4 miesiące po atakach z 11 września 2001 roku. Więzienie zlokalizowano poza granicami Stanów Zjednoczonych w celu ominięcia wielu przepisów prawa. Guantanamo stało się symbolem tortur i innych form nieludzkiego traktowania więźniów. Wśród

¹³⁶ Amnesty International, *Amnesty International Report 2002*, Amnesty International Publications, London 2002.

¹³⁷ Amnesty International, *Amnesty International Report 2003*, Amnesty International, London 2003, s. 105-107.

więzionych jest wiele osób, które zostały uprowadzone, a następnie przetransportowane do bazy. Od początku istnienia więzienia tylko kilku z setek więźniów zostało postawionych przed sądem federalnym. Zdecydowana większość usłyszała wyroki od trybunału wojskowego, a w wielu przypadkach rząd USA domagał się kary śmierci. Rząd Stanów Zjednoczonych od lat zataja większość faktów z Guantanamo, a każda wypowiedź więźniów jest cenzurowana i nie podaje się jej do publicznej wiadomości. Także wszelkie etapy od aresztowania do skazania więźniów łamią prawa człowieka. W pokojach przesłuchań oraz w miejscach spotkań aresztowanych z prawnikami zainstalowano podsłuch. Podejrzani mają także ograniczone prawo kontaktu ze swoimi obrońcami. Takie praktyki godzą w prawo do sprawiedliwego procesu. Wielu więźniów było latami bezpodstawnie przetrzymywanych za murami więzienia, bez procesu sądowego. W więzieniu w sumie przez lata przebywali obywatele ponad 50 państw świata. Barack Obama w czasie swojej kampanii wyborczej w 2008 roku obiecał zamknięcie więzienia, jednak do tego nie doszło. Aktualny prezydent Stanów Zjednoczonych, Donald Trump na początku 2018 roku poinformował, że więzienie Guantanamo nadal będzie funkcjonować, a Stany Zjednoczone nie zakończą wojny z terroryzmem.¹³⁸

W latach 2017-2018 administracja prezydenta Stanów Zjednoczonych, Donalda Trumpa, wdrożyła nową politykę imigracyjną. Polityka ta spowodowała, że obcokrajowcy mają duże trudności w znalezieniu azylu w Stanach Zjednoczonych. Nowy system azylowy uderzył przede wszystkim w Meksykan. Osoby próbujące nielegalnie przekroczyć granicę USA z Meksykiem są zwracane do swojego kraju lub umieszczane w ośrodkach pod nadzorem. Skutkiem takiej polityki jest rozdzielanie rodzin. Według danych Amnesty International, od kwietnia do sierpnia 2018 r. przymusowo odseparowano około 6000 rodzin. Dzieci są zabierane od swoich rodziców bez podania miejsca, w którym zostaną umieszczone. Administracja prezydenta Donalda Trumpa ogłosiła, że od początku nowej polityki imigracyjnej rozdzielono ponad 8000 osób, jednak rzeczywista ilość może być o wiele wyższa. Nowy system azylowy doprowadził do łamania praw człowieka. Zmuszanie ludzi do powrotu do swoich krajów i ignorowanie ich wniosków o udzielenie azylu rażąco narusza międzynarodowe oraz amerykańskie prawo. Wiele osób, które szukały ochrony w Stanach Zjednoczonych, zostało umieszczonych w aresztach na czas nieokreślony, co godzi w prawo człowieka do wolności.¹³⁹

---

¹³⁸ Amnesty International, *USA Guantanamo: a decade of damage to human rights*, Amnesty International Publications, London 2011, s. 5-12.

¹³⁹ Amnesty International, *USA: You Don't Have Any Rights Here: Illegal Pushbacks, Arbitrary Detention and Ill-treatment of Asylum-seekers in the United States*, Amnesty International Publications, London 2018, s. 5-9.

4.2. Rosja

12 grudnia 1993 roku w Federacji Rosyjskiej wprowadzono nową Konstytucję, której zapisy mówią o licznych prawach i swobodach obywatelskich. Jednak w Rosji od 15 lat można zaobserwować odchodzenie władz od typowej demokracji oraz od przestrzegania praw i wolności człowieka. Co więcej, od czasów drugiej prezydentury Władimira Putina Rosja zaczęła dążyć do odbudowy imperium, a sam prezydent Putin nazywał Federację Rosyjską suwerenną demokracją. W konstytucji Rosji zawarta jest informacja o wolności mediów, jednak budzi ona wiele zastrzeżeń. Państwo rosyjskie od wielu lat kontroluje transmisje telewizyjne oraz inne media. Większość środków masowego przekazu zastosowała autocenzurę polegającą na niepublikowaniu treści stawiających rząd w złym świetle. Media, które decydują się na krytykę rządu mogą otrzymać oficjalne ostrzeżenia i tracić partnerów biznesowych. W lutym 2014 roku stworzono nowe przepisy, dzięki którym osoby kontrolujące media mogły, bez zgody sądu, blokować strony internetowe, które nie są przychylnie Kremlowi. Osoby, które krytykują w postach internetowych politykę Rosji względem innych państw mogą zostać ukarane karą grzywny. Dziennikarze w Rosji są narażeni na ataki oraz systematycznie są zastraszani. Kilkukrotnie doszło też do zamordowania przedstawicieli mediów. Ofiarami ataków mogą stać się szczególnie osoby, które odważą się poruszyć w mediach tematy dotyczące niewygodnych kwestii politycznych takich jak korupcja. Rosyjska policja najczęściej bagatelizuje ataki na reporterów, których z roku na rok jest coraz więcej. W sierpniu 2014 roku doszło do ataków na kilku dziennikarzy, którzy próbowali zrealizować materiał o utrzymanych w tajemnicy pogrzebach rosyjskich wojskowych zabitych na Ukrainie. Wydawca gazety, która poinformowała o pogrzebach został zaatakowany przez nieznaną sprawców w skutek czego trafił do szpitala. Policja bardzo szybko umorzyła śledztwo w tej sprawie, a przestępców nigdy nie zidentyfikowano.¹⁴⁰

W Federacji Rosyjskiej prawo do swobodnego organizowania zgromadzeń jest bardzo ograniczone. Często dochodzi do odrzucania wniosków o organizację protestów. Jeśli jednak pozwala się na wiece to mają one miejsce poza centrum miasta. Przeprowadzenie protestów bez zezwolenia grozi karą grzywny lub więzienia. Pod koniec 2011 roku, na skutek spornych wyborów parlamentarnych, w całej Rosji doszło do licznych protestów. Były to największe, od czasu upadku ZSRR, demonstracje w kraju. Głównym powodem niezadowolenia obywateli były

---

¹⁴⁰ Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2014/15. Sytuacja praw człowieka na świecie*, Amnesty International Ltd, Londyn 2015.

wiadomości o rzekomym sfałszowaniu wyników wyborów. W wyniku protestów ponad 1000 osób zostało zatrzymanych, a około 100 osób otrzymało wyroki, często ogłoszone w nieuczciwych procesach. W Rosji zakazane są też wszelkie demonstracje broniący praw lesbijek, gejów oraz osób biseksualnych i transgenderycznych (LGBT). Próby przeprowadzania marszy równości są zawsze szybko zatrzymywane przez policję, a ich uczestnicy zostają ukarani.¹⁴¹

Na początku 2010 roku do Konstytucji Federacji Rosyjskiej wprowadzono zapis dający wojsku rosyjskiemu prawo do interwencji zbrojnych na terenach poza granicami państwa zamieszkałych przez obywateli rosyjskich. W 2012 roku, wskutek protestów obywateli po wyborach prezydenckich, wprowadzono nowe zapisy prawne, które były zagrożeniem dla ochrony praw i wolności ludzi. Znacząco zaostrzono przepisy dotyczące organizacji protestów, równocześnie podnosząc kary za bezprawne przeprowadzanie manifestacji. W lipcu 2012 roku uchwalono ustawę o sektorze pozarządowym, w której zawarto termin „agenta zagranicznego”. Tym określeniem nazwano wszelkie organizacje o charakterze politycznym, które są finansowane z pieniędzy z zagranicy. Po wprowadzeniu ustawy w życie zarządzono zakończenie działalności wielu organizacji pozarządowych. Często także zmuszano działaczy politycznych do milczenia, co jest łamaniem prawa do wolności słowa. Według danych Amnesty International w latach 2012-2016 jako „zagranicznych agentów” określono niemal 150 różnych organizacji, z czego zamknięto 27 z nich. Wiele z tych organizacji było blisko związanych z tematyką ochrony praw człowieka. Stowarzyszenia zajmowały się między innymi, prawami kobiet i osób LGBTI oraz zjawiskiem dyskryminacji i przemocy. Rosyjskie władze od lat dążą do stłumienia głosu obywatelskiego i wszelkich prób sprzeciwu. Celem działań rosyjskiego rządu jest kontrola organizacji pozarządowych i szybkie tłumienie stowarzyszeń, które nie działają po myśli polityków rządzących.¹⁴²

Kolejną kontrowersyjną ustawą rosyjską wprowadzoną w ostatnich latach i godzącą w prawa człowieka jest ustawa o zakazie publicznego propagowania homoseksualizmu, biseksualizmu oraz transseksualizmu. Według twórców ustawy, promowanie homoseksualizmu może doprowadzić do wyraźnych szkód zdrowotnych oraz może negatywnie wpłynąć na rozwój moralny i duchowy wśród osób niepełnoletnich. Pomysł ustawy spotkał się z krytyką ze strony wielu państw. Z tego powodu rosyjski rząd był zmuszony odłożyć w czasie wprowadzenie ustawy w życie. Na początku 2012 roku miało miejsce głosownie, w którym większość

¹⁴¹ Amnesty International, *Amnesty International Report 2011: The state of the world's human rights*, Amnesty International Ltd, London 2011, s. 273-296.

¹⁴² Amnesty International, *Agenci praw człowieka: cztery lata ustawy o „zagranicznych agentach” w Rosji*, Amnesty International Ltd, Londyn 2016, s.4-8.

deputowanych poparła kontrowersyjną ustawę. Dodatkowo, kary finansowe za złamanie zakazu podwyższono aż dziesięciokrotnie. Sankcje dla osoby fizycznej propagującej w Rosji homoseksualizm wynoszą około 500 zł grzywny. Z kolei media, które zdecydowałyby się na promocję homoseksualizmu mogą otrzymać karę w wysokości powyżej 50 000 zł. W czerwcu 2017 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka ogłosił, że ustawa jest dyskryminująca i wyraźnie narusza prawo ludzi do wolności wyrażania swojej opinii. Wprowadzenie ustawy spotkało się też z krytyką ze strony Unii Europejskiej, brytyjskiego rządu oraz Departamentu Stanu USA.¹⁴³

Kolejnym przykładem na łamanie praw człowieka w Rosji są przeprowadzane tortury na więźniach. Cały proceder trwa od wielu lat, jednak oficjalnie Rosjanie zaprzeczają jakoby takie coś miało miejsce. Wymuszanie zeznań poprzez torturowanie osadzonego jest częstym zjawiskiem w rosyjskich więzieniach. Do najcięższych przypadków dochodzi na Północnym Kaukazie. Miejscowa policja niemal nigdy nie jest karana za łamanie praw człowieka. Tortury przeprowadza się głównie na osobach podejrzanych o najcięższe przestępstwa i o współpracę z organizacjami terrorystycznymi. Aresztowani przez pierwsze godziny lub nawet dni pobytu w więzieniu nie mają prawa do spotkania się ze swoim adwokatem. Policja odmawia też często podania informacji rodzinie więźnia, o tym w jakim zakładzie karnym on się znajduje. Najczęściej do tortur na więzieniach dochodzi w pierwszych dniach po aresztowaniu. Do najpopularniejszych metod tortur w rosyjskich zakładach karnych zalicza się bicie osadzonego różnymi przedmiotami, takimi jak pręty lub butelki wypełnione wodą. Podejrzani o popełnienie przestępstwa są też rażeni prądem, duszeni lub umieszczani w izolatce. Oprócz przemocy fizycznej praktykuje się także przemoc psychiczną, np. straszy się osadzonego przeprowadzeniem na nim praktyk seksualnych. Procesy więźniów poddanych torturom są bardzo kontrowersyjne. Najczęściej jedyną podstawą do wydania wyroku są wymuszone przez przemoc zeznania i przyznania się do winy. Także świadkowie biorący udział w procesach nie są wiarygodni często po wydaniu wyroku oznajmiają, że zostali zmuszeni do fałszywych zeznań. W Federacji Rosyjskiej prawie nigdy nie prowadzi się śledztw dotyczących tortur na więźniach więc niemożliwe jest wymierzenie sprawiedliwości.¹⁴⁴

W marcu 2014 doszło do aneksji Krymu przez Rosję. Od tego czasu na Krymie regularnie dochodzi do łamania praw człowieka. Stosuje się tam wiele sposobów na uciszenie przeciwników. Wiele osób znika bez śladu. Niektóre z nich po pewnym czasie zostają

¹⁴³ Amnesty International, *Amnesty International Report 2012: The state of the world's human rights*, Amnesty International Ltd, London 2012 s. 280-284.,

¹⁴⁴ Amnesty International, *Amnesty International Report 2017/18: The state of the world's human rights*, Amnesty International Ltd, London 2018 s. 310-314.

odnalezione martwe. Ludzie są porywani, a następnie przetrzymywani w odosobnieniu i poddawani torturom. Na ataki narażone są szczególnie osoby promujące wartości ukraińskie. Także media na Krymie nie mogą działać w sposób niezależny. Stacje telewizyjne są zmuszane do stosowania autocenzury. W publikacjach zakazane jest używanie takich zwrotów jak: „okupacja” czy „aneksja”. Wielu przedstawicieli mediów zdecydowało się na ucieczkę z Krymu, z obawy przed ewentualnymi sankcjami. Na Krymie praktycznie wcale nie wydaje się pozwoleń na publiczne demonstracje. Po rozpoczęciu aneksji zdelegalizowano większość niezależnych organizacji, szczególnie tych, które zajmowały się ochroną praw człowieka i głośno mówiły o łamaniu tych praw na Krymie. Wolność słowa jest także łamana w Internecie. Osoby, które zdecydują się skrytykować rosyjską władzę w mediach społecznościowych są wzywane na przesłuchania. Monitorowanie sytuacji na Krymie jest bardzo trudne, ponieważ reprezentanci organizacji ds. praw człowieka nie dostają pozwoleń na wkroczenie na teren zajęty przez wojska rosyjskie.¹⁴⁵

---

¹⁴⁵ Ibidem.

4.3. Syria

W 2011 roku w Syrii rozpoczęła się wojna domowa, która doprowadziła do łamania podstawowych praw człowieka. W kraju regularnie dochodzi do masowych ataków, których głównymi celami jest ludność cywilna. Do popełnienia zbrodni używa się niemal wszystkich możliwych typów broni, tj. artylerii, bomb lub środków chemicznych. Podczas ataków niszczone są obiekty mieszkalne, a cywile zostają ranni lub są zabijani. Wojsko rządowe utrzymuje oblężenie wielu miast, a mieszkańcy tych terenów są pozbawieni regularnego dostępu do żywności lub opieki medycznej co doprowadza do wielu śmierci z powodu głodu lub chorób. Są także ciągle narażeni na naloty i ostrzały, w których mogą stracić życie. Siły rządowe zakazują dostaw artykułów medycznych do oblężonych terenów. Dodatkowo, wolontariusze lub osoby świadczące usługi medyczne są aresztowane lub narażone na śmierć i nie mogą pomagać poszkodowanym.¹⁴⁶

W Syrii często dochodzi do ataków terrorystycznych przeprowadzanych przez Państwo Islamskie. Organizacja używa broni chemicznej, głównie chloru, oraz gazu musztardowego.. W kraju mają miejsce liczne morderstwa. Państwo Islamskie zabija żołnierzy, przedstawicieli mediów oraz ludność cywilną. Terrorysty z ISIS znani są także z publicznych egzekucji. Świadcami takich scen często są dzieci. Na śmierć można zostać skazanym za kradzież, cudzołóstwo lub homoseksualizm. Istnieje wiele sposobów na zabicie skazanego, a do najczęstszych zalicza się śmierć poprzez ścięcie, powieszenie, spalenie lub ukamieniowanie. Najczęściej na karę śmierci zostają skazani mężczyźni, jednak dochodzi też do egzekucji osób, które nie są pełnoletnie. Państwo Islamskie często udostępnia w Internecie nagrania z egzekucji, których ofiarami są uprowadzeni żołnierze, dziennikarze lub pracownicy organizacji humanitarnych. Filmy mają cel propagandowy lub są wykorzystywane jako sposób na spełnienie żądań terrorystów.¹⁴⁷

Kolejnymi działaniami w Syrii, które godzą w prawa człowieka, są uprowadzenia oraz branie zakładników. Czasami uprowadzone osoby się odnajdują, jednak często takie porwanie kończy się śmiercią. Zagroženiem dla życia ludności cywilnej w Syrii są też naloty przeprowadzane przez koalicję międzynarodową, na której czele stoją Stany Zjednoczone. Tylko w 2017 roku takie działania doprowadziły do śmierci co najmniej 240 cywilów. Konflikt w Syrii

¹⁴⁶ Amnesty International, *Amnesty International Report 2011: The state...* s. 313-316.

¹⁴⁷ Amnesty International, *Amnesty International Global Report: Death Sentences and Executions 2017*, Amnesty International Ltd, London 2018, s. 4-10.

sprawił, że doszło do przesiedleń ludności. Pomiędzy 2011, a 2015 rokiem około 6 milionów osób uciekło z kraju, a 7,5 miliona zostało wewnątrz przesiedlonych. Szacuje się, że połowa z tych osób to dzieci. Wiele osób zdecydowało się na podróż drogą morską lub lądową do Europy. W syryjskich więzieniach regularnie łamane są prawa człowieka. Na porządku dziennym są tortury oraz inne formy złego traktowania. Przemoc fizyczna oraz psychiczna na zatrzymanych doprowadza do wysokiego wskaźnika zgonów wśród więźniów przetrzymywanych w syryjskich placówkach. Aby ukryć skalę tortur i ich wpływ na śmierć wielu skazanych władze więzień oficjalnie, za powód zgonów więźniów, podają przyczyny naturalne lub samobójstwo. Rodziny zatrzymanych często nie są oficjalnie informowane o śmierci więźnia, ponadto nie wydaje im się ciał zmarłych osób w celu pochówku. Władze zaprzeczają wiadomościom o torturach przeprowadzanych na zatrzymanych w syryjskich więzieniach i równocześnie odmawiają przeprowadzenia śledztwa na ten temat. Organizacja zajmująca się monitorowaniem łamania praw człowieka na świecie, Human Right Data Analysis Group, szacuje, że w syryjskich więzieniach w latach 2011-2015, w wyniku stosowania tortur, śmierć poniosło niemal 18 tysięcy więźniów. Rządowe służby bezpieczeństwa w Syrii dokonują masowych aresztowań wśród cywilów. Zatrzymane osoby często trafiają do tymczasowych więzień. Podczas pobytu tam zatrzymani są poddawani torturom w celu wymuszenia zeznań. Muszą także przebywać w niehumanitarnych warunkach. W syryjskich więzieniach i aresztach panują złe warunki. Ośrodki są przeludnione, nie ma zaplecza sanitarnego, a dostęp do żywności i wody pitnej jest utrudniony. Procesy sądowe w Syrii są zazwyczaj przeprowadzane szybko i w sposób nieuczciwy. Oskarżony zostaje postawiony przed sądem antyterrorystycznym lub polowym. Nie ma możliwości na skorzystanie z pomocy prawnika, nie może też odwołać się od wyroku.¹⁴⁸

Kolejnym prawem człowieka, które nie jest respektowane w Syrii są prawa kobiet. Kobiety i dziewczęta często padają ofiarą handlu ludźmi. Sprzedaje się je na targach jako niewolnice. Kobiety w tym kraju są narażone na molestowanie seksualne, gwałty oraz tortury. W przypadku złapania w czasie ucieczki z niewoli grożą im poważne konsekwencje, głównie kary cielesne.¹⁴⁹

---

¹⁴⁸ Human Rights Watch, *World Report 2019: Syria*, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/syria> (dostęp 04.04.2019).

¹⁴⁹ P. Alston, *The Transformation of Human Rights Fact-finding*, OUP USA, Oxford 2016, s. 371-373.

4.4. Państwa afrykańskie

Głównym powodem naruszania praw człowieka na kontynencie afrykańskim jest ubóstwo, liczne konflikty zbrojne oraz sprawy społecznoekonomiczne i gospodarcze. Niestabilność instytucji państwowych także przyczynia się do łamania praw człowieka w Afryce. Wiele państw na tym kontynencie jest autorytarnych lub totalitarnych. W takich krajach władza z formalnego punktu widzenia chroni prawa człowieka jednak w rzeczywistości jest zupełnie inaczej. Jakikolwiek próby sprzeciwu wobec rządzących mogą spotkać się z licznymi represjami. W 2004 roku utworzono Radę Pokoju i Bezpieczeństwa Unii Afrykańskiej. Głównym celem działalności Rady jest powstrzymywanie konfliktów, ochrona praw człowieka oraz utrzymywanie pokoju na kontynencie afrykańskim. Organizacja podjęła kilka kroków w sprawie licznych konfliktów w Afryce. Utworzono Międzynarodową Misję Wsparcia w Republice Środkowoafrykańskiej, Komisję Śledczą w sprawie Sudanu Południowego oraz Specjalnego Wysłannika dla Kobiet, Pokoju i Bezpieczeństwa. Jednak kroki podjęte przez radę nie są wystarczające żeby przeciwdziałać konfliktom i ochraniać prawa człowieka w Afryce.¹⁵⁰

W okresie 100 dni, zaczynając od 6 kwietnia 1994 r., w Rwandzie doszło do masowych morderstw. Początkiem masakry było zestrzelenie samolotu, w którym leciał ówczesny prezydent kraju, Juvénal Habyarimana. Już niecałą godzinę po tym zdarzeniu doszło do pierwszych zabójstw. Sprawcami zbrodni byli przedstawiciele Hutu, czy jednej z 3 grup ludności zamieszkujących teren Rwandy. Morderstw dokonywano za pomocą noży, maczet i toporów. Ofiarami była głównie ludność Tutsi, czyli członkowie innej grupy ludności z kraju. Trudno oszacować dokładną liczbę osób, które straciły życie w tym ludobójstwie jednak szacuje się, że osób które zginęły było więcej niż 800 000. Niemal 75% wszystkich ofiar zginęło w ciągu sześciu pierwszych tygodni masowych morderstw. 20 lat po ludobójstwie w Rwandzie na kontynencie afrykańskim nadal mają miejsce liczne konflikty zbrojne, które znacząco naruszają prawa człowieka.¹⁵¹

W wielu państwach afrykańskich wolność słowa jest mocno ograniczona. Nie można także w swobodny sposób organizować demonstracji lub protestów. Bezprawne manifestacje są szybko tłumione przez służby bezpieczeństwa. W Nigerii za samą próbę organizacji protestu można zostać aresztowanym i przetrzymywanym w więzieniu. Wiele państw Afryki musi zmierzyć się z problemem grup ekstremistycznych, które są zagrożeniem dla życia obywateli. W

¹⁵⁰ D. Badejo, *The African Union*, Chelse House Publishers, New York 2008, s. 12-14.

¹⁵¹ G. Prunier, *African's World War: Congo, Rwandan Genocide and the Making of Continental Catastrophe*, Oxford University Press, Oxford 2009, s. 10-24.

Somalii od 2009 roku ma miejsce wojna domowa, w której swój udział bierze kilka organizacji terrorystycznych. W Nigerii działa Boko Haram, czyli ugrupowanie terrorystyczne walczące o wprowadzenie w całym państwie prawa szariatu. Służby bezpieczeństwa w kraju regularnie stosują tortury oraz inne formy niehumanitarnego traktowania. Odpowiedzialni za przemoc względem więźniów funkcjonariusze niemal nigdy nie są pociągani do odpowiedzialności za swoje czyny. W Nigerii dochodzi też do bezprawnych zatrzymań oraz egzekucji wykonywanych przez przedstawicieli wojska lub policji. W Somalii ludzie, którzy są oskarżeni o szpiegostwo lub łamanie prawa islamskiego, mogą być torturowani lub zabici. Egzekucje najczęściej przeprowadza się poprzez ukamieniowanie. Innymi karami często stosowanymi w Somalii są chłosty oraz amputacje. Skutkiem konfliktów zbrojnych w krajach afrykańskich jest śmierć dziesiątków tysięcy cywili, liczne uprowadzenia i aresztowania oraz ciągle życie w strachu i niepewności.¹⁵²

W Afryce regularnie łamane są prawa dzieci. Nieletnie osoby są przymusowo rekrutowane do wojska i zmuszane do czynnego udziału w konfliktach zbrojnych. Szacuje się, że ponad 40% wszystkich dzieci biorących udział w wojnach pochodzi z Afryki. Głównymi powodami zaciągania nieletnich do walki jest łatwość manipulowania takimi osobami oraz trudna sytuacja rodzinna wśród wielu mieszkańców kontynentu afrykańskiego. Konflikty wojenne doprowadzają do tego, że mnóstwo dzieci jest sierotami i przez to stają się łatwym celem dla bojowników. Rządy państw afrykańskich nie kontrolują w żaden sposób rekrutowania do oddziałów wojskowych dzieci, tym samym dając ciche przyzwolenie na tego typu sytuacje. W Nigerii dzieci są wykorzystywane do samobójczych zamachów terrorystycznych lub zakładane są specjalne bojówki składające się wyłącznie z osób nieletnich, które mają za zadanie zastraszać i terroryzować ludność cywilną.¹⁵³

W państwach afrykańskich obowiązują liczne ograniczenia w przestrzeni politycznej. W Erytrei zakazane jest działanie jakiegokolwiek partii, która nie jest partią rządzącą. Według danych zgromadzonych przez Amnesty International w Erytrei bezprawnie przetrzymywanych jest około 10 tysięcy więźniów politycznych. W Etiopii dochodzi do aresztowań członków partii opozycji. Z kolei w Rwandzie obywatele nie mogą publicznie krytykować władzy. W Afryce łamane jest też prawo wolności mediów. W Etiopii dochodzi do wielu ataków na dziennikarzy, a w Gambii są oni regularnie zastraszani oraz poddawani torturom. W Sudanie Południowym

¹⁵² Amnesty International, *Amnesty International Report 2017/18: The state...* s. 11-13.

¹⁵³ J. Mormul, *Problem łamania praw człowieka w państwach dysfunkcyjnych. Przypadek dzieci-żołnierzy [w:] Państwa dysfunkcyjne i międzynarodowe wysiłki zmierzające do ich naprawy*, red. R. Kłosowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014, s. 245-275.

zamyka się redakcje gazet, które głoszą informacje nieprzychylnie władzom, a przedstawiciele mediów w tym kraju są bezprawnie zatrzymywani i odbiera im się swobodę wypowiedzi publicznej na tematy polityczne. W wielu państwach Afryki nadal legalne jest wykonywanie egzekucji. W Sudanie na karę śmierci można zostać skazanym za takie przestępstwa jak gwałt, prostytutka, morderstwo lub cudzołóstwo.¹⁵⁴

Wymiar sprawiedliwości w większości krajów Afryki jest nieskuteczny. Osoby odpowiedzialne za zbrodnie przeciwko ludzkości popełniane w czasie konfliktów zbrojnych rzadko są stawiane przed sądem i sążone za swoje czyny. Członkowie grup przestępczych najczęściej czują się bezkarni co dodatkowo motywuje ich do kontynuowania swoich działań. W wyniku konfliktów zbrojnych, setki tysięcy osób zostało przymusowo przesiedlonych. Musieli zostawić swój cały dotychczasowy dobytek i przenieść się do innego regionu państwa lub za granicę. Wiele z tych osób trafiło do obozów dla uchodźców, w których panują niehumanitarne warunki. Brakuje tam żywności, wody pitnej, urządzeń sanitarnych oraz dostępu do pomocy medycznej. Ludzie decydują się na ucieczkę ze swoich krajów z obawy przed poborem do wojska lub przed byciem ofiarą handlu ludźmi.¹⁵⁵

---

¹⁵⁴ Amnesty International, *Amnesty International Report 2017/18: The state...* s. 27-29.

¹⁵⁵ J. Duncan, *Communication, Culture, and Human Rights in Africa*, University Press of America, 2014, s. 41-48.

4.5. Organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka

Ważną rolę w procesie ochrony praw człowieka odgrywają organizacje pozarządowe. Zbierają one informacje na temat stanu ochrony praw człowieka w danym regionie świata, a następnie udostępniają publicznie swoją wiedzę. Organizacje pozarządowe są bezstronne dzięki czemu łatwiej jest im negocjować z władzami państw. Najwięcej tego typu stowarzyszeń powstało w ciągu ostatnich 50 lat. Do głównych funkcji tych organizacji zalicza się:

- Funkcja kontrolna – polega na monitorowaniu i zbieraniu informacji na temat stanu ochrony praw człowieka, a także analizowaniu w jakim stopniu w danym państwie te prawa są przestrzegane
- Funkcja regulacyjna – polega na dążeniu do wprowadzenia norma prawnych, które służyłyby ochronie praw człowieka
- Funkcja informacyjna – polega na informowaniu władz państw, organizacji rządowych lub mediów o przykładach łamania praw człowieka na świecie wraz z przedstawieniem zebranych materiałów na ten temat
- Funkcja promocyjno – edukacyjna – polega na promowaniu, np. poprzez wykłady lub materiały naukowe, tematyki dotyczącej ochrony praw i wolności człowieka¹⁵⁶

Głównymi sposobami działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka jest monitorowanie sytuacji w różnych państwach świata. Następnie zdobyte informacje są analizowane i upubliczniane, najczęściej w formie raportów. Kolejnym działaniem jest wywieranie nacisku na polityków, w celu zmieniania prawa na takie, które byłoby bardziej przyjazne dla ochrony praw człowieka. Przedstawiciele organizacji starają się pomagać ofiarom łamania praw człowieka, między innymi poprzez czynny udział w procesach sądowych. Przeprowadzane są liczne debaty, wystąpienia, happeningi oraz kampanie, które mają na celu zwrócić uwagę społeczeństwa na problem łamania praw człowieka na świecie.¹⁵⁷

Współcześnie istnieje dużo organizacji pozarządowych, które zajmują się tematyką ochrony praw i wolności człowieka. Niektóre z nich ograniczają swoją działalność do jednego, wybranego prawa, inne z kolei czuwają nad ochroną wszystkich praw.

¹⁵⁶ M. Pawlak, *Organizacyjna reakcja na nowe zjawisko. Szkoły i instytucje pomocowe wobec uchodźców w Polsce po 2004*, IPSiR UW, Warszawa 2013, s. 152-156.

¹⁵⁷ J. Ife, *Human Rights and Social Work: Towards Rights-Based Practise*, Cambridge University Press, Cambridge 2012, s. 29-34.

4.5.1. Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Helsińska Fundacja Praw Człowieka jest organizacją pozarządową powstałą w 1989 roku w Warszawie z inicjatywy Komitetu Helsińskiego. Aktualnie jest to największa organizacja w Polsce zajmująca się tematyką ochrony praw człowieka. Środki na działalność Fundacja pozyskuje od sponsorów. Celem Fundacji jest promowanie praw człowieka, edukacja i badania w tym zakresie oraz działalność na rzecz ochrony tych praw. Pracownicy Fundacji organizują szkolenia, prezentacje oraz konferencje z zakresu praw człowieka. Tworzone są liczne publikacje oraz projekty na ten temat. Pierwszy program Fundacji powstał na początku lat 90. XX wieku i dotyczył pomocy prawnej dla uchodźców i migrantów. W strukturach Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka działają prawnicy, którzy bezpłatnie udzielają porad prawnych osobom spoza Polski oraz zajmują się sprawami dotyczącymi bezprawnego skazania ludzi na karę więzienia.¹⁵⁸

Organizacja monitoruje działalność instytucji prawnych w Polsce oraz bierze udział w procesach sądowych dotyczących łamania praw człowieka. Helsińska Fundacja Praw Człowieka regularnie współpracuje z innymi organizacjami zajmującymi się ochroną praw człowieka takimi jak ONZ czy UNESCO. Fundacja sprawdza każdą otrzymaną wiadomość mówiącą o naruszeniu praw człowieka. W przypadku stwierdzenia, że w danej sytuacji nastąpiło złamanie prawa, sprawa jest kierowana do właściwego organu. Organizacja pozostaje w ciągłej współpracy z Komendą Główną Policji.¹⁵⁹

4.5.2. Human Rights Watch

Kolejną organizacją pozarządową zajmującą się tematyką ochrony praw człowieka jest Human Rights Watch. Instytucja powstała w wyniku przekształcenia Helsinki Watch pod koniec lat 80. XX wieku. Siedziba Human Rights Watch mieści się w Nowym Jorku. Głównym celem działalności organizacji jest monitorowanie poziomu przestrzegania praw człowieka na świecie. W tym celu utworzono kilka oddziałów i każdy z nich zajmuje się sprawami z innego regionu globu. Human Rights Watch poprzez posiadanie filii na niemal wszystkich kontynentach chce jak najbardziej wpłynąć na decyzje rządów dotyczące ochrony praw człowieka.¹⁶⁰ Do innych,

¹⁵⁸ Oficjalna strona internetowa Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, <https://www.hfhr.pl/>.

¹⁵⁹ A. Hess, *Społeczni uczestnicy medialnego dyskursu politycznego w Polsce (głosy: 9). Mediatyzacja i strategie komunikacyjne organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, s. 266.

¹⁶⁰ M. Pietraś, *Oblicza procesów globalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003, s. 77.

także ważnych celów instytucji zalicza się ochronę przed łamaniem podstawowych praw ludzi takich jak wolność słowa, zakaz tortur i nieludzkiego traktowania czy prawo do życia. Human Rights Watch publicznie walczy o ochronę praw kobiet oraz o przeprowadzanie uczciwych procesów sądowych. Działalność Human Rights Watch jest zbliżona do działalności Amnesty International. Główną różnicą pomiędzy tymi instytucjami jest to, że Human Rights Watch nie prowadzi wolontariatu. Nie rekrutuje też pracowników z całego świata. Szacuje się, że około 450 osób działa w komórkach Human Rights Watch. Monitorują oni i raportują nadużycia, które mają miejsce we wszystkich zakątkach świata. Zajmują się także przeprowadzaniem wywiadów z osobami które były ofiarami lub świadkami łamania praw człowieka. Pracownicy organizacji utrzymują też kontakty z obrońcami praw człowieka, urzędnikami, ekspertami oraz dziennikarzami. W skład organizacji wchodzi głównie prawnicy oraz dziennikarze. Organizacja przede wszystkim skupia się na konwersacjach z władzami różnych krajów i na współpracy ze światowymi mediami. Przedstawiciele instytucji starają się sprawić, żeby rządy, grupy zbrojne oraz przedsiębiorstwa zaczęły egzekwować przepisy i prawo. Human Rights Watch, podobnie jak Amnesty International, publikuje raporty na temat łamania praw człowieka na świecie. Rocznie pracownicy organizacji opracowują około 100 raportów na temat sytuacji praw człowieka na świecie. Pomimo tego, że instytucja nie przyjmuje pomocy finansowej od rządów i korporacji to jednak jest często krytykowana za zbyt duże angażowanie się w politykę co przekłada się często na mało obiektywne wyniki badań. Human Rights Watch otrzymuje fundusze na swoją działalność głównie od osób prywatnych lub fundacji takich jak Open Society Institute lub Ford Foundation. Organizacja przyznaje nagrody osobom, które swoimi działaniami przyczyniły się do zmniejszenia skali łamania praw człowieka na świecie.¹⁶¹

Przedstawiciele Human Rights Watch pozostają w kontaktach z rządami wielu państw. Organizacja domaga się zmian w prawie i polityce, które działałyby na korzyść ochrony praw człowieka. Human Rights Watch utrzymuje też relacje z ONZ, Unią Europejską czy Unią Afrykańską.

4.5.3. Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca

Najstarszą pozarządową organizacją zajmującą się ochroną praw człowieka na świecie jest Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca. Historia tego

---

¹⁶¹ R.Kuźniar, *Prawa człowieka: prawa, instytucje, stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 258.

stowarzyszenia sięga 1863 roku. Ruch składa się z kilkunastu niezależnych organizacji działających na takich samych zasadach, dzielących te same cele, symbole, reguły oraz jednostki zarządzające. Na strukturę organizacji składa się:

- Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (MKCK),
- Międzynarodowa Federacja Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy,
- krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy.¹⁶²

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża to niezależna organizacja humanitarna, w której szeregach mogą działać jedynie osoby posiadające obywatelstwo szwajcarskie. Taki zabieg ma na celu zapewnienie, że działalność organizacji nie zależy od interesów państwowych. Do podstawowych zasad działalności Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża zalicza się humanitarność, neutralność, bezstronność, niezależność, jedność oraz wolontariat. Komitet ma statutowe prawo do inicjatywy humanitarnej, czyli niesienia pomocy ludziom w chwilach zagrożenia tj. klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych oraz innych sytuacji kryzysowych. Podczas konferencji międzynarodowych, w których uczestniczą krajowe jednostki Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy, podejmowane są decyzje w formie uchwał, których celem jest działalność humanitarna, na przykład na rzecz ochrony więźniów politycznych.¹⁶³

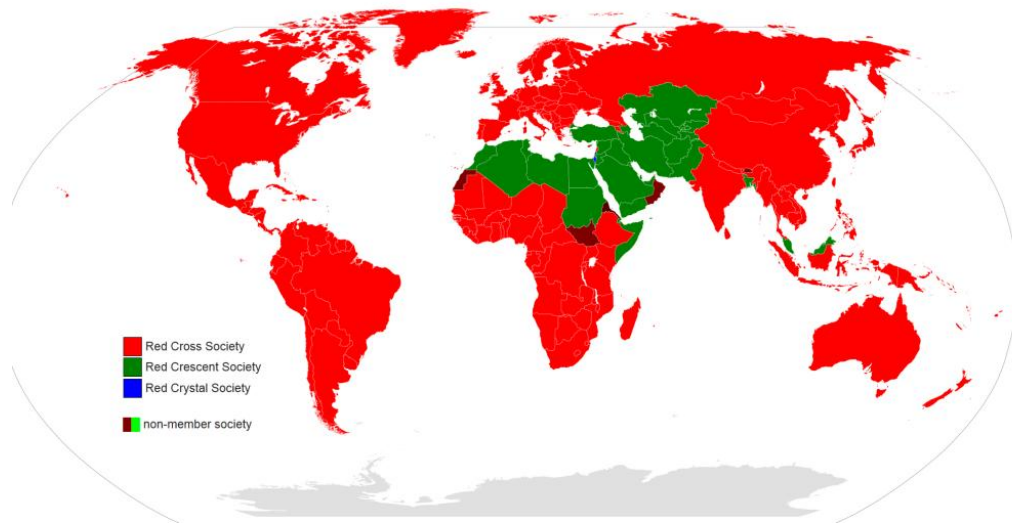
---

¹⁶² Oficjalna strona Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, <https://www.icrc.org/en/fundamental-principles> (dostęp 27.04.2021)

¹⁶³ M. Perkowski, *Podmiotowość prawa międzynarodowego współczesnego uniwersalizmu w złożonym modelu klasyfikacyjnym*, Temida 2, Białystok 2008, s. 133.

Rysunek 3. Mapa członków Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca

Źródło: <https://www.kisspng.com/png-international-red-cross-and-red-crescent-movement-2285597/preview.html> (dostęp 01.06.2021)

Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca (IFRC) jest globalną organizacją humanitarną, która koordynuje i kieruje międzynarodową pomocą po klęskach żywiołowych i katastrofach spowodowanych przez człowieka w sytuacjach innych niż konflikt. Składa się z 190 członków stowarzyszeń krajowych Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca, sekretariatu w Genewie i ponad 60 delegacji zlokalizowanych w strategicznych miejscach, szczególnie narażonych na łamanie praw człowieka. W większości państw świata działają państwowe oddziały Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża. Stowarzyszenia Czerwonego Półksiężyca znajdują się przede wszystkim w państwach arabskich.¹⁶⁴

Główną misją federacji jest poprawa poziomu życia ludzi, którzy znaleźli się w niebezpieczeństwie. IFRC działa wspólnie ze stowarzyszeniami krajowymi dzięki czemu zwiększa się zasięg działalności. Niesienie pomocy jest połączone z pracami rozwojowymi, tj. działaniami w zakresie zdrowia i opieki oraz promocją wartości humanitarnych. Federacja przede wszystkim zajmujące się ograniczeniem ryzyka rozprzestrzeniania się chorób, takich jak HIV, gruźlica, ptasia grypa i malaria. Organizacja działa również na rzecz zwalczania

¹⁶⁴ A. Borda, *International Humanitarian Law and the International Red Cross and Red Crescent Movement*. Routledge, New York 2012, s. 69-71.

dyskryminacji i przemocy oraz promuje prawa człowieka. Sekretariat federacyjny w Genewie koordynuje prace związane z pomocą humanitarną, promuje współpracę pomiędzy stowarzyszeniami krajowymi oraz reprezentuje te stowarzyszenia na arenie międzynarodowej. Delegacje terenowe udzielają pomocy oraz porad stowarzyszeniom krajowym.¹⁶⁵

---

¹⁶⁵ Ibidem.

Zakończenie

W ostatnich latach poziom życia w Chińskiej Republice Ludowej znacząco się polepszył, głównie ze względu na rozwój gospodarczy kraju. Pomimo tych zmian, w Chinach nadal dochodzi do poważnych naruszeń praw człowieka, a rząd chiński nie wyraża zainteresowania poprawą tej sytuacji. Wnioski z pracy potwierdzają założoną we wstępie hipotezę, mówiącą, że rozwój gospodarczy oraz zmiany wprowadzone w prawie krajowym nie wpłynęły na poprawę poszanowania praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej. W kraju wciąż legalna jest kara śmierci, a rocznie wykonywanych jest ponad tysiąc egzekucji, jednak władze państwa nie podają dokładnych danych. Politycy mają duży wpływ na wymiar sprawiedliwości, czego skutkiem jest wszechobecna korupcja oraz liczne nadużycia. W Chinach często dochodzi do bezprawnych procesów, a zeznania są wymuszane za pomocą tortur. Wiele osób jest przetrzymywanych przez lata w aresztach, bez prawa do procesu sądowego. W państwie istnieją liczne obozy pracy przymusowej, w których łamane są podstawowe prawa człowieka. W Chińskiej Republice Ludowej wolność słowa to fikcja, a osoby wyrażające się w sposób krytyczny o władzy są aresztowane i poddawane karze. Rząd regularnie kontroluje też media, często blokując dostęp do różnych stron internetowych lub stacji telewizyjnych. W Chinach wiele osób jest narażonych na prześladowania, tortury lub nawet śmierć ze względu na swoje poglądy, wiarę, orientację seksualną lub pochodzenie.

Główny cel pracy, jakim było przedstawienie naruszeń praw człowieka w wybranych państwach świata, ze szczególnym uwzględnieniem Chińskiej Republiki Ludowej z punktu widzenia Amnesty International został zrealizowany. Amnesty International regularnie informuje o sytuacji praw człowieka na świecie. W licznych opublikowanych raportach znajdują się dokładne opisy nadużyć w danych państwach. Jednak w niektórych przypadkach trudno oszacować skalę zjawiska. Dla przykładu, chiński rząd od kilku lat nie podaje do wiadomości publicznej ilości przeprowadzonych egzekucji w kraju i nazywa to tajemnicą państwową. Na podstawie informacji udostępnionych przez Amnesty International można stwierdzić, że Chiny są w czołówce państw świata, w których dochodzi do największej ilości nadużyć praw człowieka. Oprócz raportów tworzone są liczne petycje mające na celu wywarcie wpływu na rządzie chińskim i zmuszenie go do zmian w zakresie praw człowieka. Przedstawiciele organizacji piszą listy do władz chińskich, a ofiarom łamania praw człowieka oferowana jest pomoc prawna i finansowa. Działania wolontariuszy Amnesty International w Chinach są trudne ponieważ w państwie regularnie dochodzi do prześladowań obrońców praw człowieka.

Należy podkreślić, że problem łamania praw człowieka jest obecny, w większym lub mniejszym stopniu, w każdym państwie świata. Tym samym potwierdziła się jedna z hipotez badawczych wymienionych na wstępie według której pomimo licznych zmian w ostatnich kilkudziesięciu latach w międzynarodowym prawie dotyczącym praw człowieka w wielu państwach świata prawa te nie są przestrzegane. Przykładów nadużyć można doszukać się zarówno w wysokorozwiniętych mocarstwach, takich jak Stany Zjednoczone lub Rosja, jak i w biednych, pogrążonych w wojnie, państwach afrykańskich. Swoją pomoc ludziom oferują nie tylko organizacje rządowe. Dużą rolę w ochronie praw człowieka odgrywają ruchy międzynarodowe takie jak Amnesty International, Human Rights Watch lub Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy.

Podsumowując, łamanie praw człowieka jest poważnym problemem, na który należy zwracać uwagę. Rozwój gospodarczy państw powinien być pretekstem do zmiany nastawienia względem praw ludzi. Wiele pozarządowych organizacji zajmujących się ochroną praw człowieka, na czele z Amnesty International, monitoruje i analizuje sytuacje praw człowieka na świecie. Jednak tak długo, jak rządy państw nie będą traktować łamania praw człowieka jako poważnego problemu, sytuacje opisywane w raportach będą nadal miały miejsce.

Bibliografia

1. Amnesty International, *Agenci praw człowieka: cztery lata ustawy o „zagranicznych agentach” w Rosji*, Amnesty International Ltd, Londyn 2016.
2. Amnesty International, *Amnesty International Report 2002*, Amnesty International Publications, London 2002.
3. Amnesty International, *Amnesty International Report 2003*, Amnesty International, London 2003.
4. Amnesty International, *Amnesty International Report 2007. Part 2.*, Amnesty International, London 2007.
5. Amnesty International, *Amnesty International Report 2017/18. The state of the world's human rights*, Amnesty International, London 2018.
6. Amnesty International, *China: Human Rights Violations In The Name Of “National Security”*, Amnesty International Report, 2018
7. Amnesty International, *China: No one is safe*, Amnesty International, London 1996.
8. Amnesty International, *China: Where Are They?*, Amnesty International 2018
9. Amnesty International, *Chiny: nikt nie jest bezpieczny. Polityczne represje i nadużycia władzy w latach dziewięćdziesiątych*, Stowarzyszenie Amnesty International w Polsce, Gdańsk 1997.
10. Amnesty International, *Global Report: Death sentences and executions 2016*, Amnesty International, London 2017.
11. Amnesty International, *Global Report: Death sentences and executions 2017*, Amnesty International, London 2018.
12. Amnesty International, *Kara śmierci i egzekucje w 2014 roku*, Amnesty International, Londyn 2015.
13. Amnesty International, *No end in sight. Torture and forced confessions in China*, Amnesty International, London 2015.
14. Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2012 – Chiny*, Amnesty International, Londyn 2013.
15. Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2014/15. Sytuacja praw człowieka na świecie*, Amnesty International, Londyn 2015.
16. Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2015/2016. Sytuacja praw człowieka na świecie*, Amnesty International, Londyn 2016.

17. Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2016/2017*, Amnesty International 2017
18. Amnesty International, *Raport roczny Amnesty International 2020/2021*, Amnesty International 2021
19. Amnesty International. *Report 2002*, Amnesty International Publications, London 2003.
20. Amnesty International, *The Amnesty International Timeline*, Amnesty International Publications , London 2011.
21. Amnesty International , *The History of Amnesty International*, Amnesty International Publications , London 2011.
22. Amnesty International, *USA Guantanamo: a decade of damage to human rights*, Amnesty International Publications, London 2011.
23. Amnesty International, *USA: You Don't Have Any Rights Here: Illegal Pushbacks, Arbitrary Detention and Ill-treatment of Asylum-seekers in the United States*, Amnesty International Publications, London 2018.
24. Blue G. [i In.], *Historia chińskich tortur*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 2010
25. Bohm R., *DeathQuest. An Introduction to the Theory and Practice of Capital Punishment in the United States*, Routledge, New York 2017
26. Borda A., *International Humanitarian Law and the International Red Cross and Red Crescent Movement*. Routledge, New York 2012
27. Budzowski K.(red.), *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka.*, Czasopismo Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 2012
28. Castleden R.. *Wydarzenia, które zmieniły losy świata*, Bellona SA, 2008
29. Deibert [i in.] , *Access Controlled. The Shaping of Power, Rights, and Rule in Cyberspace*, The MIT Press, London 2010
30. Domagała A., Florczak A., *Prawa człowieka. Materiały edukacyjne*. Komisja Europejska, Wrocław 2018
31. Domaradzki M. (red), *Język. Rozumienie. Komunikacja* Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM, Poznań 2011,
32. Duncan J., *Communication, Culture, and Human Rights in Africa*, University Press of America, 2014
33. *European Court of Human Rights, Analysis of statistics 2020*
34. Fassbender B., *The limits of human rights*, Oxford University Press, 2019

35. Fechner N., *Łamanie praw człowieka w Chińskiej Republice Ludowej - stan obecny i dalsze perspektywy* [w:] *Spoleczeństwo i prawo w państwach azjatyckich*, red. Joanna Marszałek-Kawa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016.
36. Ferenc-Kopeć D., *Kultura prawna Tybetu na tle kultur prawnych buddyzmu, konfucjanizmu i hinduizmu*, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania, Przemysł 2005.
37. Freeman M., *Prawa Człowieka*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2007.
38. Górak-Sosonowska K. (red), *W stronę rozwoju. Drogi Azji i Afryki*, Wydawnictwo Ibidem, Łódź 2009
39. Gruszczak A., *Jesień Narodów i koniec Zimnej Wojny (1986-1991)* [w:] *Historia polityczna świata XX wieku 1945-2000*, red. M. Bankowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004
40. Harris N., *What is Bill of Rights?*, Capstone, 2016
41. Hodgkinson P., *Capital Punishment: New Perspectives*, Routledge, London 2016.
42. Hołda J. (i in.), *Prawa Człowieka. Zarys wykładu*, Wydanie 4, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2014
43. Icke D., *Iluzja percepcji. Część 2. Demaskowanie bzdur*, Wydawnictwo Illuminiato, Białystok 2016.
44. Ishay M. *The history of human rights: From Ancient times to the Globalization Era*, Univ of California Press, 2008
45. Ismangil D., *Shifting Power and Human Rights Diplomacy. China.*, Amnesty International
46. Keppeler J., *Women's Suffrage Movement*, Power Kids Press, 2017
47. Koba L. (red.) *Prawa człowieka. Wybrane zagadnienia i problemy*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009
48. Kondratiewa-Bryzik J., *Początek prawnej ochrony życia ludzkiego w świetle standardów międzynarodowych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
49. Kuźniar R., *Prawa człowieka: prawa, instytucje, stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
50. Łoziński K., *Piekło środka: Chiny a prawa człowieka. 10 lat później*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Gdańsk 2005.
51. Marszałek-Kawa J. (red.), *Spoleczeństwo i prawo w państwach azjatyckich*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2016.
52. McCon G., *The Very Best of the Secret Policeman's Ball. The Greatest Comedy Line-up Ever*, Canonte, Edinburgh 2012.

53. Normand R., *Human Rights at the UN: The Political History of Universal Justice*, Indiana University Press, 2008
54. Ochwat M., *Amnesty International. Monografia ruchu społecznego*, Wydawnictwo MADO, Toruń 2013.
55. Owndby D., *Falun Gong and the future of China*, Oxford University Press, New York 2008.
56. Perkowski M., *Podmiotowość prawa międzynarodowego współczesnego uniwersalizmu w złożonym modelu klasyfikacyjnym*, Temida 2, Białystok 2008.
57. Pietraś M., *Oblicza procesów globalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003.
58. Power J., *Amnesty International. The Human Rights Story*, Pergamon Press, Oxford 1981.
59. Reporters Without Borders, World Press Freedom Index 2020, Press Kit
60. Rodziński W., *Historia Chin*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa 1992.
61. Sozański J., *Prawa człowieka w Unii Europejskiej po Traktacie Lizbońskim*, Polskie Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 2010
62. Suchorzewska A., *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożenia cyberterroryzmem*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
63. Sznajder N. Levy D., *The institutionalization of cosmopolitan morality: the Holocaust and human rights*, Carfax Publishing, 2004
64. Teays W. [i In.], *Global Bioethics and Human Rights: Contemporary Issues*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham 2014
65. Wanclerz-Gluza A., *Historia, a prawa człowieka. Podręcznik*, Ośrodek KARTA, 2013
66. Weber Michael A., *Human Rights In China*, Congressional Research Service, 2021

Źródła internetowe

1. 2017 *Global Financial Report*, Amnesty International, <https://www.amnesty.org/en/2017-global-financial-report/>.
2. *Migranci i uchodźcy*, Oficjalna strona internetowa Amnesty International, <https://amnesty.org.pl/subjects/migranci-i-uchodzczy/>.
3. Nee, *China: Reform of one-child Policy not enough*, Amnesty International, 2015, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/10/china-one-child-reform/>.
4. Oficjalna strona Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, <https://www.icrc.org/en/fundamental-principles>

5. *Prawo do rzetelnego procesu sądowego*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, http://www.hfhrpol.waw.pl/precedens/images/stories/rzetelny_proces.pdf.
6. Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/konstytucja;4008829.html>

Artykuły

1. *Amnesty International - An international movement for freedom of opinion and religion*, "Amnesty", Nr. 1, London 1962 r.
2. Benenson P., *The Forgotten Prisoners*, "The Observer", 28.05.1961 r.
3. Filipiak Z., *Zarys praktyki praw człowieka w Tybecie*, [w.]: *Studia Iuridica Toruniensia* 3/2006, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2006.
4. Lang M., *Kara śmierci a prawa człowieka*, [w:] „*Studia z Zakresu Nauk Prawnoustrojowych. Miscellanea*”, nr 5, 2015.
5. Liu J., *Crime and Punishment in China*, [w:] ResearchGate, 12/2015.
6. Pływaczewska A., *Kary główne w kodeksie karnym Chińskiej Republiki Ludowej*, [w:] *Prokuratura i Prawo* nr 6, 2008

Akty prawne

1. Afrykańska Karta Praw Człowieka i Ludów
2. Amerykańska Deklaracja Praw i Obowiązków Człowieka
3. Arabska Karta Praw Człowieka
4. Constitution of the People's Republic of China
5. Europejska Konwencja Praw Człowieka, Europejski Trybunał Spraw Człowieka, Strasburg 2010
6. Karta Narodów Zjednoczonych
7. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
8. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Paryż 1948
9. Statut Rady Europy
10. Statut Stowarzyszenia Amnesty International

SPIS WYKRESÓW, RYSUNKÓW I TABEL

Wykresy

Wykres 1. Ochrona praw człowieka w wybranych państwach w latach 1989-2017.	25
Wykres 2 Łamanie praw człowieka w wybranych państwach świata w latach 2006-2014.....	26
Wykres 3. Liczba wykonanych egzekucji na świecie w 2015 roku.	50
Wykres 4. Liczba wykonanych egzekucji na świecie w 2016 roku	51
Wykres 5. Rodzaje przestępstw za popełnienie których wykonano karę śmierci w Chinach w latach 2010-2016.....	53
Wykres 6. Urodzenia i zgodny w Chinach i Japonii w latach 1970-2014.....	59
Wykres 7. Ewolucja piramid populacji w Chinach i Japonii w latach 1990-2050	60
Wykres 8. Liczba członków Falun Gong aresztowanych i prześladowanych w pierwszej połowie 2017 roku.....	69
Wykres 9. Ofiary tortur w Chińskiej Republice Ludowej.....	73
Wykres 10. Miejsca w których przeprowadzane są tortury na więźniach w Chinach.....	74
Wykres 11. Osoby przeprowadzające tortury w Chinach.....	75
Wykres 12. Liczba wyroków śmierci oraz wykonanych egzekucji w Stanach Zjednoczonych w latach 2013-2017	83

Rysunki

Rysunek 1:Mapa The World Press Freedom Index w 2021 roku.....	28
Rysunek 2. Mapa obozów pracy w Chińskiej Republice Ludowej	76
Rysunek 3. Mapa członków Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca	99

Tabele

Tabela 1. Generacje praw człowieka	13
Tabela 2. Programy Amnesty International przeciwko łamaniu praw człowieka na świecie.	39
Tabela 3. Liczba więźniów i liczba ludności w pięciu państwach o największej ilości aresztowanych osób na świecie w 2014 roku.....	82

